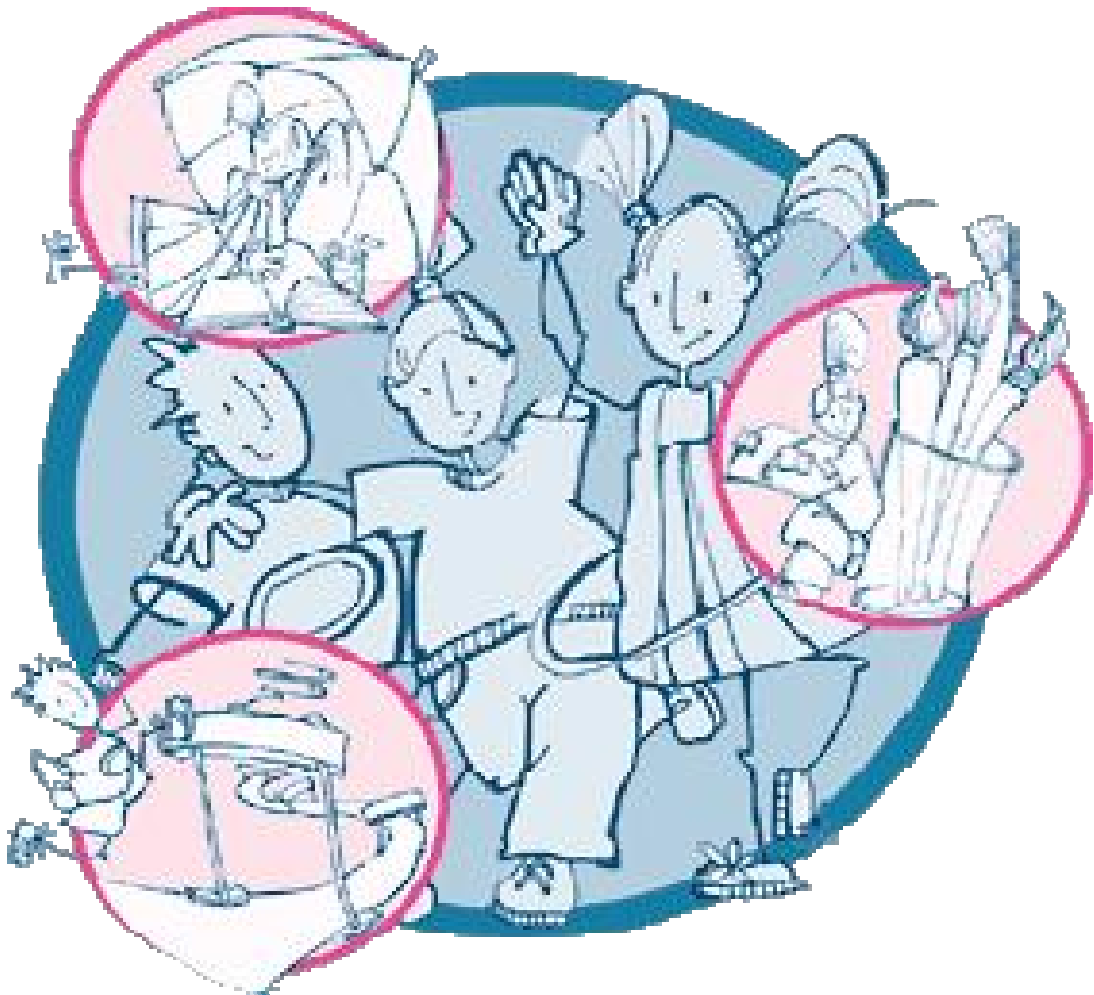

Hoe kan de plusklas aansluiten bij de leerbehoefte van de hoogbegaafde leerling?

Marjolein Hek

Studentnummer: 111189

Klas: L4S

Docent: Drs. J.G. Schipper (Han)

mei 2013

Inleiding

In mijn zoektocht naar onderwerpen bleef ik hangen bij het onderwerp hoogbegaafdheid. Het onderwerp prikkelt mij al enige jaren. Nu ik de opleiding pabo volg aan de CHE en in een aantal groepen ook kinderen heb meegemaakt met uitzonderlijke resultaten/interesses vind ik het tijd om mij als aankomend leerkracht in dit onderwerp te verdiepen. Ik hoop dat ik straks als zelfstandig leerkracht op een juiste wijze deze kinderen kan begeleiden. Het valt mij op dat er op mijn stagescholen veel aandacht is voor de zwakkere kinderen met leerproblemen en in mindere mate voor de hoogbegaafde leerling. Niet alle leerkrachten weten goed hoe om te gaan met de hoogbegaafde kinderen (blijkt uit gesprekken in de lerarenkamer) zeker als een kind gaat onderpresteren en of zijn motivatie verliest. Het kind werkt dan wel zelfstandig en krijgt verrijkingsstof aangeboden, maar mijn vraag is, past dit onderwijs wel bij dit kind? Ook voor hoogbegaafde kinderen geldt, ieder kind is uniek. Ik merk bij een aantal (getoetste) hoogbegaafde kinderen op mijn stageschool dat de motivatie volledig weg is en dit ook gedragsproblemen oplevert. Het welbevinden is niet optimaal. Ik hoop met mijn afstudeeronderzoek een bijdrage te kunnen leveren aan de Willem van Oranjeschool en de Rehobothschool te Woudenberg (hierna verder te noemen als Rehobothschool), zodat het welbevinden van de hoogbegaafde leerling kan toenemen.

Probleemstelling:

Heeft het zin om eerst de reguliere stof af te maken en dan te starten met verrijkingsstof, standaard uit een methode, of zijn er andere mogelijkheden?

Ik hoop met dit onderzoek een aantal manieren van omgang met de hoogbegaafde leerling in het basisonderwijs te vinden die passen bij mij als leerkracht. Hoe kan ik omgaan met de hoogbegaafde leerling, maar vooral wat kan ik het kind aanbieden. Ik merk dat de verveling toeslaat als de leerling niet voldoende uitgedaagd wordt, dit is jammer en kan zelfs onderpresteren veroorzaken! De wil om de hoogbegaafde leerling op een juiste, uitdagende manier te begeleiden is er bij de leerkrachten zeker wel! Een van de manieren van onderwijs die ik wil onderzoeken is de plusklas.

Plusklas

Wat is het effect van een plusklas op het welbevinden van de hoogbegaafde leerling?

Heeft een plusklas meerwaarde?

Voegt het daadwerkelijk iets toe en sluit de plusklas wel aan bij de leerbehoefte van de hoogbegaafde leerling?

Mogelijk is de plusklas wel toegespitst op de hoogbegaafde leerling, maar is een uurtje in de week wel voldoende om het welbevinden van de leerling te bevorderen?

Ik wil dan ook niet alleen onderzoeken of de plusklas aansluit bij de behoeften van de hoogbegaafde leerling, maar ook of er voldoende aansluiting tussen de plusklas en de reguliere klas is. Het gaat er immers om dat de plusklas, maar ook de reguliere klas voldoet aan de leerbehoefte van het hoogbegaafde kind. Dit brengt mij tot de volgende vragen en opzet van mijn afstudeeropdracht.

Onderzoeksvraag

Om een en ander te onderzoeken heb ik de volgende onderzoeksvraag opgesteld:

- Wat is het effect van een plusklas op het welbevinden van de hoogbegaafde leerling en sluit de opzet van de plusklas aan bij de leerbehoeften van de hoogbegaafde leerling?

Literatuuronderzoek

Deelvraag 1: Wat is hoogbegaafdheid?

- Theorie
- Kenmerken van de hoogbegaafde leerling
- De onderpresteerder
- Verschil begaafde- en hoogbegaafde leerling
- Signaleren en diagnosticeren van de hoogbegaafde leerling

Deelvraag 2: Welk aanbod is er voor de hoogbegaafde leerling in het basisonderwijs?

- Versnellen, verrijken, compacten, plusklas

Deelvraag 3: Wat is een plusklas?

- Algemeen; wat is een plusklas?
- Aanbod plusklas
- Competenties van de leerkracht bij de begeleiding aan hoogbegaafde leerlingen
- Wat is de meerwaarde van een plusklas?
- Selectiecriteria plusklas

Deelvraag 4: Wat is welbevinden?

Praktijkonderzoek

Deelvragen praktijk

1. Hoe ziet de opzet van een plusklas eruit op verschillende scholen.

- Zijn er ontwikkelingen gaande op de Rehobothschool?
- Waarom een plusklas?
- Wordt de plusklas geëvalueerd, worden doelen tussentijds bijgesteld, wanneer en waarom?

2. Wat wordt er op dit moment op de Rehobothschool te Woudenberg aangeboden?

- Is het aanbod aan de hoogbegaafde leerling op de Rehobothschool voldoende? Ja, nee en waarom. Uitwerking interviews met kinderen en leerkrachten.
- Sluit het onderwijs en de plusklas aan bij de wensen en behoeften van de (hoog) begaafde leerling? Interview/enquête onder leerlingen;
- Vindt er voldoende aansluiting plaats tussen de plusklas en de reguliere klas?

3. Sluit het onderwijs en de plusklas aan bij de wensen en behoeften van de (hoog) begaafde leerling?

- Tevredenheidsonderzoek
- Communicatie

4. Bevordert een plusklas het welbevinden van de (hoog)begaafde leerling?

Overig: Wat is de visie van de leerkrachten met betrekking tot de plusklas (wordt verwerkt in de deelvragen).

Wat is de mening van de ouders met betrekking tot de plusklas (wordt verwerkt in de deelvragen)

Conclusie en aanbevelingen

Hoofdstukindeling

Inleiding en probleemstelling	2
Onderzoeksvraag	3

Literatuuronderzoek

Deelvraag 1: Wat is hoogbegaafdheid?

• Theorie	7
• Kenmerken van hoogbegaafde leerlingen	11
• De onderpresteerder	13
• Verschil begaafde en hoogbegaafde leerling	15
• Signaleren en diagnosticeren van de hoogbegaafde leerling	16

Deelvraag 2: Welk aanbod is er voor de hoogbegaafde leerling in het algemeen basisonderwijs?

• Versnellen, verrijken, compacten, plusklas	19
--	----

Deelvraag 3: Wat is een plusklas?

• Algemeen; wat is een plusklas	22
• Aanbod plusklas	23
• Competenties van de leerkracht bij de begeleiding aan hoogbegaafde leerlingen	27
• Wat is de meerwaarde van een plusklas	29
• Selectiecriteria plusklas	30

Deelvraag 4: Wat versta ik onder welbevinden?

Uitwerking praktijkonderzoek

Deelvraag 1: Hoe ziet de opzet van een plusklas eruit op verschillende scholen?

• Doel en werkwijze van de plusklassen	38
• Waarom een plusklas?	39
• Wordt de plusklas geëvalueerd, wat is de frequentie van de bijeenkomsten, wat zijn de verschillen?	39-40

Deelvraag 2: Wat wordt er op dit moment op de Rehobothschool te Woudenberg aangeboden en is het huidige leeraanbod aan de (hoog)begaafde leerling voldoende?	42
• Conclusie deelvraag 2	44
Deelvraag 3: Sluit het onderwijs en de plusklas aan bij de wensen en behoefte van de (hoog)begaafde leerling?	45
• 3a:Tevredenheidsonderzoek	45
• 3b: Communicatie	50
• Conclusie deelvraag 3	51
Deelvraag 4: Bevordert een plusklas het welbevinden van de (hoog)begaafde leerling?	52
• Conclusie deelvraag 4	54
Eindconclusie	55
Aanbevelingen	57
Nawoord	59
Literatuurlijst	60
Bijlagen	
Bijlage 1: Signaleringslijst onderpresteren	63
Bijlage 2: Vragenlijst signaleren hoogbegaafdheid en voorbeeld vragenlijst van het SiDi-R protocol	64
Bijlage 3: Uitwerking interviews met de plusklasleerkrachten	67
Bijlage 4: Vragenlijsten (de diverse enquête- en interviewvragen)	69
Bijlage 5: Stappenplan oprichten plusklas	76

Deelvraag 1: Wat is hoogbegaafdheid?

Inleiding. In het volgende hoofdstuk zal ik een beschrijving geven van het begrip hoogbegaafdheid. Een plusklas is immers bedoeld voor (hoog)begaafde leerlingen. Om een plusklas op te zetten en om deze leerlingen op een juiste manier te kunnen begeleiden, zal ik mij dan ook eerst richten op het begrip hoogbegaafdheid, wat houdt dit in? Ter verduidelijking zal ik hierbij gebruik maken van onder andere het model van Mönks en Renzulli. In hoofdstuk 1b zal ik de kenmerken van de hoogbegaafde leerlingen beschrijven. Tevens zal ik in dit hoofdstuk specifieke aandacht besteden aan de onderpresteerder. Een groep die wij niet mogen vergeten, maar wel degelijk bestaat. In hoofdstuk 1c zal ik kort aandacht besteden aan het verschil tussen de begaafde- en hoogbegaafde leerling. In de praktijk blijkt vaak dat er in een plusklas begaafde en hoogbegaafde leerlingen zitten. Daarom wil ik ook even kort aandacht schenken aan de begaafde leerling en zijn er, behalve op IQ-gebied, nog andere verschillen? In mijn onderzoek zal ik het vooral hebben over de hoogbegaafde leerling, hierbij wil ik opmerken dat ik er bij de indeling van de plusklas vanuit ga, dat het in veel gevallen gaat om een gemengde groep van begaafde- en hoogbegaafde leerlingen. In het laatste hoofdstuk van deelvraag 1, zal ik aangeven hoe men hoogbegaafdheid kan signaleren en diagnosticeren, welke stappen kan men ondernemen en welke instrumenten zijn er beschikbaar.

1a: Wat zegt de theorie/wetenschap over hoogbegaafdheid

SLO(Nationaal Expertisecentrum Leerplanontwikkeling): *Er is geen eenduidige wetenschappelijke definitie van (hoog)begaafdheid. Toch bieden de diverse theorieën en modellen relevante aanknopingspunten voor een werkdefinitie die bruikbaar is voor de onderwijspraktijk.*

De werkdefinitie die wij (SLO, 2012) hanteren is consistent met de belangrijkste aspecten, waarover in de meest bekende theorieën en modellen consensus bestaat, of waarin zij elkaar aanvullen:

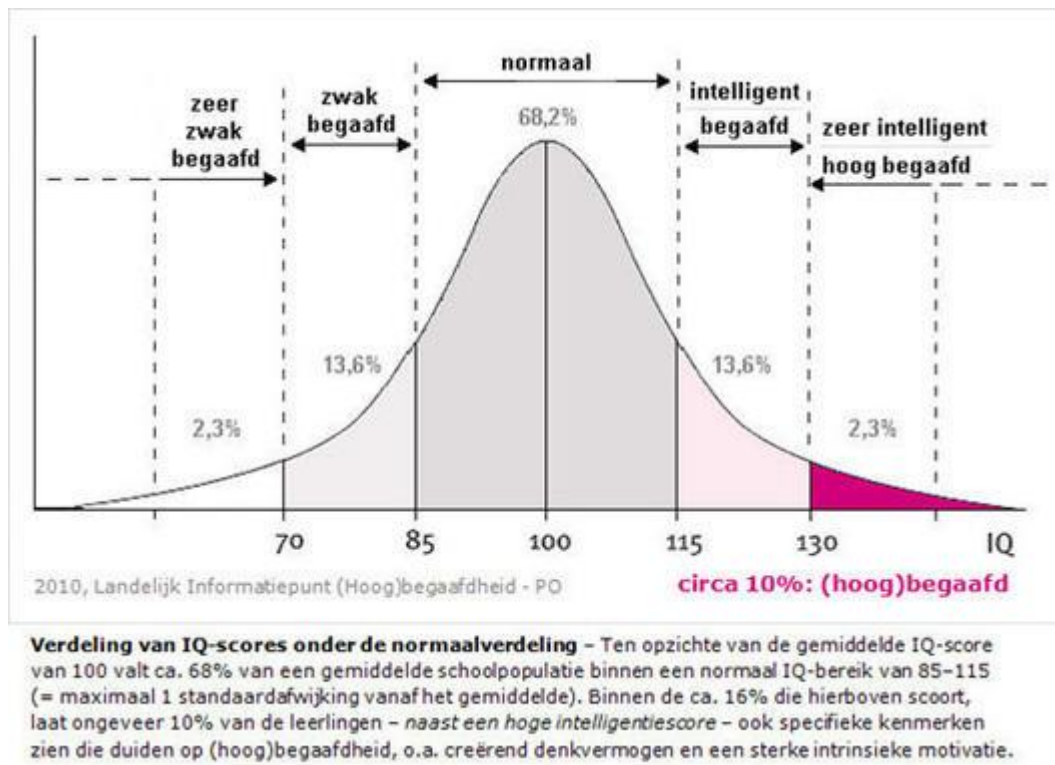
- (Hoog)begaafde leerlingen beschikken over een in aanleg aanwezig potentieel om tot uitzonderlijke prestaties te komen, behorend bij de beste 10%, op één of meerdere begaafdheidsgebieden.
- De ontwikkeling van talent is een langdurig en dynamisch proces. Zowel persoonlijkheidseigenschappen als de interactie met de omgeving zijn mede bepalend voor de mate waarin het aanwezige potentieel tot zijn recht komt.
- Een (hoog)begaafde leerling beschikt over een hoge intelligentie in combinatie met een creatief denkvermogen.
- Daarnaast is er sprake van een intrinsieke motivatie om een taak te volbrengen wat zich onder andere uit in een sterke gedrevenheid wanneer iets hun interesse heeft.
- (Hoog)begaafdheid is geen ééndimensionaal begrip dat is uit te drukken in een criterium als een IQ "score" > 130. Een hoge score is wel een sterke indicatie van een hoge intelligentie, maar een lagere score sluit dit niet uit. (Hoog)begaafdheid omvat in ieder geval meer dan een hoge intelligentie en intelligentie omvat meer dan een IQ test meet (Gardner, Sternberg).
- Op een gemiddelde populatie heeft 10% van de leerlingen kenmerken die kunnen duiden op (hoog)begaafdheid (Mönks, 1995).

Zoals ook al vast gesteld wordt in het boek: *Hoogbegaafdheid een gave* (Nederstigt, 2003, pp.14), is het moeilijk een eenduidige definitie te geven van hoogbegaafdheid. In de literatuur worden wel meer dan 100 omschrijvingen gegeven. In elk geval is duidelijk dat hoogbegaafdheid geen kwestie is van een hoog IQ alleen.

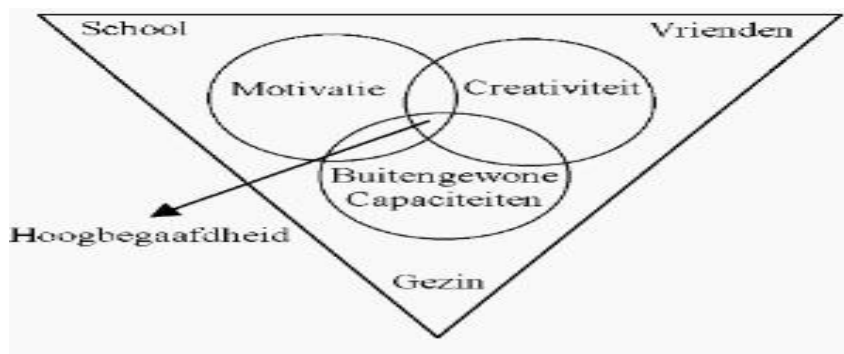
Theoretische uiteenzetting van de meest gebruikte modellen met betrekking tot het vast stellen van hoogbegaafdheid.

Op basis van onderzoek naar hoogbegaafdheid kwam Renzulli (1978, 1981) tot zijn 'drie-componentenmodel', zie onderstaand model. Hierin kwam hij tot de conclusie dat de basis voor hoogbegaafdheid bleek te liggen in een samenspel van drie componenten:

- hoge intellectuele capaciteiten
- volharding/taakgerichtheid
- creativiteit

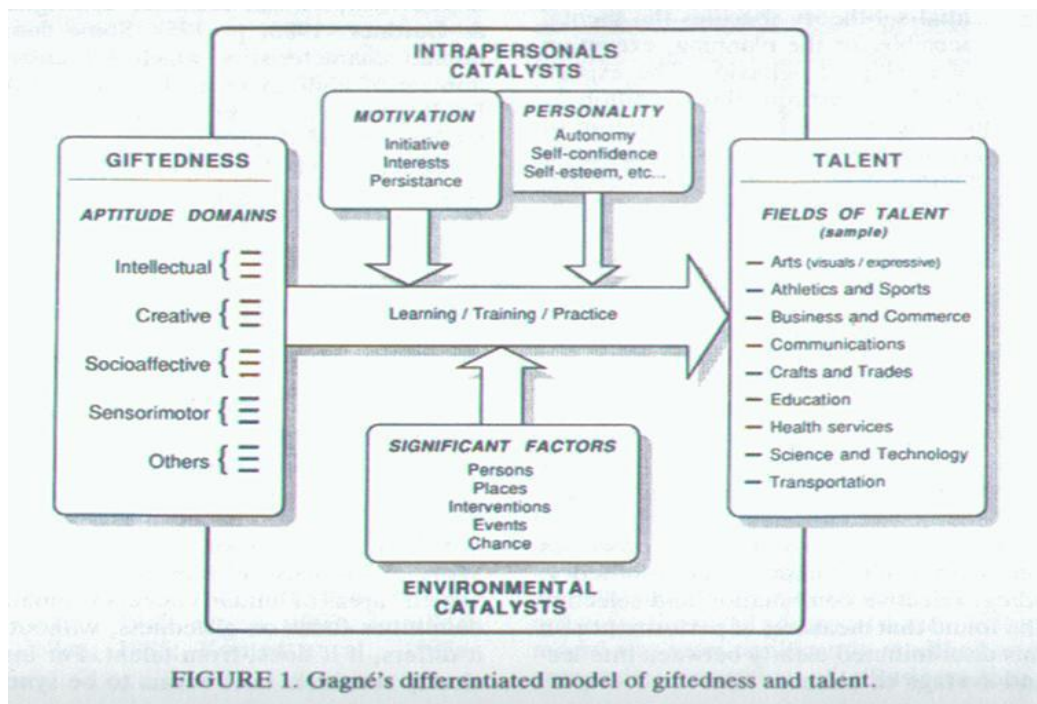
Dit model is later door Mönks verder uitgebreid door toevoeging van omgevingsfactoren (Mönks 1985, Mönks & Ypenburg, 1995). Mönks gaat ervan uit dat de persoonlijke factoren slechts tot ontwikkeling komen in interactie met de omgeving: school, gezin en peers. Peers zijn ontwikkelingsgelijken (bij hoogbegaafden staat dat heel vaak niet gelijk aan leeftijdsgenoten).

Model Mönks (www.hoogbegaafdvlaanderen.be, 2013)

Het model van Gagné

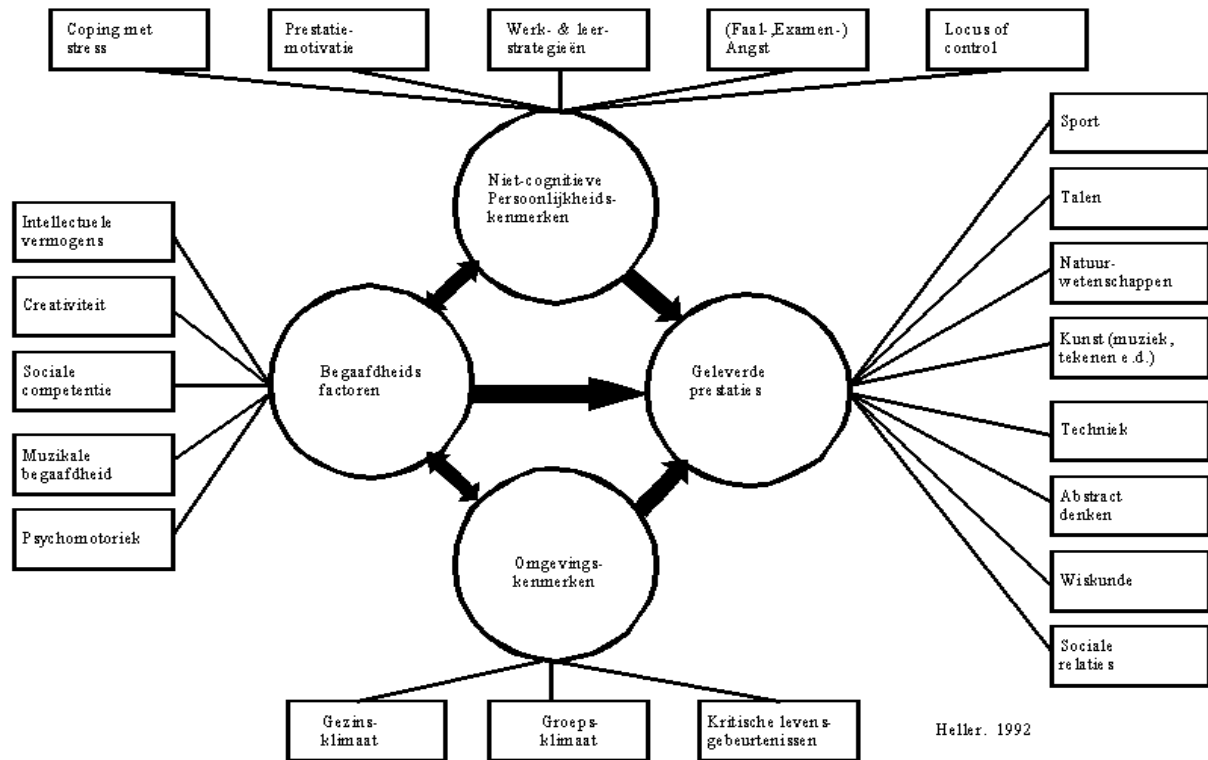
Een ander model waarin de interactie tussen de verschillende factoren wordt aangegeven, is het onderstaande model van Gagné (1985, 1991). De "aptitude"-domeinen (aanleg) zijn genetisch bepaald en ontwikkelen zich min of meer spontaan. Er zijn echter twee soorten katalysators: de intrapersonlijke katalysator en de omgeving. Samen bepalen zij hoe de aanleg zich gaat ontwikkelen en uiten.

Model Gagné (www.hoogbegaafdvlaanderen.be)

Het multifactorenmodel van Heller neemt wat Renzulli en Mönks aanbrachten samen en voegt er de ideeën van Gardner aan toe (theorie over de meervoudige intelligentie).

De definitie die Heller van hoogbegaafdheid hanteert, is dat hoogbegaafden hun talent niet noodzakelijker wijze uiten in de vorm van uitzonderlijke prestaties, maar dat zij op grond van hun aanleg en een stimulerende omgeving makkelijker dan begaafde mensen tot uitzonderlijk prestaties komen (Drent en van Gerven, 2007, pp.6-10)

Conclusie:

Met bovenstaande theoretische modellen en beschrijvingen van hoogbegaafdheid moeten leerkrachten de vertaalslag maken naar de praktijk. Het gaat erom dat de modellen een bijdrage leveren aan de begeleiding van hoogbegaafde leerlingen in de dagelijkse onderwijspraktijk. De modellen zijn van belang om meer inzicht te krijgen in de factoren die een rol spelen bij het ontwikkelen van hoogbegaafdheid. Zo kan geconcludeerd worden bij alle modellen, dat zowel de aanleg, de persoonskenmerken, als de omgeving zeer bepalend zijn voor het al dan niet tot uiting komen van hoogbegaafdheid. Dit geeft ook gelijk aan waar de eventuele problemen kunnen ontstaan en waar eventueel hulp geboden dient te worden. Als leerkracht heb je naar mijn mening eerst enige theoretische kennis met betrekking tot hoogbegaafdheid nodig alvorens een kind gericht te kunnen begeleiden.

1b: Kenmerken van hoogbegaafde leerlingen

Bekijken we nu welke gedragingen en leereigenschappen door veel wetenschappelijke auteurs, in onder andere het boek: *In de klas superslim* (Griffioen, G. 2002, pp.24, pp. 42-45 en pp. 75) worden genoemd als zijnde kenmerkend voor begaafde leerlingen, dan kom ik tot de volgende punten.

De hoogbegaafde leerling:

- is snel van begrip
- kan grote denk- en leerstappen maken
- kan verworven kennis goed toepassen
- beschikt over een groot probleemoplossend vermogen
- kunnen complexe situaties haarfijn analyseren
- beschikt over een goed geheugen
- toont een brede algemene interesse
- toont een grote algemene ontwikkeling
- is een doorvrager
- is gek op feiten en “nutteloze wetenswaardigheden”
- is een scherp waarnemer
- is verbaal vaardiger dan leeftijdsgenoten
- valt op door een origineel gevoel voor humor
- toont een creatief denkvermogen
- denkt buiten de reguliere denkkaders
- wekt de indruk geestelijk vroegrijp te zijn
- zoekt uitdagingen en kan dan doorzettingsvermogen laten zien
- kan zich sterk concentreren wanneer de activiteit aansluit bij zijn/haar interesse
- is perfectionistisch ingesteld
- is in staat tot zelfreflectie
- heeft een grote behoefte aan autonomie
- accepteert regels en tradities niet klakkeloos
- zoekt ontwikkelingsgelijke in oudere kinderen

Het spreekt voor zich dat er altijd uitzonderingen zijn en niet ieder hoogbegaafd kind alle bovengenoemde eigenschappen bezit. Hoge leerprestaties heb ik niet genoemd in het bovenstaande rijtje. Hoge leerprestaties horen in principe wel bij hoogbegaafde leerlingen, maar er zijn uitzonderingen. In de eerste plaats noem ik de onderpresteerders. Zij laten juist geen hoge leerprestaties zien. In de tweede plaats zijn er de leerlingen met een leerstoornis, waaronder dyslexie. Bij deze groep wordt het leervermogen en hoge prestaties leveren vertroebeld door een handelingstekort.

Hoewel iedere onderzoeker in zijn uitspraken uitzonderingen op de regel toelaat, kan als vuistregel gehanteerd worden dat het steeds gaat om een in combinatie met elkaar in sterkere mate voorkomend gedrag. Het herkennen van enkele concrete gedragingen is natuurlijk geen betrouwbare bron van signalering! Hoe dan wel te signaleren behandel ik in het volgende hoofdstuk.

In het boek: *Hoogbegaafdheid nou én?* (Lammers van Toorenburg, W. 2008, pp. 229-236), worden aanvullende (praktische)kenmerken/ signalen van hoogbegaafde kinderen in de schoolsituatie genoemd. Hieronder zal ik er een aantal benoemen.

Enkele aanvullende signalen/kenmerken van de hoogbegaafde leerling binnen de schoolsituatie:

De hoogbegaafde leerling:

- heeft een hekel aan routinematig werk
- toont grote nieuwsgierigheid en leergierigheid
- kan vaak al lezen in groep 1-2
- leest snel
- heeft een hekel aan het leren van tafels
- draagt andere onderwerpen aan in de kring of zegt juist nooit iets in de kring
- kan al heel jong herkenbare dingen tekenen
- toont in de kleuterjaren al belangstelling voor cijfers en letters
- kan gedetailleerde kennis hebben van de omgeving, b.v. alle automerken weten
- opvallend: heeft vaak hoofdpijn of buikpijn

De signalen zoals beschreven in het boek: *Hoogbegaafdheid nou en?*, zie ik mede als een leidraad voor het signaleren! Natuurlijk geldt ook hier weer er moet sprake zijn van veel signalen en niet van een of twee kenmerken of signalen. Overigens is het boek niet alleen handig voor de leerling, maar het kan mijn inziens ook goed gebruikt worden door de leerkracht om het inzicht in de hoogbegaafde leerling te vergroten. Daarnaast is het een prettig hulpmiddel wat ingezet kan worden op school om de leerling inzicht te geven in het feit: wat is hoogbegaafdheid nu eigenlijk en wat doet het met mij op school.

Toch wil ik niet alleen de standaard kenmerken benoemen van hoogbegaafde leerlingen, maar juist ook de kenmerken van onderpresterende hoogbegaafde leerlingen, een groep die nog wel eens over het hoofd gezien wordt. Uit onderzoek blijkt, dat een grote groep leerlingen (16-20 procent) in het huidige Nederlandse onderwijs systematisch onderpresteert (Mooijen, T. 2007). Ik denk dat het welbevinden van de leerlingen hierbij een rol speelt. Als het welbevinden van een leerling positief is, zal het onderpresteren afnemen en mogelijk zelfs voorkomen kunnen worden. Ik hoop dan ook met mijn onderzoek te kunnen vast stellen dat de plusklas een positieve rol kan vervullen met betrekking tot het bevorderen van het welbevinden van de (hoog)begaafde leerling en mogelijk kan het aantal onderpresteerders, mede door aanbod op niveau en aansluiten bij de leerbehoefte van de hoogbegaafde leerling, teruggedrongen worden. Naast het vaststellen van de aansluiting van de plusklas bij de leerbehoefte van de leerling en het wel of niet bevorderen van het welbevinden van de leerling door deelname aan een plusklas, hoop ik ook een goed advies te kunnen geven aan de Rehobothschool te Woudenberg op het gebied van de plusklas. Tevens hoop ik zelf meer inzicht te krijgen in de hoogbegaafde leerlingen om de hoogbegaafde leerling straks optimaal te kunnen begeleiden in "mijn" reguliere klas en aan te kunnen sluiten bij de doelstellingen van de plusklas, zodat er een doorgaande leerlijn ontstaat.

1c: De onderpresteerder.

Door verschillende auteurs zijn kenmerken van deze zogenaamde (hoog)begaafde onderpresteerders beschreven. Deze eigenschappen zijn geclusterd en op een rij gezet door het SLO. Belangrijke kenmerken zal ik hieronder beschrijven.

Enkele kenmerken van (hoog)begaafde onderpresteerders:

- Onderpresterende (hoog)begaafde leerlingen hebben vaak kennis die nog niet in de groep is behandeld en een grote algemene ontwikkeling.
- Onderpresterende (hoog)begaafde leerlingen hebben op veel gebieden belangstelling en ze houden ervan om dingen te onderzoeken, bijvoorbeeld door in hun vrije tijd veel te lezen of op een andere manier informatie te verzamelen. Als een onderwerp (dat vaak wat moeilijker is) hun interesse heeft, begrijpen en onthouden ze veel.
- Wisselend schoolwerk
- Onderpresterende (hoog)begaafde leerlingen werken thuis vaak verder aan zelfgekozen schoolprojecten en ontwikkelen thuis op eigen initiatief allerlei activiteiten.
- Onderpresterende (hoog)begaafde leerlingen hebben vaak een levendige, grote verbeelding en zijn creatief.
- Afnemende schoolprestaties. Opvallend is dat de schoolprestaties van onderpresterende (hoog)begaafde leerlingen afnemen; ze presteren (vooral in schriftelijk werk) beneden niveau. Vaak schrijven ze slordig, houden ze niet van instampen en inprenten, missen ze leerinhouden en instructiemomenten en zijn ze slechts selectief enthousiast: wel voor nieuwe onderwerpen, niet voor uitwerkingen
- Negatief gedrag
- Haperende sociaal-emotionele ontwikkeling. Onderpresterende (hoog)begaafde leerlingen zijn vaak ontevreden over zichzelf en de verrichte werkzaamheden, vermijden nieuwe activiteiten uit angst voor mislukking, hebben minderwaardigheidsgevoelens, zijn wantrouwend of onverschillig en doen niet graag mee aan groepsactiviteiten, zijn minder populair bij leeftijdsgenootjes en zoeken vriendjes onder gelijkgestemden.
- Onderpresterende (hoog)begaafde leerlingen zijn vaak weinig taakgericht. Ze hebben een laag werktempo, hebben hun huiswerk vaak niet af, zijn snel afgeleid, hebben geen duidelijk leertraject voor ogen, hebben een korte spanningsboog, voelen zich hulpeloos, willen niet geholpen worden en willen zelfstandig zijn.
- Onderpresterende (hoog)begaafde leerlingen hebben vaak een wisselende motivatie, een hekel aan routine, verzetten zich tegen autoriteit, nemen geen verantwoordelijkheid voor hun eigen daden en staan onverschillig of afwijzend tegenover de school (SLO. 2013).

Onderpresteren is niet een probleem dat je even snel en gemakkelijk kunt oplossen. Vaak begint het onderpresteren al heel jong. Hoogbegaafde leerlingen zijn gewend om zich aan te passen aan hun omgeving en dit kan een patroon worden dat je niet zo gemakkelijk doorbreekt. Een belangrijke oorzaak van onderpresteren is het gebrek aan faalervaringen en het lange tijd werken op een te laag niveau. Hierdoor ontwikkelt het kind geen doorzettingsvermogen of raakt in paniek als iets niet in één keer goed gaat (choochem.nl.2013). Met behulp van bijvoorbeeld de signaleringslijst onderpresteren van het SiDi protocol (zie bijlage 1) kan de leerkracht het vermoeden van onderpresteren bevestigen/vaststellen en tijdig maatregelen treffen.

Hulp bij onderpresteren

Hulp bieden bij onderpresterende leerlingen is niet eenvoudig, omdat het onderpresteren wordt beïnvloed door meerdere factoren: school, ouders en kind.

Wat werkt niet?

De volgende zaken worden vaak ingezet bij onderpresteren, maar helpen nauwelijks:

- Uitleggen hoe en waarom het werk gedaan moet worden. Dit is weinig zinvol omdat de onderpresteerder geen link legt tussen begrip en handelen. De blokkade ligt juist in het handelen zelf
- Omkopen: welke beloning er ook in het vooruitzicht wordt gesteld, de onderpresteerder heeft altijd wel een goede reden om niet aan de slag te gaan. Bovendien doet dit geen beroep op de intrinsieke motivatie
- Straffen en maatregelen nemen heeft weinig effect door de externe locus of control.

Wat werkt wel?

Bij kinderen in het basisonderwijs kan versnellen vaak een tijdelijk positief effect hebben. Het kind wordt weer geprikkeld en gaat vaak weer aan de slag, nu het niveau van de stof beter past bij zijn capaciteiten. Daarnaast is het van groot belang dat herhalingsstof zoveel mogelijk wordt vermeden en het kind de overige tijd verrijkingsstof krijgt aangeboden.

Een plusgroep of extra project kan ook erg motiverend werken. Heel belangrijk is de samenwerking tussen school en de ouders. Probeer gezamenlijk tot een plan te komen, waarbij het kind aan een duidelijk einddoel werkt. Let erop dat het kind zelf achter dit doel moet staan! Belangrijk: laat aan het kind merken dat je vertrouwen in hem hebt, zodat het kind steeds meer in zichzelf zal gaan geloven.

In het *Handboek hoogbegaafdheid* van Eleonoor van Gerven, geven de 3 volgende auteurs enkele aanvullende suggesties met betrekking tot de hulp aan de onderpresterende leerling.

Whitemore (1986) beschrijft onder andere de volgende suggesties:

- Onderken het probleem en ga op zoek naar de oorzaken. Observeer het kind en ga na waar zijn/haar interesses liggen
- Bespreek de resultaten aan de hand van de observaties van het kind. Toon begrip, vraag het kind mee te denken. De kans op verandering is alleen aanwezig als het kind zelf ook ervaart dat de situatie onbevredigend en onplezierig is
- Ga een partnerschap aan met het kind en neem de ouders hierin mee. Samenwerking van alle partijen levert het best resultaat.

Philips en Lindsay (2006) geven aan dat je bij een onderpresterende leerling de motor alleen weer op gang krijgt door heel gericht aan de slag te gaan met de motivatie van het kind de zogenoemde "x-factor". Beïnvloedende factoren met betrekking tot motivatie:

- Uitdaging: passende leerstof, samenwerken met gelijkgestemden, eigen ontwerpkeuze en zelfsturing
- Support: aanmoediging, waardering en reële verwachtingen
- Acceptatie: door leerkrachten en medeleerlingen

Drent en van Gerven (2002) stellen dat motivatie uiteindelijk van binnenuit moet komen en dat de leerling zelf ervaart dat hij de motivatie kan aansturen. Met andere woorden: de leerling moet zich eigenaar van het probleem voelen. Bij hoogbegaafde kinderen wordt die drang tot het leren van nieuwe dingen zichtbaar, doordat zij zeer snel de kinderlijke ontwikkeling doorlopen. Het onderpresterende kind is onderweg die drang ogenschijnlijk verloren. Toch is dat precies het stukje motivatie dat nodig is om de onderpresteerder weer tot leren te krijgen (van Gerven, E. 2009, pp.175-180).

Voorkomen van onderpresteren is gemakkelijker dan het verhelpen ervan. Een ontoereikend onderwijsaanbod, invloed van vrienden, verwachtingen van ouders, een gebrekkige ontwikkeling van leerstrategieën zijn ingrediënten voor het ontwikkelen van onderpresteren. Ernstig onderpresteren is niet gemakkelijk op te lossen door alleen maar een ander onderwijsaanbod. Een pedagogische benadering gericht op het aanleren van leerstrategieën, het verbeteren van de intrinsieke motivatie en ondersteuning in het versterken van emotionele en sociale competenties zijn naast een goede begeleiding van de ouders en samenwerking tussen alle partijen, belangrijke stappen in dit proces. Een plusklas met bovenstaande genoemde doelstellingen zou een positieve aanvulling kunnen zijn op de leerbehoefte van het hoogbegaafde kind en hiermee ook voor de onderpresteerder.

1d: Verschil begaafde en hoogbegaafde leerlingen

- Begaafdheid wordt in het woordenboek omschreven als talentvol, knap, grote gaven bezittend of talenten bezittend. Hoogbegaafdheid wordt omschreven als zeer intelligent
- We spreken over een begaafd kind als een hoge intelligentie, creatief denkvermogen en een sterke motivatie samengaan. Daarbij hoort een uitstekend geheugen
- Afhankelijk van de hoogte van de intelligentie spreken we van een meerbegaafd (een IQ van > 120) of hoogbegaafd (een IQ van >130) kind

Feit: De groep begaafde-, hoog- en zeer begaafde leerlingen vormt samen ongeveer 10 procent van de hele leerling-populatie (Centraal bureau voor de Statistiek, 2008). De kans is dus reëel dat je als leerkracht een hoog- of zeer hoogbegaafd kind in de klas krijgt.

Zoals hierboven beschreven zijn er niet echt significante verschillen tussen begaafde- en hoogbegaafde leerlingen, behalve het IQ. Aangezien lang niet iedere leerling getest wordt, is er binnen het onderwijs niet altijd duidelijk of men te maken heeft met een hoogbegaafd kind, dan wel om een (meer)begaafd kind. De meeste scholen met plusklas hebben dan ook begaafde- en hoogbegaafde leerlingen in de plusklas. Hier wordt de toelating niet alleen bepaald door het gemeten IQ, immers lang niet iedere plusklasleerling is getest op IQ. Toelating wordt veelal bepaald door de Cito-A-score en/of aanbevelingen en/of vermoedens van de leerkracht en/of ouder(s) dat de leerling wel eens begaafd of hoogbegaafd kan zijn. Tevens wordt er op de diverse scholen, waaronder de door mij onderzochte scholen, jaarlijks getoetst op hoogbegaafdheid. Naar aanleiding van deze uitslag komen er vaak meerdere kinderen naar voren. Speciale aandacht is er ook voor de onderpresteerder. Hier is onder andere op basisschool de Schakel te Leersum een protocol voor opgesteld om deze groep niet over het hoofd te zien. Natuurlijk is een en ander niet waterdicht en zullen er zeker meer leerlingen in aanmerking kunnen komen voor de plusklas, maar niet tijdigesignaleerd worden. Het belang van op tijd signaleren en hoe, zal ik beschrijven in het volgende hoofdstuk.

1e: Signaleren en diagnostiek bij de hoogbegaafde leerling

Goed signaleren en diagnosticeren van hoogbegaafdheid vereist dat groepsleerkracht en intern begeleider goed leren kijken naar die aspecten die een indicatie vormen voor hoogbegaafdheid. Daarvoor is het gebruik van instrumenten onontbeerlijk. Hierbij is het belangrijk om het doel van de stappen die een team gaat zetten helder te formuleren. Kiezen voor een protocol kan verstrekkende beleidsmatige consequenties hebben. Bijvoorbeeld: kies je uitsluitend voor hoogbegaafde leerlingen, dan is het aantal kinderen dat in aanmerking komt voor een aangepast onderwijsaanbod ongeveer 2,5 procent van het totale aantal leerlingen op een school. Door voor zowel begaafde- als hoogbegaafden leerlingen te kiezen heeft een beleidsplan straks betrekking op de beste 15 procent van een school. In deze gevallen vormen de leerlingen dan een eigen niveau groepje in de klas (Gerven, E. 2008, pp.21). Het beleidsplan heeft ook gevolgen voor de leerkracht, het vraagt soms aanpassing en verandering van de invulling en/of de manier van lesgeven.

Denken over hoogbegaafdheid veronderstelt dat in de visie alleen aandacht is voor het belang van schoolprestaties. Inherent aan de verschillende visies op hoogbegaafdheid is dat er in lang niet alle gevallen aandacht is voor onderpresterende leerlingen. Onderpresteerders zijn leerlingen van wie we op grond van hun capaciteiten weten dat ze hoge prestaties kunnen behalen, maar bij wie het in de praktijk niet het geval is aldus Whitley (Whitley, M.D. 2001). Zoals ik al eerder heb vermeld, blijkt uit onderzoek dat een grote groep leerlingen in het huidige Nederlandse onderwijs systematisch onderpresteert namelijk 16-20 procent (Mooij, T. 2007). Optimalisering lijkt dus gewenst. Onderkenning van beginkenmerken van jonge leerlingen en direct passende onderwijsmaatregelen kunnen in de praktijk tot beter onderwijs leiden. Dit zal ongetwijfeld voor hoogbegaafde leerlingen maar ook voor hun medeleerlingen leiden tot positievere effecten vanaf het begin van hun schoolloopbaan (Wolters, P. 2009).

De eerste fase van signaleren en diagnostiek is het moment waarop een leerkracht of intern begeleider signalen opvangt die hem aan het denken zetten over het functioneren van een kind. Het is belangrijk dat die signalen op een goede manier worden gerangschikt en geïnterpreteerd. De fase van signalering vormt een soort filter. Een praktisch hulpmiddel voor de leerkracht is de vragenlijst voor de groepen 3 t/m 8, te vinden in de bijlage 2a (Griffioen, G. 2002, pp. 71). Het is een snelle checklist om te kijken of je te maken hebt met een hoogbegaafd kind en of het aanbod in de klas aansluit bij de mogelijkheden van het kind. Vervolgens kan met de uitslag het aanbod aangepast worden en indien gewenst kan er verder onderzoek plaats vinden volgens het daarvoor geldende protocol op school. Naast het opvangen van de eerste signalen door de leerkracht speelt het oudergesprek een belangrijke rol. Ouders kunnen al eerder signalen van hoogbegaafdheid opvangen en of vermoedens van hoogbegaafdheid uitspreken naar de leerkracht, daarnaast kunnen zij een belangrijke rol vervullen in het verder signaleren van hoogbegaafdheid en beschikken zij over veel aanvullende informatie die te gebruiken is om het hoogbegaafde kind optimaal te begeleiden.

Een hoogbegaafd kind is kwetsbaar omdat het “anders” is. Deze kinderen willen net als andere kinderen erbij horen. Ze krijgen daarvoor de beste kansen als ouders en leerkrachten samenwerken en een goed vangnet vormen.

Er zijn verschillende instrumenten in omloop waarmee de signaleringsfase hoogbegaafdheid wordt doorlopen. De twee belangrijkste en meest gehanteerde instrumenten zijn het Digitaal Handelingsprotocol Hoogbegaafdheid (Van Gerven en Drent, 2007) en het Si-Di R-protocol (De Bruin-de Boer en Kuipers, 2004). Het doel van de instrumenten is gelijk, het eindresultaat gelijkwaardig, maar de weg waarlangs gegevens verzamelt worden verschilt.

Digitaal Handelingsprotocol Hoogbegaafdheid (DHH, van Gorcum bv)

Het DHH is volledig webgebaseerd en biedt ondersteuning bij alle fasen van de leerlingbegeleiding. Een demonstratie met betrekking tot dit protocol kunt u vinden op de volgende website <http://dhh-po.demovangorcum.nl/signalering.htm>. De opbouw van dit pakket zal ik hieronder beschrijven. Module 1 en 2 bieden een vast protocol voor de signalering en diagnostiek van hoogbegaafde leerlingen. In module 1 kunnen ouders en leerkracht (online) vragenlijsten invullen en worden LVS gegevens ingevoerd. De ingevoerde gegevens worden omgezet in grafieken met richtlijnen voor de interpretatie van de gegevens en adviezen over het vervolgtraject. Module 1 levert een eerste indicatie of er mogelijk sprake is van een (hoog)begaafde leerling. Vervolgens wordt besloten of er aanleiding is om door te gaan met de volgende module, waarin ouders, leerkracht en leerling uitgebreidere vragenlijsten in kunnen vullen, waar naast leer- en persoonlijkheidsaspecten ook aandacht is voor andere gebieden die relevant kunnen zijn voor het totaalbeeld van de leerling. Het huidige didactische niveau op de belangrijkste vakgebieden, dat verkregen is na systematisch doortoetsen wordt hier eveneens ingevoerd. Dit leidt tot adviezen en richtlijnen voor interpretatie en een sterkte- zwakte analyse. Module 3 bestaat uit een adviestraject voor vervroegde doorstroming, compactingrichtlijnen voor alle vakgebieden en alle methoden, verrijkingssuggesties per vakgebied en per leerlijn en pedagogische handelingssuggesties voor veel voorkomende problemen in het functioneren van hoogbegaafde leerlingen. Ook kan hier een handelingsplan worden opgesteld. In module 4 is er aandacht voor de evaluatie met ouders en leerling op de korte en langere termijn. Het DHH is alleen te gebruiken indien er door de school een abonnement afgesloten wordt. De eenmalige aanschafprijs van de online editie is € 155,-. De licentiekosten bedragen € 10,50 per maand.

Si-Di R protocol (voorbeeld zie bijlage: 2b en 2c)

Het Si-Di R protocol is een gestructureerd signalering- en diagnoseprotocol voor leerlingen van groep 1 t/m 8. Het bevat instrumenten voor zowel de groepssignalering als diagnostiek. Er wordt onderscheid gemaakt tussen groep 1-2 en groep 3-8. Bij de groepssignalering wordt naar alle kinderen gekeken en bij de diagnose wordt verder onderzoek gedaan bij die kinderen waarbij een positief signaal uit de signaleringfase is gekomen. Dit Si-Di R protocol geeft enerzijds veel informatie over kenmerken van kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong en (hoog)begaafde kinderen en is anderzijds een goede leidraad om in de eigen schoolsituatie tot een professioneel signalerings- en diagnosebeleid te komen. In Si-Di R wordt inzicht gegeven in de diverse aspecten en persoonlijkheidskenmerken en intelligenties van kinderen, waarbij tevens de rol van creativiteit in het handelen en in de prestaties wordt meegerekend.

Verschillen tussen DHH en Si-Di R protocol:

- Het Si-Di R protocol richt zich alleen op de fasen van het signaleren en diagnosticeren
- Het DHH maakt geen onderscheid tussen signalering bij aanmelding van nieuwe leerling en signalering tijdens een latere schoolloopbaan
- Uitgangspunt bij DHH is dat aan informatie van ouders hetzelfde gewicht wordt toegekend als aan de informatie van de leerkracht
- Zowel DHH als Si-Di R geeft in termen van waarschijnlijkheid aan in hoeverre verondersteld mag worden dat een leerling kan komen tot prestaties op hoogbegaafd niveau. In deze fase sturen beide instrumenten aan op een diepgaander onderzoek, waarbij bij de DHH enkele stappen verplicht zijn om een conclusie te kunnen trekken en bij Si-Di R niet.

Tot Slot: De gegevens die op basis van intern onderzoek verzameld zijn, vormen de basis voor een oudergesprek. Na dit gesprek kan de leerkracht op basis van de resultaten van de observaties, het oudergesprek en de toetsgegevens een definitief profiel schetsen over de leerling schrijven. Het profielverslag vormt de basis voor het handelingsplan. Over het algemeen wordt in deze fase ook de Intern begeleider ingeschakeld. Indien uit het intern onderzoek naar voren komt dat zowel de ouders als de leerkracht van mening zijn dat de leerling over voldoende kenmerken beschikt die duiden op hoogbegaafdheid en de leerling zeer goede schoolprestaties levert, dan is het waarschijnlijk dat de leerling hoogbegaafd is. Dit vermoeden kan nog verder bevestigd worden wanneer er sprake is van een didactische voorsprong van minimaal een half jaar. In dit geval is verder extern onderzoek niet nodig en kan er direct overgegaan worden tot het aanbieden van een aangepast leerstofaanbod.

Lastig bij het invullen van standaardprotocollen en standaardvragen is het feit dat de onderpresteerder nog wel eens over het hoofd gezien kan worden. Gelukkig is er de mogelijkheid om, bij onder andere het vermoeden van onderpresteren, door te verwijzen naar externe, meer gespecialiseerde centra.

Wel doorverwijzen naar een externe instantie wanneer:

- Het vermoeden van hoogbegaafdheid alleen door ouders of leerkracht bevestigd wordt
- Het vermoeden van hoogbegaafdheid door zowel ouders als leerkracht onderschreven wordt, maar de schoolprestaties achter blijven
- Het vermoeden van hoogbegaafdheid wordt door ouders en leerkracht onderschreven, maar er zijn tevens vermoedens van een leer- en of persoonlijkheidsstoornis.

Onderzoek wordt op dat moment verricht door een psycholoog of orthopedagoog.

Deelvraag 2: Welk aanbod is er voor de hoogbegaafde leerling in het basisonderwijs?

In het volgende hoofdstuk geef ik een korte beschrijving van de diverse mogelijkheden binnen het basisonderwijs voor de hoogbegaafde leerling. Ik richt mij tijdens mijn onderzoek vooral op de plusklas en zal daarom niet uitgebreid op de andere mogelijkheden van aanbod aan hoogbegaafde leerlingen ingaan. Ik begin met een beschrijving van het huidige, veelvoorkomende aanbod aan hoogbegaafde leerlingen binnen de klas. In hoofdstuk 2b, zal ik de competenties van de leerkracht beschrijven. Waar moet een leerkracht aan voldoen om de begeleiding aan de hoogbegaafde leerling te kunnen waarborgen. Naast de algemene leerkrachtvaardigheden zijn er een aantal specifieke vaardigheden die leerlingen met hoogbegaafdheid verwachten van de leerkracht. Aan wat voor een leerkracht hebben deze leerlingen behoefte? Ik zal dit mede beschrijven aan de hand van de scriptie van Esther de Boer. In haar onderzoek beschrijft zij de verwachtingen die hoogbegaafde leerlingen van de leerkracht hebben (de Boer, E. juni 2011). Ik denk dat een aanbod voor hoogbegaafde leerlingen niet kan zonder de optimale begeleiding van de leerkracht. Daarom wil ik graag weten waar ik als leerkracht aan moet voldoen om de optimale begeleiding aan de hoogbegaafde leerling te waarborgen en te kunnen voldoen aan de behoefte van de hoogbegaafde leerling.

Aanbod binnen de school aan de hoogbegaafde leerling:

- **Versnellen:** Hierbij wordt de gewone stof vlotter gemaakt. Of de gewone stof van een jaar of meer wordt verder gemaakt. Nadeel: Het laat een kind met mogelijkheden tot ontdekken, leren de stof van een paar stappen verder te verwerven, op de manier zoals gemiddelde kinderen leren. Dus toch weer oefenen op de gewone manier en wat te doen in groep 7 en 8 als het kind deze stof al beheerst?
- **Doorstromen:** Vervroegde doorstroming houdt in dat de leerling eerder dan gebruikelijk naar een volgende groep gaat (Drent en Van Gerven, 2007. pp.38-49). Voordeel: wanneer vervroegde doorstroming onder goede voorwaarden gebeurt, kan de hoogbegaafde leerling niet alleen cognitief, maar ook sociaal en emotioneel meer aansluiting vinden bij groepsgenoten. Nadeel: Er moet een oplossing gezocht worden voor de uiteindelijke vroege doorstroom naar het voortgezet onderwijs.
- **Compacten:** Bij het compacten heeft men de leerstofonderdelen bepaald wat een begaafd kind daar minimaal van zou moeten doornemen. Het kind hoeft niet alle oefenstof te maken, maar heeft vaak genoeg aan een minimale hoeveelheid. Nadeel: Men houdt geen rekening met het ontdekkend leren, een basiskenmerk van begaafde leerlingen.
- **Verrijken:** Hierbij doet het kind met de gewone leerstof mee. En als het kind klaar is wordt er extra stof aangeboden, die men *verrijking* noemt. Nadeel: Kinderen met mogelijkheden tot ontdekkend leren moeten de leerstof op de gewone manier verwerven en worden geremd in hun ontwikkelingssnelheid. Bovendien is op deze manier verrijkingstof helemaal geen verrijkingstof, maar werkverschaffing (Koning, L. 2009. pp.6).

Ik ben het hier volledig mee eens. Ik heb met verrijkingstof gewerkt in groep 6 en in de combinatiegroep 3/4. Ik vind de stof, behorende bij een methode en dus gebaseerd op de stof voor de gemiddelde leerling, niet uitdagend, maar hooguit iets moeilijker. Ik heb dan ook meegemaakt bij een aantal leerlingen en mijn eigen zoon dat dit geen uitdaging biedt en zij juist niet hun best doen omdat de extra stof wel lastig, maar niet interessant is. Zie hier het probleem en de oorzaak van een ongemotiveerde leerling! Verrijkingstof en/of uitdagend leermateriaal moet dus wel aan een aantal voorwaarden voldoen. Het is niet de bedoeling dat de leerling meer van hetzelfde krijgt aangeboden!

Kenmerken van uitdagend leermateriaal zijn:

Open vraagstellingen, een hoge complexiteit, bevat opdrachten met een probleemgericht karakter, maakt meerdere oplossingsstrategieën mogelijk, doet een beroep op de creativiteit en overstijgt het didactisch niveau van de leerling (Drent en Van Gerven, 2007. pp. 69-70).

Zowel bij compacten als verrijken is uitleg, begeleiding en controle nodig. Ervaring leert dat het soms handig is om eerst te starten met verrijken en daarna compacten. Dit om het plezier in leren aan te wakkeren en de motivatie toeneemt. Daarnaast wordt er op scholen de volgende mogelijkheid aangeboden aan de hoogbegaafde leerling.

Overige opties van verrijken buiten de klas:

- Plusklas: Op bepaalde tijden worden binnen een school bepaalde leerlingen bij elkaar gezet. De kinderen krijgen dan verkorte instructie of voeren plustaken uit. Dit onderdeel zal ik in het volgende hoofdstuk ander toelichten
- Leonardo onderwijs: Naast bovenstaande mogelijkheden, bestaat er ook de mogelijkheid voor het volgen van onderwijs op een zogenaamde Leonardoschool. Het Leonardo-onderwijs is niet meer van hetzelfde, maar meer van alles. Er wordt gewerkt met projectgroepen. De school is alleen toegankelijk voor kinderen met een IQ boven de 130.

Conclusie: Er bestaan verschillende vormen van aanbieden van onderwijs binnen de klas aan hoogbegaafde leerlingen. Steeds meer scholen werken op de een of andere manier met differentiëren door middel van verrijken, compacten bij de hoogbegaafde leerling en/of laten een leerling versnellen. Dit kan het welbevinden bevorderen. Daarnaast bieden steeds meer scholen een plusklas aan. Een plek waar buiten de klas extra aandacht is voor de leereigenschappen en/of juist leerproblemen van de hoogbegaafde leerling. Hierover meer in hoofdstuk 3. Naast het aanbieden van de verschillende vormen van onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen, is het natuurlijk ook belangrijk dat er gekeken wordt naar de eigenschappen van de leerkracht. Je kan de mooiste protocollen opstellen, maar als de leerkracht incompetent is in het begeleiden van de hoogbegaafde leerling, dan werken de protocollen niet. Wat verwachten hoogbegaafden leerlingen nu eigenlijk van een leerkracht, over welke competenties moet een leerkracht beschikken om een hoogbegaafde leerling te kunnen begeleiden. Hierover meer in het hoofdstuk: *Competenties van de leerkracht bij de begeleiding aan hoogbegaafde leerlingen.*

Deelvraag 3: Wat is een plusklas?

Inleiding:

Tot voor kort was het onderwijs er vooral op gericht om de leerlingen op het gemiddelde niveau te houden. Voor de bovengemiddelde leerling was weinig tot geen aandacht. In de jaren negentig ontbrak het nog aan voldoende kennis, kunde en materialen. Inmiddels is de situatie aan het veranderen. De overheid zet nadrukkelijk in op excellentie: "Het onderwijs moet meer ruimte creëren voor excellente leerlingen en ook scholen zelf moeten het predicaat "excellent" kunnen verdienen", zo stelde onderwijsstaatssecretaris Halbe Zijlstra in 2011. Van Bijsterveld (2011) schrijft over de achterblijvende prestaties van hoogbegaafde leerlingen: "Juist de beter presterende leerlingen presteren minder goed dan in het buitenland. Veel scholen realiseren zich niet dat zij ook excellente leerlingen hebben die beter kunnen presteren als ze maar uitdagender onderwijs krijgen"(Brouwer G. 2011, pp.8-9). Gelukkig is er in het onderwijs steeds meer aandacht voor de hoogbegaafde leerling. Veel scholen hebben aanvullende, uitdagende materialen. De leerlingen krijgen het reguliere werk in meer of minder compacte vorm aangeboden en mogen daarna "extra" werk maken. Gewoonlijk is het zo vorm gegeven dat de leerling zelfstandig werkt. Maar is dit de juiste aanpak? Voor de leerkracht is het wel gemakkelijk, maar de hoogbegaafde leerling wordt nog steeds niet zó geprikkeld dat ze echt tot leren en inspanningen leveren worden aangezet. Immers het eerst aanbieden van de gewone stof om daarna als een soort van "beloning" extra stof te mogen maken wordt als weinig zinvol ervaren, omdat de leerling dan eerst het door hem als zinloos beschouwde "gewone" werk moet doen (Hogenboom, B. 2012, pp.48). Wat hebben deze leerlingen nu wel nodig? Hoe kunnen leerkrachten tegemoet komen aan de capaciteiten en onderwijsbehoeften van de hoogbegaafde leerlingen? Eén van de oplossingen lijkt een plusklas te zijn. In mijn onderzoek zal ik mij vooral richten op de plusklas. In de volgende hoofdstukken zal ik mijn deelvragen verder uitwerken en beantwoorden vanuit de theorie.

Feit: Nederland telt volgens het CBS iets meer dan 6900 basisscholen en daar gaan ruim 1,5 miljoen leerlingen naartoe. Helaas beschikt het CBS niet over cijfers van het aantal plusklassen op deze scholen. In 2007 heeft het Landelijk Informatiepunt (Hoog)begaafdheid Primair Onderwijs (gevestigd bij SLO) het initiatief genomen om het aantal plusklassen in het basisonderwijs te inventariseren. Uit de 314 teruggestuurde vragenlijsten bleek dat 165 scholen een binnen- of bovenschoolse plusklas hebben en dat tientallen basisscholen een plusklas wilden starten. Nu, drie jaar later, schatten zij het aantal plusklassen binnen het primair onderwijs op 5%. Dit aantal groeit nog steeds en dat is een goede ontwikkeling, want plusklassen zijn hard nodig.

3a: Wat is een plusklas?

Een plusklas is een “verrijkingsgroep” waarin hoogbegaafde leerlingen samengebracht worden met de bedoeling passende doelen te laten realiseren op (meta) cognitief, sociaal en creatief gebied. De achterliggende visie is: intensieve contacten en samenwerking met ontwikkelingsgelijken zijn noodzakelijk om zich tot een gelukkige, evenwichtige hoogbegaafde volwassene te kunnen ontwikkelen (Mulder, A. 2010). De term plusklas suggereert dat het om een vaste samenstelling gaat, maar dit hoeft niet. Zij hebben wel een vast kenmerk: samenkomen van hoogbegaafde kinderen die een aanbod krijgen dat ten opzichte van het reguliere aanbod van de school uitdagend en rijk genoemd kan worden. Het aanbod is anders dan het reguliere aanbod, er worden andere vakken en/of onderwerpen aangeboden dan in de reguliere groep.

Doelstelling van een plusklas

De doelstelling van de Plusklas is tegemoet komen aan de specifieke leerbehoeften van hoogbegaafden kinderen in de leeftijd van 6 tot 12 jaar, zowel op intellectueel als op sociaal-emotioneel en creatief gebied, door:

- Ieder kind een intellectuele stimulans en uitdaging op eigen niveau te bieden (het cognitief aspect).
- Alle kinderen de gelegenheid te bieden met gelijkgestemde leeftijdsgenoten in contact te komen en daarmee te kunnen optrekken (sociaal aspect).
- De emotionele ontwikkeling doelgericht te stimuleren en (binnen de mogelijkheden) eventuele blokkades op te heffen (emotioneel aspect).
- Te stimuleren dat de creatieve capaciteiten zich zo optimaal mogelijk kunnen ontplooiën (creativiteitsaspect).

Concreet:

- Leren hoe te leren.
- Leren van leergerichte kennis.
- Kritisch en creatief denken.
- Keuzes maken en beslissingen nemen.
- Activiteiten plannen en organiseren.
- Zichzelf evalueren en testen.
- Ontwerpen van nieuwe projecten.
- Samenwerken en overleggen.
- Zich kunnen inleven in anderen.
- Herkennen en hanteren van eigen gevoelens.
- Filosoferen (Mulder, A. 2010 en Gerven, E. 2009).

Iedere school heeft zijn eigen doelstellingen. Over het algemeen komen de doelstellingen die zijn gebaseerd op de 4 pijlers zoals beschreven in bovenstaande doelstellingen van de plusklas, naar voren in de door mij gelezen beleidsplannen met betrekking tot de diverse plusgroepen. Een aantal punten vanuit de doelstellingen wil ik hierna nader toelichten.

3b: Aanbod plusklas

Ik werk het aanbod van de plusklas aan de (hoog)begaafde leerling uit aan de hand van de doelstellingen: leren-leren, leren samenwerken en sociaal- emotionele vaardigheden. Dit zijn doelstellingen die in plusklassen aan de orde kunnen komen en veelal in de literatuur genoemd worden als doelstellingen voor de plusklas. Het gaat te ver om alle doelstellingen uitgebreid aan de orde te laten komen. Iedere plusklas zal uiteindelijk zijn eigen doelstellingen opstellen. Daarnaast beschrijf ik de opzet van projectlessen en geef ik een kijkje in de diverse mogelijkheden en materialenaanbod voor de plusklas.

Leren, leren: Voor veel hoogbegaafde leerlingen gaat kennis verwerven vanzelf. De leerling leert hierdoor niet op een goede manier te leren. Meestal komt men er pas achter in het voortgezet onderwijs, nadat hij/zij de eerste slechte cijfers haalt. Dan blijkt dat de leerling niet kan plannen, organiseren en structureren. Het onderwijssysteem is gebaseerd op het leveren van prestaties. Wie over het algemeen goed presteert, krijgt niet zoveel begeleiding als de leerling die minder presteert. Hij/zij wordt zich dus minder bewust van het proces van kennisverwaring dan de leerling die moeite heeft met leren. Als de (hoog) begaafde leerling te weinig zicht heeft op de manier waarop ze iets leren, weten ze wanneer de leerstof moeilijker wordt, niet hoe ze dit moeten aanpakken. Immers, ze hebben nooit geleerd hoe ze moeten leren. Hierdoor kunnen ze onzeker worden en soms zelfs behoorlijk gaan twijfelen aan zichzelf. De plusklas kan een belangrijke rol vervullen op het gebied van leren plannen, organiseren en structureren. Daarnaast kan met starten met het aanbieden van Top-down leren.

Top-down leren: Hoogbegaafde kinderen leren top-down en zijn vaak visueel ingesteld (Derksen, R. 2011, pp.65). Top-down leren is het tegenovergestelde van Bottom-up leren, wat voornamelijk wordt toegepast binnen de reguliere methodes. Bij Bottom-up leren wordt de lesstof stap voor stap aangeboden in hapklare brokken. Leerlingen krijgen kleine onderdelen om uiteindelijk te komen tot begrip van het geheel. Hoogbegaafde leerlingen hebben juist behoefte andersom te werken. Nieuwe stof zou top-down aangeboden moeten worden. Uitgaan van het geheel, het doel. Vervolgens komen de stappen die nodig zijn om het doel te bereiken aan de orde. De grotere context heeft zijn interesse, het waarom. Een hoogbegaafde leerling is op zoek naar de kaders en systemen die passen bij de stof die op dat moment wordt behandeld. De zin van het leren hangt nauw samen met de toepasbaarheid van het geleerde. Wanneer helder en duidelijk is welke functie het leren heeft, is de hoogbegaafde leerling in staat de leerstof in zijn eigen systeem te integreren. Deze kinderen nemen iets niet meteen voor waarheid aan en moeten zelf verbanden ontdekken en die gaan ze niet zien doordat de leraar of de methode dit zegt (Mulder, A. 2010, pp.27).

Door Top-down leren ontstaat er een flow in het leren. Door te beginnen met het overzicht, worden de ontbrekende delen ingevuld en ontstaat de flow. Een flow is zichtbaar door een hoge motivatie, concentratie en door de gedrevenheid van het kind om te leren. Een manier van leren die naar mijn idee het welbevinden van de hoogbegaafde leerling bevordert.

Leren samenwerken: Leren is een sociale gelegenheid. Op school leren wij de kinderen naar elkaar te luisteren, samen te werken en opkomen voor zichzelf. Hoogbegaafde leerlingen merken echter dat er regelmatig niet naar hen geluisterd wordt. Wie voor heel andere dingen opkomt dan voor zichzelf (bijvoorbeeld op 8-jarige leeftijd voor de natuur) leert dat er geen klankbord voor is onder leeftijdgenoten. Het is dus niet zo dat kinderen die geestelijk verder zijn al hebben geleerd hoe voor zichzelf op te komen, naar anderen te luisteren en samen te werken. Ze verstaan er vaak iets anders onder dan

leeftijdgenoten en hebben daardoor weinig ervaring kunnen opdoen op dit vlak. Ook hier ligt weer een belangrijke taak voor de plusklas (Mulder, A. 2010, pp.29).

De ervaring van Derksen (*Gelukkig Hoogbegaafd*, 2011) leert echter dat samenwerken in de plusklas met gelijken minder problemen oplevert dan in de literatuur gesuggereerd wordt. In een plusklas kan je namelijk samenwerken met andere kinderen met hetzelfde denkniveau. Toch geeft zij aan dat ook hier startproblemen voorkomen. Enkele tips die zij geeft: als betrokken samen duidelijke afspraken maken. Als leerkracht aangeven dat samenwerken niet hetzelfde is als samen doen. Bespreekbaar maken dat men elkaar vertrouwen en ruimte moet geven om de taken op een eigen uit te voeren. Al doende zullen de leerlingen ervaren hoe het is om niet altijd het initiatief te hoeven nemen of juist om niet te hoeven volgen. Maak ervaringen bespreekbaar, dit geeft lucht en ruimte voor nieuwe ontwikkelingen.

Sociaal- emotionele vaardigheden: Voor een gezonde ontwikkeling is het belangrijk dat hoogbegaafde leerlingen kunnen optrekken met andere hoogbegaafde leerlingen. Hierdoor leren ze op hun eigen niveau te spelen, ruzie maken en vriendschappen te onderhouden. De plusklas kan hierin een rol vervullen, maar op kleine schaal, vaak gaat het om een samenzijn van een of enkele uren per week. Toch kan dit voldoende zijn. Kinderen die regelmatig met gelijken optrekken vertellen dat het makkelijker is om vriendschappen aan te gaan met andere kinderen. Ze hebben namelijk een beter zelfbeeld ontwikkeld, zijn minder onzeker en kunnen zich daardoor makkelijker aanpassen aan de ander. Het gaat ook om de samenwerking buiten de plusklas met gelijken, bijvoorbeeld door samen opdrachten uit te voeren van de plusklas als aanvullende taak naast de weektaak en de reguliere opdrachten. De aanzet ontstaat in de plusklas, maar moet volgens mij zeker een vervolg krijgen in de reguliere klas. Dit kan door goede afstemming tussen de plusklasleerkracht en de leerkracht van de reguliere klas.

Welke mogelijkheden bestaan er verder in de plusklas om de sociaal-emotionele ontwikkeling van de hoogbegaafde leerling te bevorderen? Er kan gekozen worden voor sociale vaardigheidstraining, maar er kan ook gekozen worden voor werkvormen en onderwerpen waarbij geprobeerd wordt de volgende doelen te bereiken.

- De kinderen leren zich bewust te worden van gevoelens, zowel positief als negatief
- De kinderen leren dat gedrag een gevoel oproept en dat vervolgens vaak op basis van dat gevoel wordt gehandeld
- De kinderen leren beseffen dat ze zich anders kunnen voelen vanwege hun cognitieve mogelijkheden en leren dat dit niet verkeerd is (Mulder, A. 2010, pp.34).

Doelstelling per leerling: Meer motivatie, een betere ontwikkeling, groei van de persoon en minder verveling zijn doelstellingen die men hoopt te bereiken per leerling door deelname aan de plusklas (Mooij, T. 2007). Hieruit zou je kunnen opmaken dat een plusklas het welbevinden van een leerling kan bevorderen indien de doelstellingen behaald worden.

De doelen kunnen op verschillende manieren geoefend worden.

Bijvoorbeeld door:

- **Filosoferen:** De hoogbegaafde kinderen leren tijdens het filosoferen naar elkaar te luisteren, te reageren op elkaars mening of uitspraak en bovendien leren ze reflecteren op hun eigen mening en deze zo mogelijk te herzien.

- Rollenspelen en of drama: In een veilige omgeving kan met oefen met situaties uit het dagelijkse leven
- Sommige plusklassen geven huiswerkopdrachten op opdrachten voor de eigen groep.
- Materialen die gebruikt kunnen worden:
 - o Babbelspel (uitgeverij Baert)
 - o Kwink! (uitgeverij Wereldschool)
 - o Filosoferboeken; *Kinderen filosoferen of Filosoferen doe je zo*
 - o *Hoogbegaafd, nou én* (Lammers, W). Ontdek- en werkboek over hoogbegaafdheid voor hoogbegaafde kinderen. Mijn ervaring is dat dit boek op een leuke, speelse manier een duidelijk inzicht geeft van wat hoogbegaafdheid inhoudt voor een kind. Het wordt als leerzaam en prettig ervaren door kinderen. Kinderen leren zichzelf beter begrijpen en herkennen bepaalde eigenschappen “O, vandaar dat ik dat zo vind!”. Het hele boek is erg dik, maar je kan er als leerkracht een deel/onderwerp uitlichten.

Projectlessen: Om vaardigheden te ontwikkelen wordt er in de meeste plusklassen tijd vrij gemaakt voor projectlessen. Op basisschool de Schakel te Leersum wordt hier bijna wekelijks gebruik van gemaakt. Specifieke onderwerpen die binnen de interesses van het kind liggen worden aangegrepen om onderliggende doelen te bereiken:

- De leerling laten experimenteren met verschillend materiaal of vanuit een probleemstelling.
- Samenwerking met andere kinderen bevorderen.
- Plannen en structureren van taken.
- Leren-leren.
- Aanlopen tegen je eigen grenzen, doordat fouten maken mag.

Er zijn verschillende manieren om deze lessen vorm te geven bijvoorbeeld:

- Door het kiezen van een thema bijvoorbeeld, *Pimp je kamer*, op de Rehobothschool of *Natuurkundige verschijnselen* (ontdekken door middel van proefjes), op de Schakel.
- Leerkracht gestuurde opdrachten. Deze zijn zo gekozen dat ze de kinderen prikkelen en uitdagen om op zoek te gaan naar verschillende oplossingen. De kinderen leren gebruik te maken van verschillende bronnen.
- Excursies.
- Uitwisselen van ervaringen, interactie met andere plusklasleerlingen.
- Eindpresentatie. De kinderen geven in de eindpresentatie in verschillende vormen een antwoord op een onderzoeksvraag. Op de Rehobothschool wordt ook gebruik gemaakt van Acadin: een digitale leermethode voor (hoog)begaafde leerlingen waar men een zelf gekozen onderwerp op verschillende manieren onderzoekt. Vervolgens geeft de leerling een presentatie voor de groep, of maakt hij/zij een werkstuk enzovoort.

Materialen en/of informatiebronnen die gebruikt kunnen worden in een plusklas.

- o Zelfstandig leren/productontwikkeling (www.lesmateriaalvoorhoogbegaafden.com); leerlingen kunnen zelfstandig aan de slag met het materiaal.
- o Zelfstandig leergids; hierin worden vooral verwerkingsvormen gegeven.
- o Leren-leren (www.lesmateriaalvoorhoogbegaafden.com); er worden strategieën aangeleerd om de inhoud van teksten te leren door onder andere, mindmappen, teksten markeren en inhoudsvragen stellen.
- o Leren onderzoeken (www.lesmateriaalvoorhoogbegaafden.com); lesmateriaal om onderzoeksvaardigheden aan te leren.
- o Verrijkingsprojecten Plusgroep en Bosch (www.plusgroepdenbosch.nl).
- o Op de site www.alledagenpauze.nl geeft Linda Spaanbroek tips om projectlessen binnen een plusklas optimaal te ontwikkelen. Enkel tips: zorg dat de opdrachten creativiteit vereisen, maak de opdrachten afwisselend en betrek de leerlingen in de plusgroep bij het ontwikkelen van de projecten.
- o Spellen en strategische denkspellen
 - Block-it
 - Ketamino
 - Da Vinci code
 - Rush hour
 - Tantrix

Samenvatting: In dit hoofdstuk heb ik een beschrijving gegeven van de meest voorkomende algemene doelstellingen van een plusklas. Namelijk:

1. Aanbieden van vaardigheden op het gebied van leren-leren. Hoe kan je plannen, organiseren en structureren. Ook ben ik ingegaan op het onderwerp Top-down leren. De manier van leren van veel hoogbegaafde leerlingen waardoor een “flow” ontstaat in het leren en de motivatie van de leerling toeneemt.
2. Leren samenwerken. Al doende zullen de kinderen ervaren hoe het is om niet altijd het initiatief te hoeven nemen of juist om niet te hoeven volgen. Maak ervaringen bespreekbaar, dit geeft lucht en ruimte voor nieuwe ontwikkelingen.
3. Sociaal- emotionele vaardigheden: Voor een gezonde ontwikkeling is het belangrijk dat hoogbegaafde kinderen kunnen optrekken met andere hoogbegaafde kinderen. Hierdoor leren ze op hun eigen niveau te spelen, ruzie maken en vriendschappen te onderhouden. Kinderen die regelmatig met gelijken optrekken vertellen dat het makkelijker is om vriendschappen aan te gaan met andere kinderen. Ze hebben namelijk een beter zelfbeeld ontwikkeld, zijn minder onzeker en kunnen zich daardoor makkelijker aanpassen aan de ander.

Ik heb tevens het onderwerp projectlessen besproken, omdat dit op veel scholen voorkomt, waaronder op de door mij te onderzoeken school de Schakel. Daarnaast heb ik een overzicht gegeven van enkele materialen die te gebruiken zijn in de plusklas. Om de leerlingen in een plusklas te kunnen begeleiden moet een leerkracht wel over bepaalde

vaardigheden beschikken. In het volgende hoofdstuk zal ik ingaan op de competenties van de leerkracht bij de begeleiding aan hoogbegaafde leerlingen. De door mij beschreven competenties zijn natuurlijk niet specifiek bedoeld voor leerkrachten die een plusklas begeleiden, maar ook voor leerkrachten die op een juiste manier hoogbegaafde leerlingen in de klas willen begeleiden.

3c. Competenties van de leerkracht bij de begeleiding aan hoogbegaafde leerlingen

In het kader van de ECHA-opleiding verrichtte Esther de Boer, inmiddels afgestudeerd specialist in Gifted Education, een onderzoek onder 128 basisschoolleerlingen (Boer, E. 2011). Zij keek tijdens haar onderzoek naar wat (hoog)begaafde leerlingen verwachten van leraren die hen begeleiden. Wat verwachten hoogbegaafde leerlingen nu eigenlijk van hun leerkrachten? Om daar achter te komen, vulden 128 basisschoolleerlingen een online vragenlijst in. Deze vragenlijst is gebaseerd op de beschikbare literatuur over leraarcompetenties bij het begeleiden van (hoog)begaafde leerlingen. De deelnemende groep leerlingen bestond uit 78 (hoog)begaafde leerlingen en 50 'normaal' begaafde leerlingen. Daarnaast vulden 30 leerlingen in het voortgezet onderwijs de vragenlijst in.

Eén van de opvallende uitkomsten van het onderzoek is dat (hoog)begaafde leerlingen er meer behoefte aan hebben om 'begrepen' te worden. Navraag bij leerlingen over wat dat 'begrijpen' dan inhoudt, levert leuke resultaten op. De leraar zou er bijvoorbeeld niet zomaar vanuit moeten gaan dat (hoog)begaafde leerlingen alles weten en alles snappen (Boer, E. 2011).

Ook gaven de leerlingen aan dat een leraar hen echt zou moeten begrijpen en niet moet doen alsof. In ieder geval dus een poging moet doen om de leerlingen serieus te nemen en zich in te leven en verdiepen in deze leerlingen, of op zijn minst de tijd te nemen om met de leerlingen in gesprek te gaan. Dit laatste, in gesprek gaan met de leerling, wordt door deze leerlingen aangegeven als heel prettig. Een leraar zou volgens de leerlingen ook moeten inzien dat een 'uitdaging' niet per definitie inhoudt 'moeilijker' of 'meer', maar dat geldt: *'Hoe meer verschillende dingen tegelijk, hoe moeilijker en leuker'*.

Autonomie en relationele verbondenheid. Juist de groep (hoog)begaafde leerlingen lijkt veel behoefte te hebben aan een goede relatie met de leraar en autonomie. Daarnaast vinden zij het ook belangrijk dat een leraar eerlijk is en dat hij goed kan luisteren. Volgens de geïnterviewde leerlingen betekent eerlijkheid dat een leraar ook zelf moet kunnen toegeven dat een leerling soms meer weet van een onderwerp, dat een leraar misschien een opdracht ook niet helemaal snapt, of de (vaak verrijkende) leerstof niet doorgenomen heeft. Belangrijk vinden zij ook dat een leraar doet wat hij zegt en niet terugkomt op een eerdere belofte. Hoogbegaafde kinderen zijn over het algemeen niet erg gezaggevoelig. Respect zul je bij deze kinderen moeten verdienen. Respect verdien je door eerlijk en open te zijn naar jezelf en de kinderen (Derksen, R. 2011, pp.58).

Het 'zorgen dat een leerling zich prettig voelt in de klas' scoort daarnaast ook hoog. Het lijkt erop dat de echte relatie met de leraar er toe doet en dat er contact is met de klas. Ook eigenschappen en vaardigheden van leraren zoals 'zelfvertrouwen hebben', 'geduldig zijn' en 'creatief zijn' worden door (hoog)begaafde leerlingen erg gewaardeerd.

(Hoog)begaafde leerlingen vinden het dus belangrijk dat een leraar authentiek is, belangrijker nog dan dat een leraar slim is of veel weet.

Ook in het boek: *Handboek hoogbegaafdheid* van E. Greve (2009), komen de bovenstaande punten naar voren in de competenties van de leerkracht, waarbij tevens wordt aangegeven dat de rol van leerkracht, in de bovenbouw, bij het lesgeven aan de (hoog)begaafde leerling veranderd van alwetend naar coachend. Freeman (1998) stelt dat een leerkracht

niet alwetend hoeft te zijn om met hoogbegaafden leerlingen te kunnen werken. Wel dient de leerkracht geïnteresseerd te zijn in wat de leerling doet en met hem mee te leren.

Samenvatting competenties leerkracht

Eerlijk zijn komt veelal terug in interviews met leerlingen zoals gesteld door E. Boer (Boer, E. 2011) en in de overige literatuur. Door eerlijk en open te zijn, verdien je respect. Daarnaast is het belangrijk om authentiek te zijn en oprecht interesse tonen, begrip, vertrouwen en respect voor en naar het kind. Bij deze kinderen is het tevens erg belangrijk om vooral mentor te zijn en een veilige vertrouwde omgeving te waarborgen. Een ander punt wat ik nog niet genoemd heb is de samenwerking met ouders. Kinderen krijgen immers de beste kansen als ouders en leerkrachten samenwerken.

Tot slot: hoewel steeds meer scholen onderwijsaanpassingen voor (hoog)begaafden realiseren (zoals versnellen, compacten, verrijken binnen en buiten de eigen groep), is nog niet iedere leerkracht op de hoogte van de mogelijkheden. Om de onderwijsaanpassingen voor de doelgroep (hoog)begaafde leerlingen te optimaliseren is (bij)scholing van leerkrachten noodzakelijk, net als een duidelijke visie en draagvlak binnen het team. De begeleidende leerkracht van de plusklas moet zeker over de door mij beschreven leerkrachtvaardigheden beschikken om optimale begeleiding aan de hoogbegaafde leerling te kunnen waarborgen.

3d: Wat is de meerwaarde van een plusklas?

Algemene meerwaarde: De plusklas is een plek waar het kind even helemaal zichzelf kan zijn, zich niet hoeft aan te passen of in te houden, omdat anderen hem anders 'raar' of een 'wijsneus' vinden. Het is een plek waar het kind zich gezien en geaccepteerd moet voelen. Het ontdekt dat er ook andere kinderen zijn die hetzelfde in elkaar zitten, er is herkenning. Kinderen in een plusklas vinden andere kinderen die hetzelfde meemaken. Met deze kinderen kunnen zij communiceren en ervaringen uitwisselen op hun eigen niveau. Ouders en leerkrachten zijn verbaasd over het andere, vrije gedrag dat deze kinderen hebben als zij samen zijn in de plusklas (Derksen, R. 2011, pp.61).

Zelfbeeldontwikkeling: L.Hoogeveen heeft in haar proefschrift *Social Emotional Consequences of Accelerating Gifted Students* (2008) verslag gedaan van de resultaten van 23 internationale onderzoeken naar onderwijsaanpassingen voor hoogbegaafde kinderen. Het blijkt, dat bijna alle verrijkingsprogramma's een positieve invloed hebben op het sociaal en cognitief functioneren van de leerlingen. De uitkomst van dit onderzoek indiceert dat hoogbegaafde kinderen in een groep met andere hoogbegaafde kinderen een realistischer zelfbeeld krijgen en zich sociaal meer op hun gemak voelen bij andere hoogbegaafde kinderen (Derksen, R. 2011, pp.63-64).

Zelfvertrouwen: Veel hoogbegaafde kinderen hebben last van faalangst met daaraan gekoppeld motivatieproblemen. Hoogbegaafde kinderen hebben vaak nog maar weinig oefening gehad in het omgaan met falen. Daarnaast wordt motivatie vaak gestimuleerd door beloning. Veel hoogbegaafde kinderen zijn niet meer gemotiveerd om op school te leren, omdat ze vinden dat er niets te leren valt. Wil je een gemotiveerde leerling, dan moet je komen met een goed leeraanbod en een goede begeleiding. Immers, je kunt pas gemotiveerd zijn als er wat te leren valt! In de plusklas kan hierop ingespeeld worden door direct te starten met het geven van reële feedback aan de kinderen op hun inzet en gedrag. Door niet naar een eindproduct te kijken, maar naar de werkhouding en de werkwijze, leren de kinderen zichzelf steeds beter kennen en bouwen zij weer zelfvertrouwen op (Derksen, R. 2011, pp.51-52). Dit is volgens mij een enorme meerwaarde die de plusklas kan vervullen. Zelfvertrouwen, respect en motivatie zijn pijlers waarop een hoogbegaafd kind kan bouwen aan zijn/haar toekomst! Hieruit blijkt tevens dat een plusklas het welbevinden wel degelijk kan bevorderen.

Specifieke leerbehoefte van het hoogbegaafde kind: Voor (hoog) begaafde leerlingen is het van groot belang dat er binnen de leeromgeving structureel ruimte gecreëerd wordt om hun potentieel te benutten op een wijze die bij hen past. Deze groep leerlingen heeft specifieke leerbehoeften: een grotere behoefte aan complexe taken, een sterke wens voor betekenisvolle problemen, denken op een hoger abstractieniveau en opdrachten die aansluiten bij hun creatieve manier van denken. Ook hebben zij een sterke behoefte om zaken zelf te ontdekken en te onderzoeken. Voor verdere uitwerking van dit onderdeel verwijs ik naar de doelstellingen van de plusklas waar ik onder het kopje *leren-leren* het top-down leren heb uitgewerkt. Naast aanpassingen in de eigen groep, draagt een goed opgezette verrijkingsgroep, waarin de (hoog) begaafde leerling onderwijs krijgt met ontwikkelingsgelijken, hieraan bij (onderwijsmaakjesamen,2010).

Uit ervaring en uit onderzoek blijkt dat het deelnemen aan de plusklas vaak een zeer gunstig effect heeft op het welbevinden en de harmonieuze ontwikkeling van een hoogbegaafd kind. De intentie bij alles wat in de plusklas wordt aangeboden is om een extra verrijking te bieden, aanvullend op wat het kind op school doet. De plusklas moet dus zeker niet gezien worden als een vervanger voor school!

3e: Selectiecriteria plusklas, zoals gehanteerd op diverse scholen voor toelating van de (hoog)begaafde leerling

In *Eindrapportage R&D-project; evaluatie plusklassen*, wordt aangegeven dat er geen eenduidige selectiecriteria gehanteerd wordt op de 15 onderzochte scholen. Op sommige scholen gaat het om leerlingen met een Cito “B-score”, die op basis van motivatie toegelaten worden en op andere scholen worden alleen leerlingen toegelaten met een diagnose hoogbegaafdheid en sociaal-emotionele problemen (Veltkamp, C. e.a. 2011, pp.21-22). Verder onderzoek op internet en bij navraag op de door mij onderzochte scholen (de Hoeksteen en de Schakel (hierna te noemen als de Schakel) en de Rehobothschool) levert de volgende selectiecriteria op.

Op veel scholen worden de resultaten van het LVS (Leerling Volg Systeem) gebruikt als een van de criteria en toelatingseisen voor de plusklas. Vaak wordt hierbij een A of A+ Citoscore gehanteerd.

Daarnaast wordt er op de meeste scholen niet alleen gekeken naar de leerresultaten, maar ook naar de leer- en persoonlijkheidseigenschappen van de leerling. (Hoog)begaafde kinderen worden namelijk niet alleen gekenmerkt door een hoge intelligentie, maar ook door specifieke leer- en persoonlijkheidseigenschappen. Zo tonen deze kinderen bijvoorbeeld een brede interesse en hebben zij een apart gevoel voor humor.

Om inzicht te krijgen in de leer- en persoonlijkheidseigenschappen wordt er op veel scholen gebruik gemaakt van een signaleringslijst, waaronder het Digitaal Handelingsprotocol. De algemene indruk van de leerkracht en zijn/haar signalering van een “pluskind”, naast vraag vanuit de ouders, is vaak een eerste aanzet om de selectieprocedure voor de plusklas te starten. Daarnaast wordt er gebruik gemaakt van de geschiedenis van het kind.

Niet iedere school kijkt alleen naar de cognitieve vaardigheden, maar ook of er een echte hulpvraag ligt. De plusklas Den Bosch ([slo.nl/onderwijs/plusklas Den Bosch](http://slo.nl/onderwijs/plusklas-Den-Bosch)) is hier een voorbeeld van. Zij hanteren naast het criterium dat een kind hoogbegaafd bevonden moet zijn een tweede criterium: er moet op school sprake zijn van handelingsverlegenheid. Daarnaast mag er geen sprake zijn van te grote naastliggende problematiek. Een plusklas op basis van een echte hulpvraag heeft wel andere doelstellingen dan een plusklas gebaseerd op cognitieve vaardigheden. Op de Rehobothschool was dit ook een van de eerste uitgangspunten. Er was duidelijk een hulpvraag vanuit de leerkracht en de ouders. Op de Schakel speelt handelingsverlegenheid van de leerkracht en/of leerproblemen van de hoogbegaafde leerling een minder belangrijke rol in de selectiecriteria. Wel moet er sprake zijn van een verwacht leerrendement op langere termijn en de plusklas een positieve aanvulling zijn voor de leerling. Op de Schakel wordt wel rekening gehouden met de handelingsverlegenheid van de hoogbegaafde leerling zelf op een of meerdere vlakken, bijvoorbeeld op sociaal- emotioneel vlak, maar dit is geen uitgangspunt van de plusklas. Op de Rehobothschool is naast bovenstaande genoemde selectiecriteria ook gekeken naar welke leerlingen passen bij elkaar en/of vullen elkaar aan.

Conclusie: Er bestaat geen eenduidig beleid betreffende de selectiecriteria voor deelname aan de plusklas. Uit de literatuur blijkt wel dat er vaak geselecteerd wordt op basis van IQ en/of een Cito A-score. Daarnaast zijn er scholen die alleen toelaten wanneer het kind aangetoond hoogbegaafd is. Ook zijn er scholen die alleen toelaten wanneer er sprake is van handelingsverlegendheid op een of meer vlakken naast de cognitieve vaardigheden op begaafd en/of meer begaafd niveau. Duidelijk is wel dat het zeer raadzaam is om voor de start van een plusklas duidelijke doelstellingen te formuleren.

Deelvraag 4: Wat is welbevinden?

Inleiding

In dit hoofdstuk zal ik een beschrijving geven van het begrip welbevinden. Hoe zie ik welbevinden in de schoolse situatie. Wat is er voor nodig om het welbevinden van de leerlingen te bevorderen? Ik zal niet overal even diep op ingaan, omdat mijn onderzoek niet het onderzoeken van het welbevinden centraal stelt. Ik wil wel de vraag kunnen beantwoorden of een plusklas het welbevinden van een hoogbegaafde leerling bevordert. Om dit te toetsen, zal ik op de hoogte moeten zijn van het begrip welbevinden, wat betekent dit en wat houdt dit concreet in binnen een schoolse situatie.

4a: Wat is welbevinden?

Het woordenboek Van Dale geeft de volgende omschrijving van welbevinden. Welbevinden is: het zich goed, tevreden voelen. Als ik verder lees in de diverse literatuur kom ik het volgende tegen.

Engels, N. e.a. definiëren welbevinden als volgt: *Welbevinden op school (van leerlingen uit het secundaire onderwijs) drukt een positieve toestand uit van het gevoelsleven, die het resultaat is van een harmonie tussen een geheel van specifieke omgevingsfactoren enerzijds en de persoonlijke behoeften van leerlingen ten aanzien van de school anderzijds* (Engels, N. e.a. 2000). Hier wordt in de omschrijving van het welbevinden dus duidelijk verwezen naar een positieve toestand van het gevoel van de leerling.

Hoogleraar Luc Stevens (1997) formuleert 3 basisvoorwaarden voor het welbevinden van de leerling. Namelijk: *competentie, relatie en autonomie*:

1.Competentie:

Competentie heeft te maken met geloof en plezier in eigen kunnen. Het is een basisbehoefte van mensen, greep krijgen op de omringende werkelijkheid. Je wilt ervaren dat je door gericht handelen allerlei zaken voor elkaar kunt krijgen.

2.Relatie:

Relatie heeft te maken met de ervaring dat mensen je waarderen zoals je bent en graag met je om willen gaan. Kinderen hebben behoefte aan een veilige omgeving. Zij hebben er behoefte aan dat anderen voor hen beschikbaar zijn op momenten wanneer dat nodig is. Vanuit deze basisveiligheid wordt de omgeving voorspelbaar en vertrouwd.

3.Autonomie:

Heeft te maken met zelfstandigheid. Hoeveel vrijheid en ruimte krijg je? Ieder mens, dus ook kinderen streeft ernaar zo zelfstandig mogelijk te handelen en beslissingen te nemen. Zelfstandig werken geeft, als het lukt, veel voldoening en geloof in eigen kunnen. Een leraar die aan deze basisbehoeften tegemoet komt, schept een pedagogisch klimaat. Het geeft de leerlingen veiligheid en vertrouwen van waaruit zij zich kunnen ontwikkelen. De leerkracht biedt dan een uitdagende ondersteuning in het leren. De leraar daagt kinderen uit op verkenning te gaan. Ook geeft de leerkracht ondersteuning bij onderdelen waarbij ze echt hulp nodig hebben. Op zo'n moment is de leraar voor het kind beschikbaar. Hij probeert de hulp die hij het kind geeft aan te laten sluiten bij wat het kind nodig heeft en waakt ervoor dat hij geen taken van de leerling overneemt door zijn instructie.

De 3 basisvoorwaarden zoals omschreven door Stevens worden ook onderwezen op de CHE en zijn verweven in het model voor adaptief onderwijs. Stevens ziet adaptief onderwijs als een synoniem voor goed onderwijs: “Goed onderwijs is onderwijs dat elke leerling tot zijn recht laat komen, onderwijs waarin elke leerling zich op zijn plaats voelt” (Stevens, L. 1997, pp.21). Een goede omgeving (klassenklimaat), betekent volgens Stevens dat een leerkracht zijn gedrag afstemt op de 3 basisbehoeften van het kind. Hierdoor zullen de leerlingen gemotiveerd zijn om te leren en uiteindelijk optimaal profiteren van het onderwijsaanbod.

Maslow (piramide van Maslow) geeft aan dat welbevinden ontstaat als voldaan is aan de volgende basisbehoeften van een kind:

- Lichamelijke behoeften. Bij lichamelijke behoeften denk ik aan: voeding, slaap, temperatuur, beweging enzovoort.
- Behoefte aan affectie en geborgenheid. Kinderen hebben behoefte aan lichamelijke aanraking en liefdevolle benadering en willen zelf ook affectie kunnen geven.
- Behoefte aan veiligheid, duidelijkheid en continuïteit. Kinderen hebben behoefte aan een voorspelbare omgeving en structuur.
- Behoefte aan erkenning en waardering. Kinderen ontwikkelen het gevoel dat ze als individu waardevol zijn door de positieve respons en bevestiging van anderen op hun gedrag. Zo ontwikkelen ze een positief zelfbeeld.
- Behoefte aan ontwikkeling en competentie. Alle kinderen hebben behoefte om zich te ontwikkelen, nieuwe vaardigheden aan te leren en zichzelf als kundig (competent) te ervaren. Indien kinderen zich te weinig als kundig ervaren ontstaat faalangst!
- Behoefte om een goed mens te zijn. Kinderen willen graag voldoen aan verwachtingen, normen en regels die worden opgesteld in de omgeving waarin zij verblijven.

Als een kind deze basisbehoeften kan vervullen, voelt het zich prettig en zal het emotioneel, sociaal en cognitief optimaal kunnen functioneren. Uiteraard geldt voor dit alles; binnen de grenzen van zijn/haar mogelijkheden. Ook gegevens als lichamelijke beperkingen, temperament en intelligentie zijn van invloed op de ontwikkeling van het kind en de mate van welbevinden. Als een of meerdere basisbehoeften niet bevredigd worden, kan het hele functioneren van een persoon aangetast worden.

De mate waarin het kind in interactie met zijn omgeving zijn basisbehoefte kan vervullen, is dus essentieel voor zijn welbevinden. Een school, een goed functionerende groep/klas en de leerkracht kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan het welbevinden van de leerling.

Enkele signalen die een leerling met een optimaal/positief welbevinden toont:

- het kind is ontspannen en kan genieten
- het kind heeft zelfvertrouwen; het kind toont zich zelfverzekerd en durft initiatief te nemen
- het kind is open en ontvankelijk; het kind maakt makkelijk contact met anderen en is nieuwsgierig
- het kind komt op voor zichzelf
- het kind straalt energie en levenslust uit
- het kind is tevreden en accepteert zichzelf en zijn omgeving
- het kind is betrokken; het kind voelt zich gemotiveerd en is geboeid, ervaart een sterke voldoening en stelt zich open voor ervaringen

Voor alle signalen geldt, dat niet iedere leerling de mogelijkheid heeft om deze signalen af te geven door een of meerdere leerproblemen. Ik denk bijvoorbeeld aan het kind met autisme of dyslexie. Ik ga bij het benoemen van de signalen dan ook uit van het kind zonder leerstoornis.

Samenvatting: Het begrip welbevinden kan ik omschrijven als de algemeen positieve toestand waarin een kind zich bevindt. Welbevinden is mogelijk in een omgeving die tegemoet komt in de basisbehoeften van een kind. Namelijk: competentie, autonomie en relatie, aldus Stevens (1997). Maslow omschrijft de basisbehoeften als volgt: de lichamelijke behoefte, de behoefte aan affectie en geborgenheid, behoefte aan veiligheid, duidelijkheid en continuïteit, behoefte aan erkenning en waardering, behoefte aan ontwikkeling en de behoefte om een goed mens te zijn. Wanneer de schoolomgeving rekening houdt met de basisbehoeften van het kind en over het algemeen veilig, afwisselend en uitdagend is, komen kenmerken van welbevinden optimaal tot zijn recht. Als een of meerdere basisbehoeften onvoldoende bevredigd zijn, kan dit het hele functioneren van een persoon aantasten.

Praktijkonderzoek

Door middel van mijn literatuuronderzoek heb ik al antwoord kunnen geven op een aantal deelvragen. Er blijven nog een aantal vragen open staan, die ik verder wil onderzoeken en beantwoorden door middel van een praktijkonderzoek. Ik wil dit doen door het uitvoeren van een kwantitatief onderzoek (enquête onder leerlingen en ouders) en een kwalitatief onderzoek (interview onder de plusklasleerkrachten en leerlingen). Daarnaast zal ik meerdere dagdelen in de plusklassen observeren. De observatie is gericht op de inrichting van de plusklasomgeving en de inhoud van het plusklasonderwijs. Ik heb mijn praktijkonderzoek verricht op de volgende scholen: De Rehobothschool en de Willem van Oranjeschool te Woudenberg en op de Schakel en de Hoeksteen te Leersum. In Woudenberg en Leersum wordt gebruik gemaakt van één plusklas per twee scholen. De plusklas komt samen op de Rehobothschool te Woudenberg en de Schakel te Leersum. Ik ben dan ook vooral aanwezig geweest op de locaties met plusklas, maar heb voor mijn kwalitatief- en kwantitatief onderzoek gebruik gemaakt van leerlingen, leerkrachten en ouders van alle locaties. Vooraf heb ik toestemming gevraagd aan de leerkrachten van de plusklas. Met de leerkrachten van de plusklas en de IB-er heb ik tevens vooraf de door mij opgestelde vragenlijsten doorgenomen, met de aanvullende tips heb ik de definitieve vragenlijsten opgesteld. Ik heb hierbij niet alleen gekeken naar het belang van mijn onderzoek, maar ook naar het belang voor de school. Ik hoop met de uitslagen niet alleen een antwoord te vinden op mijn vragen, maar daadwerkelijk een bijdrage te kunnen leveren aan de voortgang en een definitieve opzet van de plusklas op de Rehobothschool en de Willem van Oranjeschool te Woudenberg. Ik zal het praktijkonderzoek uitwerken aan de hand van het beantwoorden van één deelvraag per keer. Aan het einde zal ik de conclusies en aanbevelingen beschrijven. Dit doe ik onder andere door een lijn te trekken tussen de theorie en praktijk.

Tijdens mijn praktijkonderzoek wil ik antwoord geven op de volgende deelvragen:

1. Hoe ziet de opzet van een plusklas eruit op verschillende scholen?

- Zijn er ontwikkelingen gaande op de Rehobothschool?
- Waarom een plusklas?
- Wordt de plusklas geëvalueerd, worden doelen tussentijds bijgesteld, wanneer en waarom?

2. Wat wordt er op dit moment op de Rehobothschool te Woudenberg aangeboden?

- Is het aanbod aan de hoogbegaafde leerling op de Rehobothschool en de Willem van Oranjeschool voldoende, ja, nee en waarom.
- Sluit het onderwijs en de plusklas aan bij de wensen en behoeften van de (hoog) begaafde leerling?
- Vindt er voldoende aansluiting plaats tussen de plusklas en de reguliere klas?

3. Sluit het onderwijs en de plusklas aan bij de wensen en behoeften van de (hoog) begaafde leerling?

- Tevredenheidsonderzoek
- Communicatie

4. Bevordert een plusklas het welbevinden van de (hoog)begaafde leerling?

Overig: Wat is de visie van de leerkrachten met betrekking tot de plusklas (wordt verwerkt in de overige deelvragen).

Wat is de mening van de ouders met betrekking tot de plusklas (wordt verwerkt in de overige deelvragen)

Met de verzamelde antwoorden uit mijn literatuuronderzoek en praktijkonderzoek hoop ik een antwoord te kunnen geven op mijn onderzoeksvraag:

- Wat is het effect van een plusklas op het welbevinden van de hoogbegaafde leerling en sluit de opzet van de plusklas aan bij de leerbehoeften van de hoogbegaafde leerling?

Tevens hoop ik met de door mij verzamelde gegevens een aanbeveling te kunnen geven aan de Rehobothschool te Woudenberg.

Hypothese

Als het welbevinden van een leerling positief is, zal het onderpresteren afnemen en mogelijk zelfs voorkomen kunnen worden. Ik hoop met mijn onderzoek te kunnen vast stellen dat de plusklas een positieve rol kan vervullen met betrekking tot het bevorderen van het welbevinden van de (hoog)begaafde leerling en mogelijk kan het aantal onderpresteerders, mede door aanbod op niveau en aansluiten bij de leerbehoefte van de hoogbegaafde leerling, teruggedrongen worden. Naast het vaststellen van de aansluiting van de plusklas bij de leerbehoefte van de leerling en het wel of niet bevorderen van het welbevinden van de leerling door deelname aan een plusklas, hoop ik ook een goed advies te kunnen geven aan de Rehobothschool op het gebied van de plusklas. Tevens hoop ik zelf meer inzicht te krijgen in de hoogbegaafde leerlingen om de hoogbegaafde leerling straks optimaal te kunnen begeleiden in “mijn” reguliere klas en aan te kunnen sluiten bij de doelstellingen van de plusklas, zodat er een doorgaande leerlijn ontstaat. Ik heb bewust gekozen om mijn praktijkonderzoek ook uit te voeren op een school met meerdere jaren ervaring op het gebied van de plusklas (basisschool de Schakel) naast de plusklas op mijn stageschool, de Rehobothschool te Woudenberg. Zodoende hoop ik meer gerichte en ervaren tips te kunnen overdragen aan de Rehobothschool te Woudenberg teneinde het aanbod aan de (hoog) begaafde leerling te optimaliseren. Ik vermoed dat er op de Rehobothschool nog te weinig ervaring is wat betreft het draaien van een plusklas, omdat het hier gaat om een startfase. Tevens is hier nog geen sprake van een opgesteld beleidsplan en/of protocol en dus zijn er ook nog geen beschreven, concrete doelen.

Onderzoeksinstrumenten

Ik heb ervoor gekozen om gebruik te maken van enquêtes en interviews. Naast het interviewen van de plusklasleerkrachten en minimaal 6 leerlingen, zal ik gebruik maken van een vragenlijst in de vorm van een enquête onder leerlingen, leerkrachten en ouders. De opgestelde vragen voor de leerlingen komen tijdens het interview en de enquête overeen, maar tijdens de interviews heb ik meer mogelijkheden om door te vragen naar het waarom van de antwoorden. Alvorens ik start met de vragen, zal ik een aantal dagdelen meelopen in de plusklassen en een band proberen op te bouwen met de kinderen, vervolgens zal ik starten met mijn onderzoek. Ik heb in mijn vragenlijsten gebruik gemaakt van overwegend open vragen, omdat ik zoveel informatie wil verzamelen en de mening van ouders, leerkrachten en leerlingen niet teveel wil sturen. Daarnaast heb ik gebruik gemaakt van korte vragenlijsten. Op deze manier is het mogelijk om niet teveel af te wijken van mijn doel en hoofdvraag. Ik zal de enquêtes onder de leerlingen afnemen tijdens de bijeenkomst van de plusklas, dit geldt ook voor de interviews. Die zal ik op een aparte plek afnemen net buiten de klas. Indien gewenst en/of veiliger voor de leerling zal

ik het interview afnemen in de plusklas op een rustige plek, waar de leerling wel vrijuit kan spreken.

Met de uitkomsten van mijn onderzoek wil ik een antwoord geven op mijn hoofdvraag.

Mijn hoofdvraag luidt: Wat is het effect van een plusklas op het welbevinden van de hoogbegaafde leerling en sluit de opzet van de plusklas aan bij de leerbehoeften van de hoogbegaafde leerling?

Startfase onderzoek

Voor de start van het praktijkonderzoek heb ik toestemming gevraagd aan de directeur van de Rehobothschool en de Willem van Oranjeschool en de beide plusklasdocenten. De vragenlijsten heb ik vooraf ter inzage gegeven aan de plusklasdocenten. In overleg met deze leerkrachten heb ik de vragenlijst aangepast en ingekort, om zo dichterbij mijn doel te blijven en de kinderen niet te overvragen. Na de eerste kennismaking met de groep, ben ik gestart met de onderzoeken. Ik houd het kwantitatief onderzoek onder minimaal 30 plusklasleerlingen, 10 ouders en 20 leerkrachten. Tevens probeer ik minimaal 6 leerlingen te interviewen zonder plusklaservaring en houd ik een interview met de beide plusklasdocenten, het zogenaamde kwalitatief onderzoek. Ik hoop natuurlijk op een grote respons, maar houd er rekening mee dat ik van de leerkrachten niet meer dan 50 procent van de enquêtes terug krijg. Van de enquêtes verspreid onder de leerlingen in de plusklas verwacht ik een respons van 100 procent, omdat ik dit onderzoek tijdens mijn aanwezigheid in de plusklas zal uitvoeren. De waarde van de uitslag voor de hoogbegaafde leerlingen is voornamelijk aansluiten bij de leerbehoefte van de hoogbegaafde leerling. Daarnaast ben ik zelf erg benieuwd naar de meerwaarde en het welbevinden van de hoogbegaafde leerling die de plusklas volgt.

Verwerking

De gegeven antwoorden zal ik samenvatten tot kernwoorden. Vervolgens zal ik de verzamelde gegevens verwerken in grafieken, om het geheel overzichtelijk te maken.

Validiteit en betrokkenheid

Door gebruik te maken van verschillende bronnen (literatuur, enquêtes en interviews), zal ik ervoor zorgen dat mijn onderzoek zo betrouwbaar mogelijk is. Ik realiseer mij dat het geen wetenschappelijk onderzoek is en ik praktijkonderzoek verricht op kleine schaal en bij een specifieke doelgroep, namelijk de leerlingen, ouders en leerkrachten van een plusklas. Mijn onderzoek is valide, omdat ik meet wat ik wil weten. De leerkrachten van de plusklas kunnen het praktijkonderzoek volgen en zonedig voorzien van feedback. Met de ervaring en adviezen van deze leerkrachten en meedenkende begeleiders hoop ik mij te blijven focussen op het doel en uiteindelijk een betrouwbare weergave te kunnen geven van mijn praktijkonderzoek. Alle resultaten zal ik anoniem verwerken om de privacy te waarborgen. De resultaten zal ik niet gebruiken voor andere doeleinden en na de uitwerking vernietigen.

Datapresentatie

De datapresentatie haal ik uit de gegevens verzameld onder ouders, leerlingen en leerkrachten.

Van de enquêtes verspreid onder de leerkrachten heb ik een respons van 30%. Dit betrof het kwantitatief onderzoek. Als aanvulling op de enquête heb ik met leerkrachten gesproken over de vraag: wat is jouw visie met betrekking tot de plusklas? Zie de aanvullende leerkrachtvragen in bijlage 4.

Van de ouders heb ik een respons van 60%. Dit betrof een kwantitatief onderzoek.

Van de leerlingen heb ik een respons van 100%. Dit betrof een kwantitatief onderzoek en een semi-kwantitatief onderzoek.

Toelichting: Na het houden van enkele interviews bleek dat de leerlingen erg afgeleid werden en graag weer door wilden met het werk in de plusklas. In overleg met de leerkracht heb ik besloten om de enquêtes gezamenlijk uit te delen in de plusklas en hier 15 minuten voor het invullen voor te reserveren. Tijdens en na het invullen heb ik leerlingen om verduidelijking gevraagd bij een aantal antwoorden ter verdieping. Tevens heb ik met het groepje op de Rehobothschool de enquête in groepsverband besproken en een aanvullende vraag: *merk je aan jezelf dat je meer aankan dan de rest*, besproken. Het onderzoek onder de leerlingen betreft dus een kwantitatief en semi-kwantitatief onderzoek.

Van de plusklasleerkrachten heb ik een respons van 100%. Dit betrof een kwalitatief onderzoek.

Toelichting: De antwoorden uit deze gesprekken heb ik verweven in mijn praktijkonderzoek, tevens zijn de interviews terug te lezen in bijlage 3.

In overleg met de plusklasleerkracht van de Schakel heeft zij de enquête onder de leerkrachten verspreid, omdat ik niet bekend ben bij de leerkrachten op de Schakel en in de hoop op meer respons. Tevens wilde de plusklasleerkracht ook een enquête op hetzelfde moment als mijn enquête laten rondgaan en twee enquêtes op hetzelfde tijdstip is niet handig. Daarom hebben wij besloten één enquête samen op te stellen, waarbij er in het belang van de Schakel ook vragen met betrekking tot de communicatie zijn opgenomen. De uitslagen van deze enquête kunnen zeker ook van belang zijn voor mijn uitkomsten en mijn aanbevelingen naar de Rehobothschool. De visievraag gericht op de meerwaarde van de plusklas en het wel of niet bevorderen van het welbevinden van de (hoog) begaafde leerling door deelname aan de plusklas kan ik waarschijnlijk niet goed beantwoorden met de uitslagen van deze enquête. Daarom heb ik enkele leerkrachten hier persoonlijk naar gevraagd. Op deze manier weet ik zeker dat ik in ieder geval mijn deelvraag: wat is de meerwaarde van de plusklas en bevordert een plusklas het welbevinden van de (hoog) begaafde leerling kan beantwoorden.

Deelvraag 1: Hoe ziet de opzet van de plusklas eruit op de Schakel te Leersum en de Rehobothschool te Woudenberg?

Voor de uitwerking van de vragenlijsten en om antwoord te geven op mijn eerste deelvraag zal ik eerst de opzet van beide scholen beschrijven aan de hand van het doel en de werkwijze van de plusklas op beide scholen. Bij de uitwerking van deze deelvraag zal ik geen grafieken gebruiken. Met de plusklas van de Schakel bedoel ik ook de leerlingen van de Hoeksteen die deelnemen aan de plusklas op de Schakel en bij de beschrijving van de plusklas van de Rehobothschool bedoel ik ook de leerlingen die deelnemen vanuit de Willem van Oranjeschool. Ik zal tijdens de uitwerking van mijn onderzoek niet steeds alle scholen benoemen, maar spreken van plusklas de Schakel of plusklas de Rehobothschool.

Doel en werkwijze van de Schakel m.b.t. de plusklas

Allereerst gaat het bij de Schakel om het ontmoeten van gelijken. Het praten en werken met andere (hoog) begaafden. Het aanbieden van denk- en leerstrategieën, het zogenaamde leren-leren en het aanbieden van materialen die juist een appél doen op de sterke kant van de leerling, maar ook op de minder sterke kant van de leerling. Cognitieve uitdaging staat voorop, maar daarnaast ook de leerling als kind. In de plusklas wordt zoveel mogelijk de leerbehoefte van de (hoog)begaafde leerling aangesproken door bijvoorbeeld:

- Aanbieden van open, complexe en betekenisvolle opdrachten.
- Uitdagen van (wiskundig) denken en redeneren, op een hoger abstract niveau.
- Beroep doen op creativiteit.
- Stimuleren tot een onderzoekende houding.
- Uitnodigen tot reflectie.
- Beroep doen op zelfstandig leren en leren samenwerken.
- Aandacht richten op leren en niet alleen op presteren.

Belangrijk is dat de motivatie van de (hoog)begaafde leerling verhoogd wordt, waarbij de leerling betrokken blijft bij het werk en zich verantwoordelijk voelt.

Er wordt gewerkt met (langdurige) projecten en individuele opdrachten. Op het moment van mijn onderzoek werd er gewerkt aan het project *Grote en kleine planeten*, voor de onderbouw en *Natuurkundige verschijnselen onderzoeken aan de hand van proefjes*, voor de midden- en bovenbouw. De opdrachten van de plusklas gaan mee naar de reguliere klas, zodat de leerling ook daar in zijn/haar eigen map kan werken. De opdracht voor de plusklas wordt opgenomen in de weektaak. Naast het werken aan projecten wordt er ook gewerkt met of aan:

- Het samenwerken door middel van samen spelen en samen leren
- Sociaal- emotionele ontwikkeling door kringgesprekken, presentaties en verschillende spellen
- Filosoferen
- De doelstellingen zoals vast gelegd in het groepsplan.

Na ieder blok krijgen de leerlingen een nieuwsbrief waarin beschreven staat wat het onderwerp en het doel van het komende blok is. Hierin staat ook de tijdsplanning. Aan de hand van de tijdsplanning kan de groepsleerkracht zien wat de leerling per week moet maken voor de plusklas en kan dit opgenomen worden in de weektaak. De brief wordt gegeven aan leerling, ouders en groepsleerkracht. Het materiaal en de diverse projecten zal ik hier verder niet beschrijven. Een overzicht van een deel van het aanbod van materialen en projecten aan plusklasleerlingen is opgenomen in mijn literatuuronderzoek in hoofdstuk 3b: Aanbod plusklas.

Doel en werkwijze van de Rehobothschool m.b.t. de plusklas

Op deze school is de plusklas in de startende fase en zijn de doelen en werkwijze nog niet volledig uitgewerkt.

De doelstelling is dat de (hoog)begaafde leerling in de plusklas uitgedaagd wordt in hun manier van denken. Daarnaast wordt er aandacht geschonken aan het leren-leren door onder andere te leren een opdracht te beginnen (plannen) en afronden. Dit gebeurt door middel van een project waaronder *Pimp je slaapkamer* en met behulp van het computerprogramma *Acadin*. Toelichting Acadin: Acadin biedt ruimte om de talenten van (zeer) intelligente en (hoog)begaafde leerlingen verder te ontwikkelen. Acadin ondersteunt bij het vormgeven van verrijkingsonderwijs op maat door middel van een rijke, digitale leeromgeving voor leerlingen, leerkrachten en anderen die een rol spelen bij de begeleiding van talentvolle leerlingen. Meer informatie vindt u op: <http://www.acadin.nl/over-acadin/ruimte-voor-talent/> De leerling kiest in Acadin een onderwerp en voert vervolgens de daarbij behorende opdrachten uit. Veelal bestaat dit uit onderzoek doen, vragen beantwoorden en/of het maken van een presentatie of werkstuk. Daarnaast worden er in de plusklas onderwerpen aangeboden die buiten het reguliere onderwijsprogramma vallen, waaronder filosofie. Iedere bijeenkomst start met ongeveer 20 minuten filosofie. Op het moment van onderzoek werd het thema: *Wat is goed en wat is kwaad*, besproken. Een voorbeeldvraag is: mag je een brood stelen als je honger hebt en geen geld hebt om er een te kopen??

Op de Rehobothschool is geen beleid met betrekking tot de communicatie naar ouders en leerkracht. Er is geen nieuwsbrief.

Op beide scholen wordt er voor de onderwerpen en projecten van de plusklas veel gebruik gemaakt van de website: www.lesmateriaalvoorhoogbegaafden.com

Waarom een plusklas?

Op de Rehobothschool is bij de start van de plusklas uitgegaan van één leerling die ondanks versnellen en verrijkende leerstof te weinig uitdaging geboden kon worden binnen de reguliere klas. Om deze leerling gemotiveerd te houden en extra uitdaging aan te bieden is besloten te starten met een plusklas met gelijken. Om hem heen is een groep gevormd met maximaal 6 leerlingen in samenspraak met de groepsleerkrachten, IB-er en plusklasleerkracht. Vervolgens is toestemming gevraagd aan ouders.

Op de Schakel is men 6 jaar geleden gestart met een plusklas, omdat bij meerdere (hoog)begaafde leerlingen bleek dat compacten, verrijken en versnellen niet voldoende was.

Frequentie bijeenkomsten

De leerlingen van de plusklas op de Schakel komen elke woensdagochtend samen. Er zijn 3 verschillende groepen á 75 minuten, gericht op de onderbouw(4), middenbouw (5/6) en bovenbouw (7/8).

De leerlingen van de Rehobothschool komen een keer per twee weken samen op dinsdagmiddag van 13.15- 14.30.

Verschillen

Op de Rehobothschool is bewust gekozen voor een groep van 6 leerlingen, omdat het een startende/oriënterende fase is. Op de Schakel komen alle kinderen met een AA of A+ niveau in aanmerking die in de klas te weinig uitdaging hebben. Dit gebeurt na overleg met groepsleerkracht, IB-er, ouders en leerling. Uitgangspunt is wel dat de plusklas een

toegevoegde waarde moet hebben voor de (hoog)begaafde leerling. Ook de onderpresteerder wordt hierin meegenomen! Op de Rehobothschool is nog geen ervaring opgebouwd in het draaien van een plusklas, terwijl de Schakel het 6^e jaar ingaat. Op de Schakel vindt communicatie plaats tussen ouders, leerkracht en de plusklas door middel van een nieuwsbrief. Ouders en groepsleerkracht blijven op deze manier op de hoogte van de activiteiten van de plusklas. Op de Rehobothschool niet. Met de door mij opgedane ervaringen en uitslagen van de interviews en enquêtes op de Schakel, hoop ik dan ook een daadwerkelijk iets te kunnen toevoegen aan het plusklasbeleid op de Rehobothschool.

Evaluatie

De Schakel heeft twee keer per jaar vaste evaluatiemomenten met leerlingen, groepsleerkrachten en ouders. Ieder blok wordt altijd afgesloten met een evaluatie met de kinderen. Op de Rehobothschool zijn hierover geen afspraken gemaakt.

De doelstelling van beide scholen komt overeen op het gebied van het aanleren van denken en leerstrategieën. In de doelstelling van de Schakel wordt nadrukkelijk het ontmoeten van gelijken genoemd. In de doelstelling op de Rehobothschool wordt vooral aangegeven dat de leerling uitgedaagd moet worden in zijn/haar manier van denken. De nadruk in de doelstelling ligt bij de Rehobothschool op uitdaging bieden en aanleren van denk- en leerstrategieën. Bij de Schakel is de beschreven doelstelling breder opgezet en wordt er ook veel aandacht geschonken aan de sociaal- emotionele ontwikkeling en wil men door de plusklas de motivatie bevorderen teneinde het onderpresteren te voorkomen. Navraag en observatie bij de plusklasleerkracht van de Rehobothschool leert dat er zeker wel aandacht is voor de sociaal- emotionele ontwikkeling van de leerling, door onder andere samenwerken en kringgesprekken. Ook tijdens het filosoferen komt de sociaal- emotionele ontwikkeling en de omgang met gelijken aan bod.

Wat geeft de literatuur aan

De doelstelling van de Plusklas is tegemoet komen aan de specifieke leerbehoeften van hoogbegaafden kinderen in de leeftijd van 6 tot 12 jaar, zowel op intellectueel als op sociaal-emotioneel en creatief gebied, door:

- ieder kind een intellectuele stimulans en uitdaging op eigen niveau te bieden; (cognitief aspect).
- alle kinderen de gelegenheid te bieden met gelijkgestemde leeftijdsgenoten in contact te komen en daarmee te kunnen optrekken (sociaal aspect).
- de emotionele ontwikkeling doelgericht te stimuleren en (binnen de mogelijkheden) eventuele blokkades op te heffen (emotioneel aspect).
- te stimuleren dat de creatieve capaciteiten zich zo optimaal mogelijk kunnen ontplooien (creativiteitsaspect).

Concreet:

- leren hoe te leren
- leren van leergerichte kennis
- kritisch en creatief denken
- keuzes maken en beslissingen nemen
- activiteiten plannen en organiseren
- zichzelf evalueren en testen
- ontwerpen van nieuwe projecten
- samenwerken en overleggen
- zich kunnen inleven in anderen

- herkennen en hanteren van eigen gevoelens
- filosoferen (Mulder, A. 2010 en Gerven, E. 2009)

Conclusie

Beide scholen hanteren doelen die overeenkomen met de doelen zoals omschreven in de literatuur. Waarbij er veel aandacht is voor het bieden van cognitieve uitdaging, het leren-leren oftewel het aanleren van verschillende denk- en leerstrategieën, samenkomst met gelijken en ontwikkelen van vaardigheden op sociaal- en emotioneel niveau. Op de Rehobothschool ontbreekt het echter aan een protocol met betrekking tot de plusklas en zijn de al wel opgestelde doelen te summier omschreven. Er moet een protocol komen gericht op de plusklas. De doelen zoals door mij beschreven in mijn literatuuronderzoek kunnen hierin opgenomen worden. Deze doelen komen overeen met de huidige werkwijze van de plusklas op de Rehobothschool. In mijn aanbevelingen zal ik een apart deel wijden aan de opzet van een plusklas, met tips en een stappenplan. Ik hoop hiermee de Rehobothschool een eerste aanzet te geven tot het opstellen van een gedegen protocol met betrekking tot de plusklas.

Deelvraag 2: Wat wordt er op dit moment op de Rehobothschool te Woudenberg aangeboden en is het huidige aanbod aan de (hoog)begaafde leerling op de Rehobothschool (en de Schakel) voldoende?

Om de volledige vraag te kunnen beantwoorden moet ik eerst de vraag beantwoorden wat het huidige aanbod met betrekking tot hoogbegaafde leerlingen op de Rehobothschool is.

Het lesaanbod aan de (hoog) begaafde leerling op de Rehobothschool bestaat uit compacten en verrijken. Het wisselt per groep en leerkracht hoe hier invulling aan gegeven wordt. Men is bezig met het ontwikkelen van een protocol voor beide scholen. Wel wordt er in het beleidsplan gesproken van differentiëren op alle niveaus, door handelingsgericht te werken. Op dit moment wordt er gebruik gemaakt van verschillende methodes wat er voor zorgt dat niet iedere (hoog)begaafde leerling dezelfde uitdagende mogelijkheden krijgt. Immers de ene methode biedt meer mogelijkheden, dan de andere methode. Daarnaast vraagt het enige creativiteit van de leerkracht indien de methode weinig tot geen mogelijkheden biedt voor de (hoog)begaafde leerling. Wat de leerkracht er uiteindelijk mee doet bepaalt hij/zij op dit moment zelf. Hierbij wil ik nogmaals wijzen op het belang van de leerkrachteigenschappen, zoals door mij beschreven in hoofdstuk 3c van mijn literatuuronderzoek.

Naast het compacten en verrijken vanuit de methodes, wordt er aan een aantal leerlingen het computerprogramma Acadin aangeboden. Wie hiervoor in aanmerking komt, is niet vast gesteld en navraag leert dat niet iedere leerkracht op de hoogte is van de mogelijkheden van Acadin binnen de groep. Dit is jammer, temeer omdat het een aanvulling kan zijn voor de (hoog)begaafde leerling. Navraag bij de leerlingen die met Acadin werken in de plusklas leert dat de leerlingen het een prettige, interessante en uitdagende leeromgeving vinden. Soms is het wel lastig, omdat er moeilijke vragen tussen zitten. De omgeving biedt uitdaging, verdieping, maar stimuleert ook het leren-leren en het samenwerken. Controle en beoordeling van de opdrachten vindt plaats door de plusklasdocent en/of groepsleerkracht.

Op beide scholen wordt aan de (hoog) begaafde leerlingen vanaf groep 7 Grieks aangeboden, eenmaal per twee weken. Het huiswerk maakt men thuis en/of als aanvulling op de weektaak.

Op de Rehobothschool is deelname aan de plusgroep alleen mogelijk voor een selectief aantal leerlingen, namelijk 6.

Eerste conclusie:

Op beide plusklasscholen wordt in het reguliere programma rekening gehouden met de (hoog)begaafde leerling door lesmateriaal te compacten en te verrijken. De manier van compacten en/of verrijken is methode en leerkracht gebonden. Er bestaat geen eenduidig beleid op het gebied van aanvullende uitdagende opdrachten indien het aanbod onvoldoende is. Dit is leerkrachtafhankelijk. Aan de ene leerling wordt wel Acadin aangeboden aan de andere leerling niet. De ene leerling werkt met een weektaak en heeft individuele mogelijkheden voor de klaaropdracht, de andere leerling niet. Of het huidige aanbod voldoende is om te voldoen aan de wensen en behoefte van de (hoog)begaafde leerling, zal ik verder uitwerken in het volgende hoofdstuk.

Verwerking gegevens in grafieken

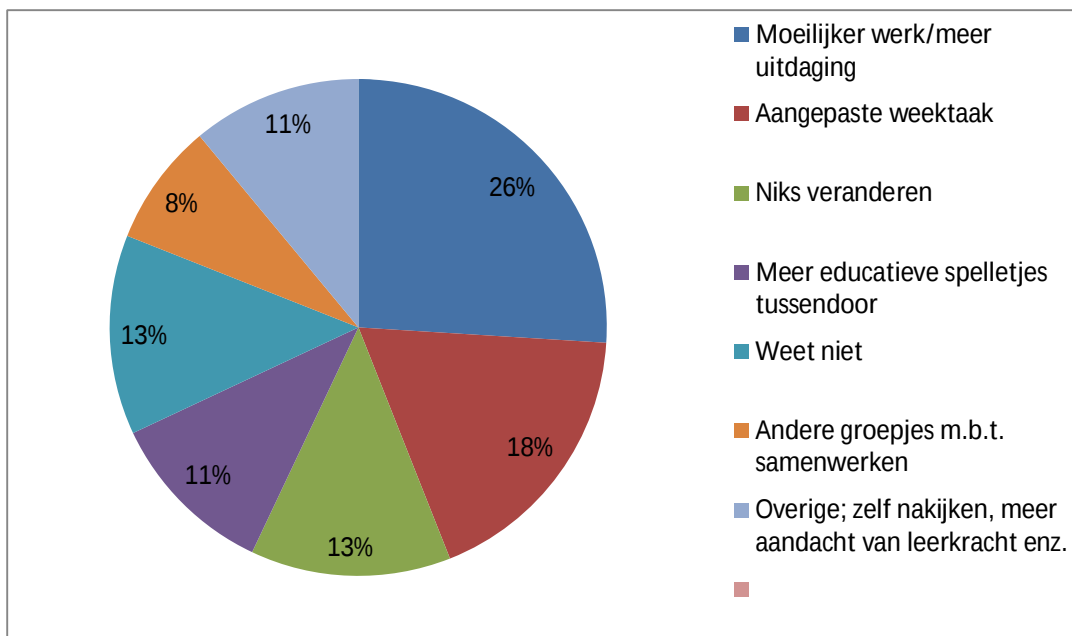
Nu ik het aanbod op beide scholen (de Rehobothschool en de Schakel) heb onderzocht en beschreven, zal ik verder gaan met de uitwerking van de verzamelde gegevens in grafieken. Met deze gegevens hoop ik aan het einde van mijn onderzoek een antwoord te kunnen geven op de vraag: Is het huidige leeraanbod aan de (hoog)begaafde leerling op de Rehobothschool (en de Schakel) voldoende?

Ik begin met een vraag gesteld aan de leerlingen.

- Wat zou jij anders willen zien in de lessen op school?

Hiermee wil ik de vraag beantwoorden of het huidige leeraanbod aan de (hoog)begaafde leerling voldoende is. Indien de leerlingen weinig tot geen veranderingen wensen is het aannemelijk dat het huidige leeraanbod aansluit bij de behoefte van de (hoog)begaafde leerling. De ervaring met betrekking tot de plusklas zal ik behandelen in het volgende hoofdstuk.

Wat zou jij anders willen zien in de lessen op school?

Uit de antwoorden van de leerlingen blijkt, dat er wel degelijk verbeterpunten zijn wat betreft het aanbod aan de (hoog) begaafde leerling. Maar 13 % van de leerlingen geeft aan dat zij geen behoefte hebben aan veranderingen qua aanbod van lesstof binnen de klas. Maar liefst 74% heeft wel de behoefte aan verandering/verbetering van het aanbod aan de (hoog)begaafde leerling. Opvallend, maar liefst 10 leerlingen (26%) geven aan dat zij moeilijker werk willen, navraag leert dat zij vooral bedoelen meer uitdaging. Zoals een leerling zegt: "iets meer voor ons (hoogbegaafde leerling), waar wij iets meer aan hebben". Nog een opvallend punt: 18% van de leerlingen wil een aangepaste weektaak. Gesprekken in de plusklas maken duidelijk dat niet iedere leerling de kans krijgt om aan zijn/haar opdracht vanuit de plusklas te werken. Deze opdracht wordt dus niet opgenomen in de weektaak!

Leerkrachten

Leerkrachten van de plusklas en de IB-er geven aan dat er in het huidige leeraanbod aan de (hoog)begaafde leerling gebruik gemaakt wordt van verrijken, compacten en de plusklas. Over het algemeen is men tevreden. Toch blijkt uit de antwoorden dat er nog het een en ander te verbeteren valt op het gebied van leeraanbod aan de (hoog)begaafde leerling. Een enkele leerkracht (2) geeft aan in de enquête, gericht op de plusklas, dat het huidige verrijkende materiaal ervoor kan zorgen dat de minder snelle leerling hier zoveel tijd aan kwijt is, dat er te weinig tijd over blijft om te werken aan de opdracht vanuit de plusklas en/of de extra uitdagende week. Zij adviseren aanpassen van de weektaak. Deze wens wordt ook aangegeven door 7 leerlingen.

Navraag onder de leerlingen in de plusklas van de Rehobothschool leert tevens dat op dit moment het aanbod aan de hoogbegaafde leerling op de Rehobothschool en de Willem van Oranjeschool, methode en leerkracht afhankelijk is. Gebruiken ze op de ene school een routeboekje voor taal en rekenen, op de andere school niet. Werken de leerlingen in de ene klas met een weektaak waarin de mogelijkheid bestaat om aan de plusgroep opdracht of een uitdagende computeropdracht te werken dan is dat in de andere klas niet zo. Dit geldt ook voor de leerkracht, de een past taken per individu aan en motiveert door samen met de leerling naar uitdaging te zoeken, de andere leerkracht niet.

Conclusie: Uit de eerste conclusie bleek dat er geen eenduidig beleid is op het gebied van het leeraanbod aan de hoogbegaafde leerling op de Rehobothschool en de Willem van Oranjeschool. Maar liefst 74% van de leerlingen geeft aan dat hij/zij behoefte heeft aan verandering/verbetering van het huidige leeraanbod. Dit blijkt uit het praktijkonderzoek. Door de leerlingen worden meerdere verbeterpunten genoemd wat betreft het leeraanbod aan de (hoog)begaafde leerling. De belangrijkste verbeterpunten zijn het toevoegen en/of aanpassen van de weektaak en moeilijker en uitdagende lesstof aanbieden binnen de reguliere klas. Ik kan dus concluderen dat het huidige leeraanbod aan de (hoog)begaafde leerling op dit moment niet voldoende is. Dit blijkt ook uit het grote aantal leerlingen, dat zich verveelt in de klas. Hierover meer in deelvraag 4.

Deelvraag 3: Sluit het onderwijs en de plusklas aan bij de wensen en behoeften van de (hoog) begaafde leerling?

3a: Tevredenheidsonderzoek

Om vast te stellen of het onderwijs en de plusklas aansluit bij de behoefte van de (hoog) begaafde leerling heb ik in het vorig hoofdstuk eerst het aanbod van onderwijs aan de (hoog)begaafde leerling in de reguliere klas uitgewerkt. Nu ik weet wat het aanbod is aan de (hoog)begaafde leerling kan ik verder gaan met het beantwoorden van volgende vragen. Deze vragen zijn gericht op de plusklas.

Ik start met de tevredenheidsgrafieken. Immers tevreden zijn geeft aan dat er op het moment voldaan wordt aan de wensen en behoefte van de persoon. Dit blijkt onder meer uit de volgende omschrijvingen van het woord tevreden.

Tevreden:

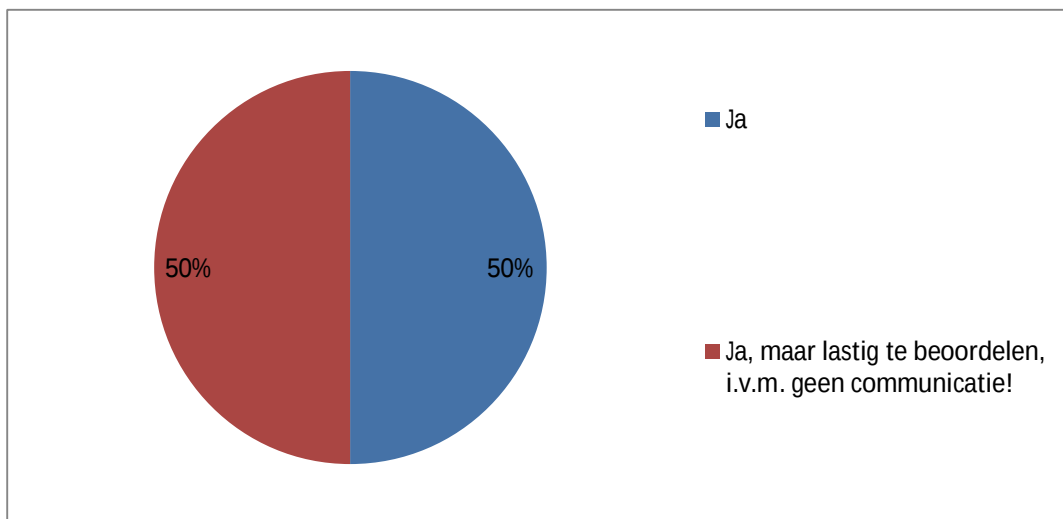
- Tevreden: gevoel dat je hebt als alles is zoals je het wenst.
(<http://www.woorden.org/woord/tevreden>)
- Tevreden: voldaan, niet meer begerende, genoeg, voldoening.
(http://www.dbnl.org/tekst/cali003nieu01/cali003nieu01_0023.htm)
- Tevreden: als je geen wensen meer hebt
(http://www.muiswerk.nl/WRDNBOEK/LTR_T/W2510.HTM)

Uitwerking vragen met betrekking tot de plusklas

Ouders

Bent u tevreden over de plusklas?

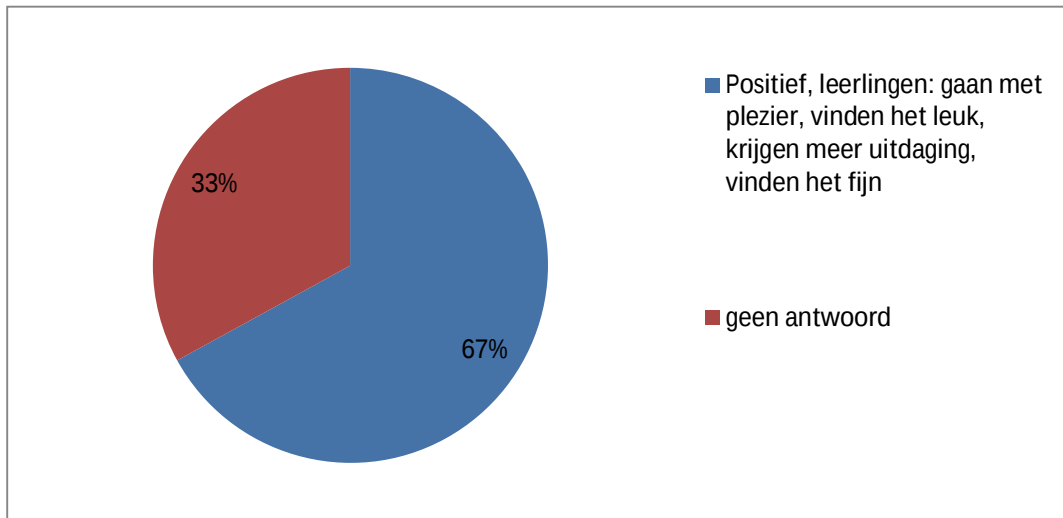
Tevredenheidsgrafiek ouders

Leerkrachten

Hoe ervaren de leerlingen uit jouw groep de plusklas?

Tevredenheidsgrafiek leerlingen beantwoord door leerkrachten

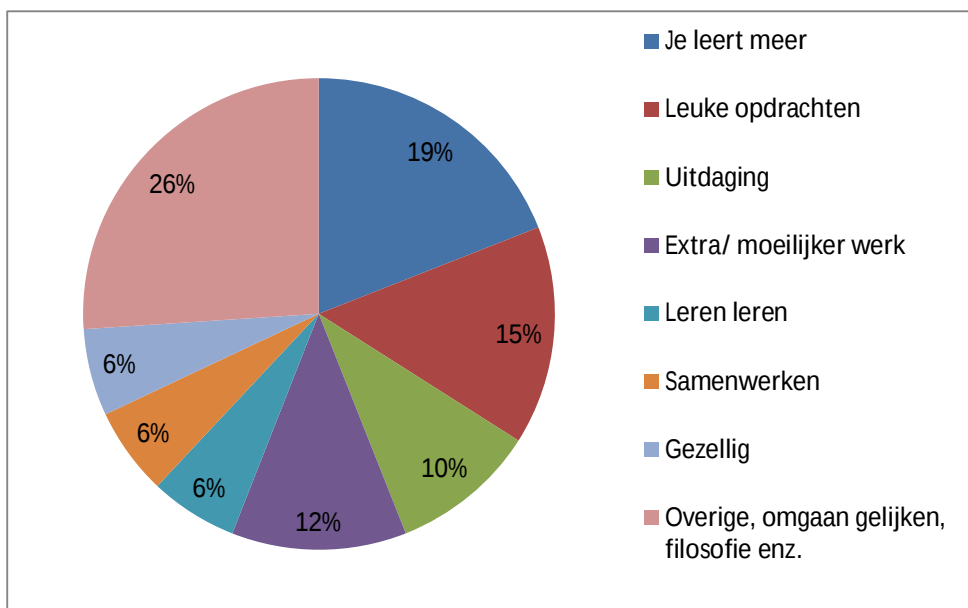
Leerlingen

Bij de leerlingen heb ik de volgende vragen gesteld met betrekking tot het vast stellen van de tevredenheid.

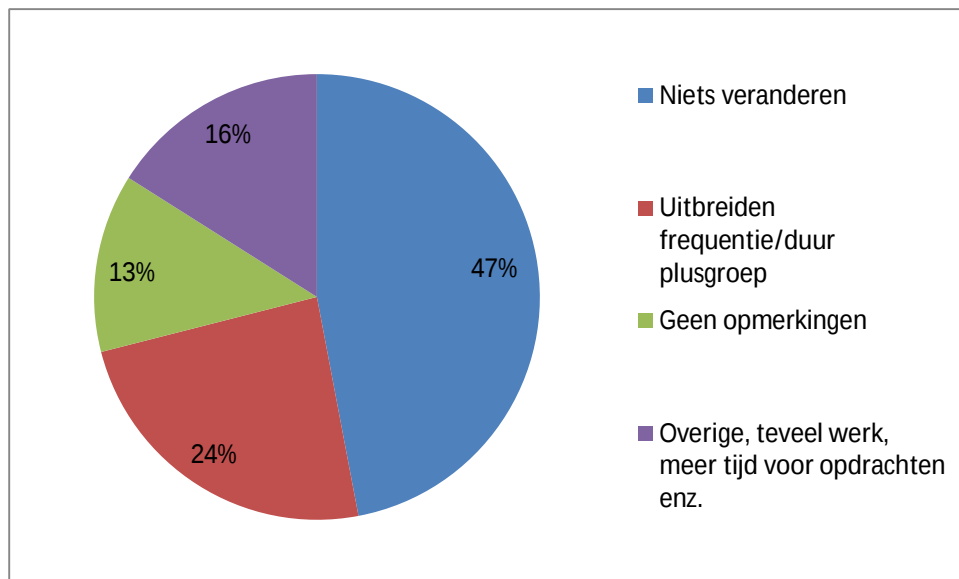
- Wat vind jij goed aan de plusklas?
- Wat kan beter of wat mis je in de plusklas?

Wat vind jij goed aan de plusklas?

Tevredenheidsgrafiek leerlingen

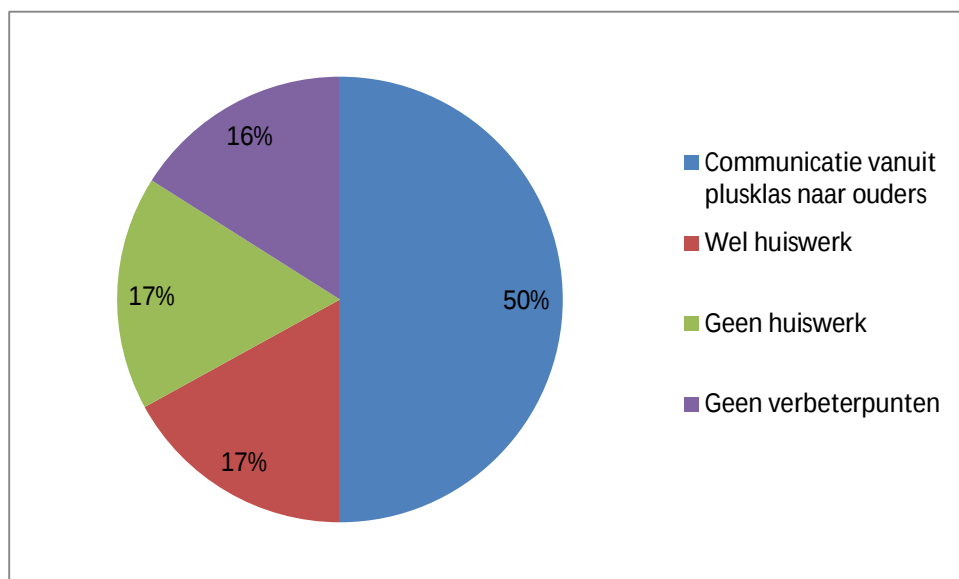

Wat kan beter of wat mis je aan de plusgroep?

Ouders

Wat is uw mening over de plusgroep, wat werkt positief en zijn er verbeterpunten?

Leerkrachten

Wat is uw mening over de plusgroep, wat werkt positief en zijn er verbeterpunten? Hoe zouden we de plusgroep meer kunnen verdiepen?

Positieve punten met betrekking tot de plusklas.

Positief: De plusklas draagt bij aan het Handelings gericht werken in de klas (50%).

Dit blijkt onder andere uit:

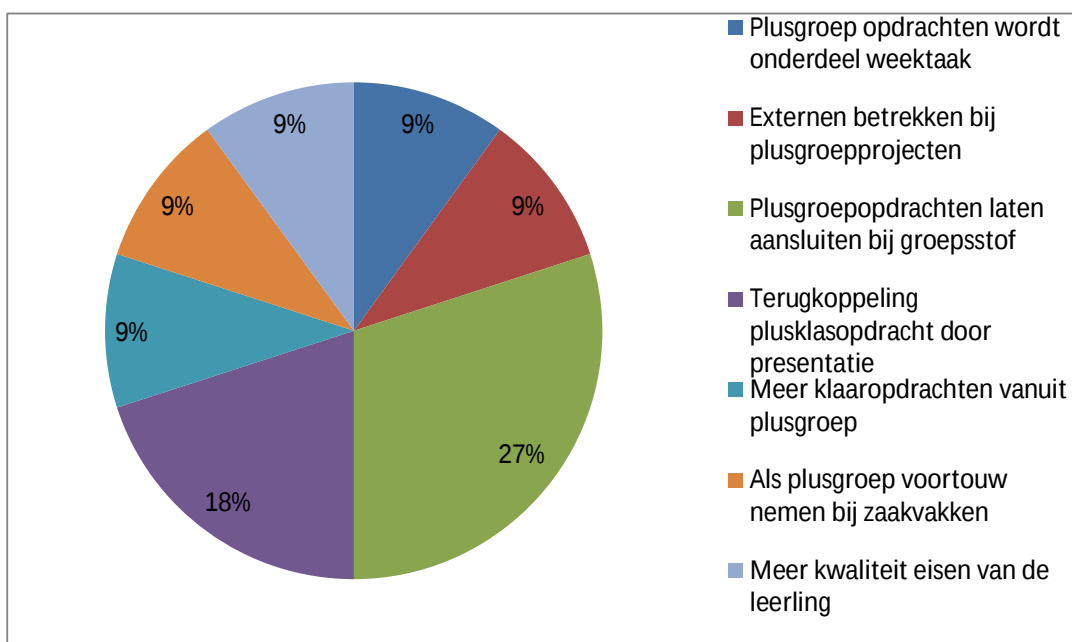
- Plusklas biedt extra verrijking
- Plusklas bevordert het samenwerken
- De plusklas heeft meerwaarde; de leerlingen vinden het leuk/fijn in de plusklas (zie ook tevredenheidsgrafiek leerkrachten).

Overige leerkrachten geven geen mening.

Verbeterpunten

Meer dan de helft van de leerkrachten geeft verbeterpunten en of mogelijkheden aan om de lesstof in de plusklas uit te breiden (67%). Eén leerkracht heeft geen mening en één leerkracht vindt het lastig om aan te geven waar verbeterpunten liggen en/of uitbreiding mogelijk is.

Verbeterpunten/verdieping plusklas

Overige 10%, niet verwerkt in de grafiek: Eén leerkracht geeft aan dat de stof moet aansluiten bij de belevingswereld van de leerling. Ik heb dit niet verwerkt in de grafiek, omdat bij de samenstelling van de lesstof in de plusklas wordt uitgegaan van aansluiting bij de belevingswereld van het kind. Getuige ook het feit dat kinderen in februari onderwerpen mochten aandragen voor het komende schooljaar.

Conclusie tevredenheid: Uit de gegevens in de grafieken blijkt dat de meeste leerlingen (71%) tevreden zijn over de plusklas. Maar liefst 47% wil niets veranderen aan de plusklas en 24% wil zelfs uitbreiding van de plusklasfrequentie. Al met al erg positief! De overige leerlingen hebben geen antwoord gegeven (13%) of geven geen duidelijk antwoord, maar wel enkele verbeterpunten (16%). De plusklas voldoet aan de wensen en behoefte van de leerling. Tevens blijkt uit de grafieken dat de kinderen allemaal iets goeds kunnen benoemen van de plusklas. Hierin komt vooral naar voren dat de kinderen in de plusklas: meer leren, leuke/aantrekkelijke opdrachten krijgen, uitdaging ondervinden en het extra en moeilijkere werk waarderen.

Het positieve beeld met betrekking tot de plusklas komt ook naar voren in de uitkomsten van de ouders en leerkrachten. De helft van de ouders geeft aan dat zij tevreden zijn en ook de helft van de leerkrachten geeft aan dat de leerlingen de plusklas als positief ervaren. Toch komen er ook enkele verbeterpunten naar voren. Ik heb deze punten verwerkt in de diverse grafieken. Specifiek benoem ik nog even de verbeterpunten op het gebied van aansluiting tussen de plusklas en de reguliere klas. Ik denk aan het volgende: plusgroepopdrachten laten aansluiten bij de groepsstof, plusgroepopdrachten opnemen in de weektaak. Vooral het laatste lijkt niet automatisch plaats te vinden, blijkt ook uit de verwerkte gegevens van de leerlingen bij deelvraag 2. Door geen passende, uitdagende klaaropdrachten aan te bieden kan verveling ontstaan en/of toenemen. Hierover meer in hoofdstuk 5 met betrekking tot welbevinden.

Het onderdeel communicatie, zoals ook genoemd in de verbeterpunten, zal ik apart behandelen in het volgende hoofdstuk 3b.

3b: Communicatie

Inleiding:

Op de Schakel wordt er voor de start van elk blok/project een nieuwsbrief verspreidt. Hierin wordt vermeld wat er zoal gedaan is de afgelopen periode en welk onderwerp de komende tijd behandeld wordt. De nieuwsbrief wordt op een vast tijdstip verspreidt onder ouders en leerkrachten. Op de Rehobothschool vindt wel overleg plaats tussen de groepsdocent en de plusklasleerkracht, maar niet tussen ouder en plusklasleerkracht. Op de Rehobothschool wordt geen nieuwsbrief uitgegeven en er is geen beleid met betrekking tot de communicatie vanuit de plusklas naar buiten.

Leerkrachten

Is de interne communicatie wat betreft de plusgroep voldoende?

Ja: 33%

Nee: 17%

Geen mening/weet niet: 50%

Motivatie/opmerkingen:

- Leerkrachten krijgen een overzicht, maar zijn niet van alles op de hoogte, zoals een uitje naar Leiden.
- Nieuwsbrief is overzichtelijk (de Schakel).
- De opdrachten zijn bekend bij de leerkracht, nu kan de leerkracht daar wel op inspelen.

Is de externe communicatie wat betreft de plusgroep voldoende?

Ja: 50%

Nee: 17%

Geen mening: 33%

Opmerkingen/tips:

- Ouders worden door de nieuwsbrief op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen, maar mogelijk is een presentatie van het behandelde onderwerp een aanvulling(de Schakel)?
- Ouders reageren niet, dus...
- Op de website een kopje met plusgroep
- Kinderen van de plusgroep een stukje laten schrijven met ervaring voor in de nieuwsbrief of presentatie in de groepsklas.

Conclusie communicatie:

Uit de gegevens blijkt dat 17% van de leerkrachten niet tevreden is over de communicatie, hetzij intern, hetzij extern. De enquête heeft diverse tips opgeleverd met betrekking tot de verbetering van de communicatie. Uit de tevredenheidsgrafiek en verbeterpunten van de ouders blijkt dat 50% van de ouders aangeeft dat zij wel tevreden zijn over de plusklas,

maar dit niet goed kunnen beoordelen, doordat de communicatie tussen ouders en school ontbreekt. Dit betreft ouders van kinderen op de Rehobothschool. Hier vindt geen communicatie plaats op een vast tijdstip of via een vast medium naar de ouders. Dit komt dan ook in mijn aanbevelingen.

Algemene conclusie deelvraag 3:

Deelvraag: Sluit het onderwijs en de plusklas aan bij de wensen en behoeften van de (hoog)begaafde leerling?

Uit de inmiddels verwerkte gegevens blijkt dat de plusklas grotendeels aansluit bij de wensen en behoefte van de leerling. Namelijk, 71% van de leerlingen is tevreden of zelfs zeer tevreden over de plusklas. Ouders geven in alle gevallen aan tevreden te zijn. Leerkrachten geven in 50% van de gevallen aan dat de leerlingen tevreden zijn. Uit de gegevens blijkt wel dat er nog verbeterpunten zijn. Een samenvatting van deze punten zal ik verwerken in mijn aanbevelingen. De vraag of het onderwijs in de groepsklas aansluit bij de wensen en behoeften van de (hoog) begaafde leerling kan ik nog niet volledig beantwoorden. Uit mijn onderzoek blijkt immers dat een opvallend percentage van de leerlingen (58%) zich regelmatig verveelt in de reguliere klas. Naast het gegeven dat 77% van de leerlingen (deelvraag 2) aangeeft dat hij/zij graag verandering wil zien op het gebied van leeraanbod aan de (hoog)begaafde leerling. Deze gegevens samen geven aan dat het leeraanbod in de reguliere klas op dit moment niet aansluit bij de leerbehoefte van de (hoog)begaafde leerling. Hierover meer in het hoofdstuk welbevinden bij deelvraag 4.

Deelvraag 4: Bevordert een plusklas het welbevinden van de hoogbegaafde leerling?

Om dit vast te stellen, wil ik eerst de vraag beantwoorden of het onderwijs en de plusklas wel aansluit bij de behoefte van de leerling en vervolgens aansluit bij het welbevinden van de leerling.

Het woordenboek Van Dale geeft de volgende omschrijving van welbevinden. Welbevinden is: het zich goed, tevreden voelen. In hoofdstuk 4 van mijn literatuuronderzoek heb ik welbevinden uitgewerkt.

Tot slot heb ik nog twee vragen gesteld aan de leerlingen. Namelijk:

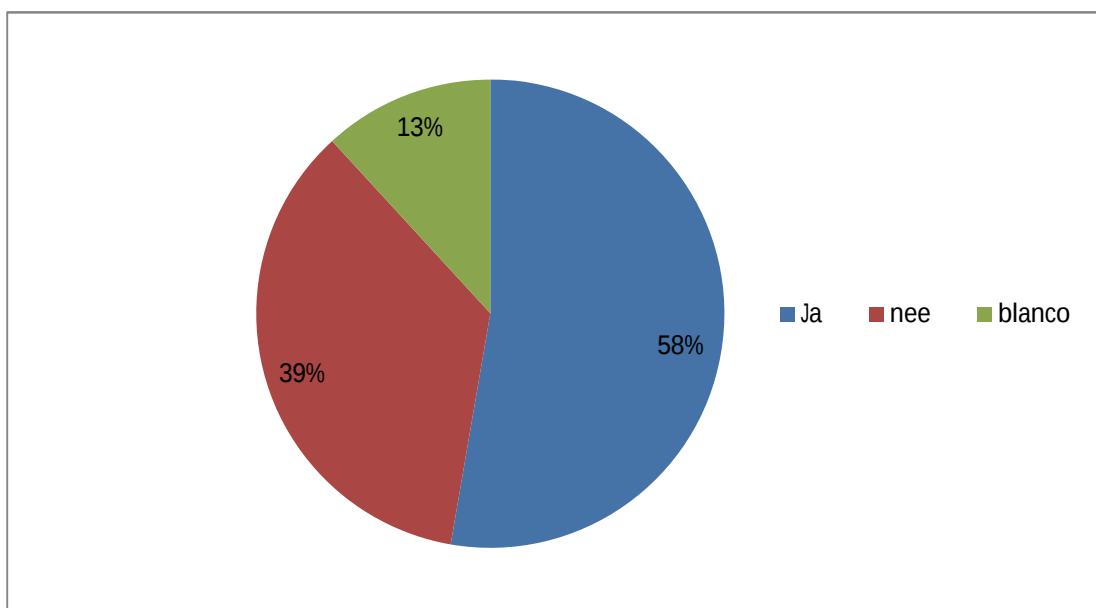
- Verveel jij je wel eens op school? Zo ja, wanneer?
- Zorgt de plusklas ervoor dat je met meer plezier naar school gaat?

Indien een leerling zich regelmatig verveelt in de klas, geeft dat volgens mij weer dat er geen sprake is van welbevinden, oftewel, het zich goed en tevreden voelen.

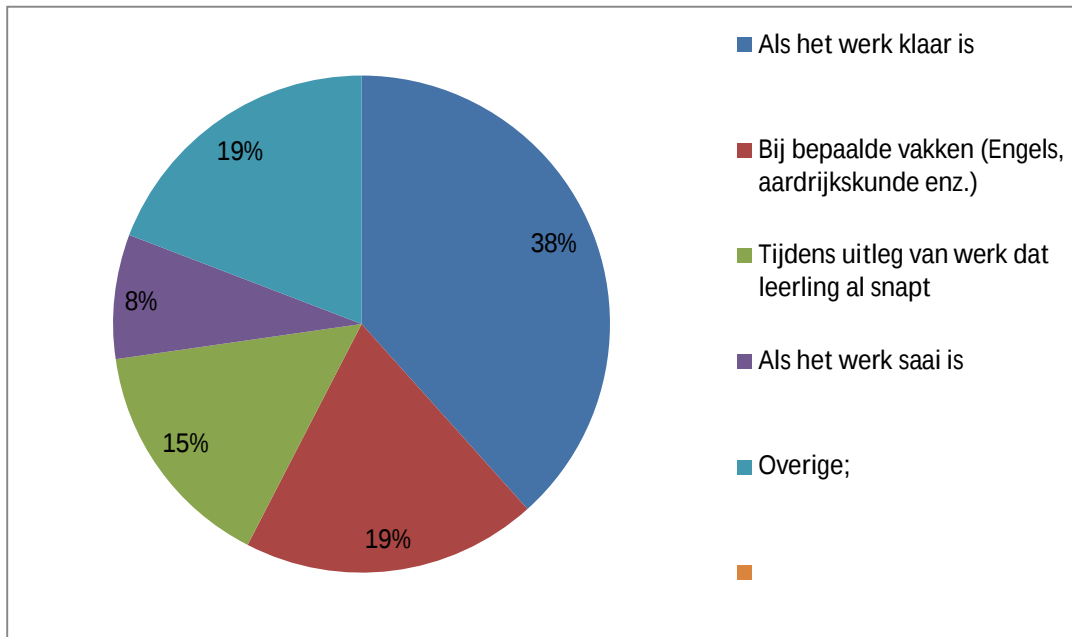
Plezier geeft volgens mij aan, dat een leerling zich wel bevindt.

Leerlingen

Verveel jij je wel eens op school?

Wanneer verveel jij je?

Aanvullende opmerking: Nabespreken met de leerkracht van de plusklas van de Schakel leert, dat kinderen ook vaak kunnen aangeven dat iets saai is, maar in werkelijkheid vinden ze het moeilijk. Hier kunnen (hoog)begaafde leerlingen vaak minder goed mee omgaan, omdat zij niet geleerd hebben te leren-leren. Dit is dan ook één van de doelen van de plusklas.

Ouders

Is of was er sprake van verveling bij uw kind op school? Kunt u dit toelichten en merkt u verandering sinds uw kind gestart is in de plusgroep?

Het merendeel van de ouders geeft aan dat er geen sprake is van verveling. Eén ouder geeft aan dat er sprake was van verveling, maar dit was leerkrachtafhankelijk! Eén ouder geeft aan dat het kind zich vaak verveelt. Eén ouder geeft aan dat de combinatie versnellen en plusgroep ervoor zorgt dat er bij haar kind op dit moment geen sprake is van verveling. Eén ouder geeft aan dat de plusgroep ervoor zorgt dat er nu geen sprake meer is van verveling.

Opvallend: de kinderen van de ouders die een enquête hebben ingeleverd geven allemaal aan dat er wel sprake is van verveling.

Ouders

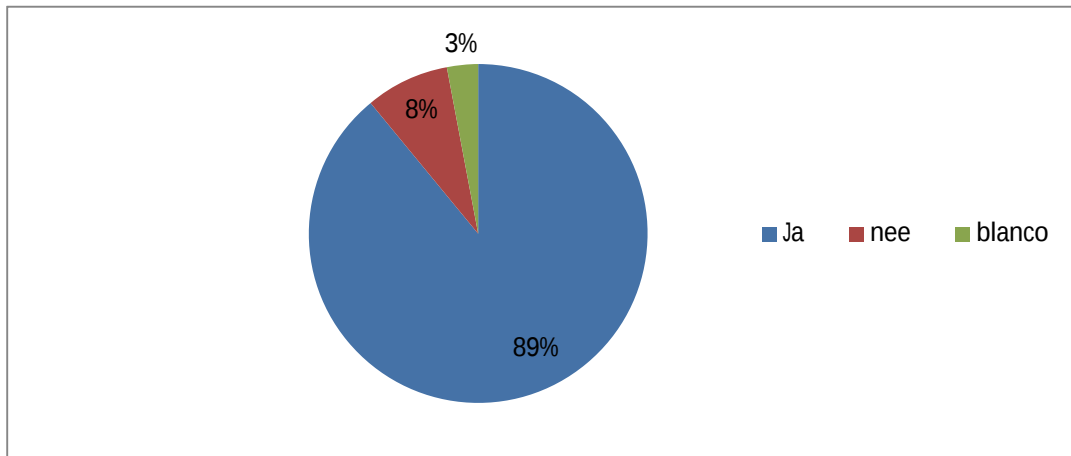
Zorgt de plusklas ervoor dat uw kind met meer plezier naar school gaat?

Geen één ouder geeft aan dat het kind sinds het volgen van de plusklas met meer plezier naar school gaat. Zij merken dus geen verschil in plezierbeleving.

Wat zeggen de kinderen?

Leerlingen

Zorgt de plusklas ervoor dat je met meer plezier naar school gaat?

Waarom zorgt de plusklas voor meer plezier op school?

De punten die voornamelijk genoemd worden zijn:

- Ik verveel mij niet meer.
- Ik heb nu klaaropdrachten i.v.m. de plusklas.
- Ik heb nu meer uitdaging.
- Door de plusklas is het op school leuker.
- Door de plusklasopdrachten heb ik meer te doen op school.
- Ik ben blijer.

Tot slot de Leerkrachten

De helft van de leerkrachten (50%) geeft aan dat een plusklas het welbevinden van de leerlingen bevordert en meerwaarde heeft. Dit is onder andere te merken aan het feit dat de leerlingen met plezier naar de plusklas gaan en uitdagende aanvullende plusklasopdrachten krijgen. Een aantal leerkrachten (2) ziet de meerwaarde van een plusklas niet en differentieert liever binnen de reguliere groep. Bij de uitslagen lijken de leerkrachten vooral te kijken naar de cognitieve uitdaging van de plusklas.

Conclusie:

Maar liefst 58% van de ondervraagde leerlingen verveelt zich in de klas! Dit geldt vooral als het werk klaar is (38%). Ook tijdens de uitleg van lessen die de leerling al snapt, bij bepaalde vakken, als de lesstof saai is en als de lesstof heel makkelijk en/of juist erg moeilijk is. Daarentegen geeft 89% van de leerlingen aan dat hij/zij met meer plezier naar school gaat sinds deelname aan de plusklas. De leerlingen kunnen ook heel goed verwoorden waarom het plezier toegenomen is. Opvallende punten: ik verveel mij nu niet meer, ik heb nu klaaropdrachten en door de plusklasopdrachten heb ik nu meer te doen op school. Gezien de uitslagen van mijn praktijkonderzoek en de conclusie vanuit de theorie kan ik concluderen dat de plusklas een absolute meerwaarde heeft en voldoet aan de behoefte en de wensen van de door mij ondervraagde (hoog)begaafde leerlingen.

Conclusie

Na het beantwoorden van de deelvragen vanuit de theorie en de praktijk kom ik tot het beschrijven van mijn conclusie. Dit doe ik door eerst mijn probleemstelling te beantwoorden en vervolgens mijn onderzoeksvraag.

Probleemstelling:

Heeft het zin om eerst de reguliere stof af te maken en dan te starten met verrijkingsstof, standaard uit een methode, of zijn er andere mogelijkheden?

In de literatuur geeft men verschillende mogelijkheden aan om te voldoen aan de leerbehoefte van de hoogbegaafde leerling. Mogelijkheden: versnellen, doorstromen, compacten en verrijken.

Mijn conclusie is dat het geen zin heeft om eerst alle reguliere leerstof door te nemen en af te werken en vervolgens pas over te gaan op verrijken. Steeds maar weer herhalen heeft geen zin bij de hoogbegaafde leerling die de lesstof al lang snapt. Dit blijkt uit de literatuur, maar ook uit een gesprek met een plusklasleerkracht en uit het onderzoek onder de leerlingen. Uit dit onderzoek blijkt dat een groot deel van de leerlingen (22 van de 38) zich verveelt in de reguliere klas. Dit treedt voornamelijk op als het werk al klaar is, maar ook tijdens herhalen van de lesstof en/of uitleg die de leerling allang snapt! Om de hoogbegaafde leerling wel de reguliere lesstof eigen te laten maken, zonder al teveel herhaling, is er de mogelijkheid van compacten. Tevens kan verrijkingsonderwijs ervoor zorgen dat de motivatie toeneemt en onderpresteren afneemt. Dit blijkt onder meer uit mijn literatuuronderzoek hoofdstuk onderpresteren (pp.13) en de doelstelling per leerling in de plusklas (pp.23). Een van de manieren van verrijken is de plusklas. Deze vorm van verrijkingsonderwijs heb ik onderzocht. Naar aanleiding van mijn probleemstelling heb ik de volgende onderzoeksvraag opgesteld.

Onderzoeksvraag: Wat is het effect van een plusklas op het welbevinden van de hoogbegaafde leerling en sluit de opzet van de plusklas aan bij de leerbehoeften van de hoogbegaafde leerling?

Om deze vraag te beantwoorden moet ik eerst weten wat een plusklas is en wie hieraan deelnemen. In de literatuur geeft men hierover het volgende aan. Een plusklas is een “verrijkingsgroep” waarin hoogbegaafde leerlingen samengebracht worden met de bedoeling passende doelen te laten realiseren op (meta) cognitief, sociaal en creatief gebied. De achterliggende visie is: intensieve contacten en samenwerking met ontwikkelingsgelijken zijn noodzakelijk om zich tot een gelukkige, evenwichtige hoogbegaafde volwassene te kunnen ontwikkelen (Mulder, A. 2010). De plusklas is dus een verrijkingsgroep voor hoogbegaafden.

Wat zijn hoogbegaafden? De theorie geeft aan: Zoals ook al vast gesteld wordt in het boek: *Hoogbegaafdheid een gave* (Nederstigt, 2003, pp.14), het is moeilijk een eenduidige definitie te geven van hoogbegaafdheid. In de literatuur worden wel meer dan 100 omschrijvingen gegeven. In elk geval is duidelijk dat hoogbegaafdheid geen kwestie is van een hoog IQ alleen. Zowel de aanleg, de persoonskenmerken, als de omgeving zijn zeer bepalend zijn voor het al dan niet tot uiting komen van hoogbegaafdheid.

Nu ik deze vragen beantwoord heb kan ik verder gaan met het beantwoorden van mijn onderzoeksvraag.

Uit mijn literatuuronderzoek blijkt dat de plusklas aansluit bij de wensen en behoeften van de hoogbegaafde leerling.

Uit de gegevens in mijn praktijkonderzoek blijkt dat de meeste leerlingen (71%) tevreden zijn over de plusklas. Maar liefst 47% wil niets veranderen aan de plusklas en 24% wil graag uitbreiding van de plusklasfrequentie. De plusklas voldoet aan de wensen en leerbehoefte van de leerling, gezien het merendeel van de leerlingen tevreden of zelfs zeer tevreden is. Tevens blijkt dat alle kinderen iets goeds kunnen benoemen van hetgeen zij geleerd hebben in de plusklas. Hierin komt naar voren dat de kinderen in de plusklas: meer leren, leuke/aantrekkelijke opdrachten krijgen, uitdaging krijgen en het extra en moeilijkere werk waarderen. Ook ouders en leerkrachten zijn tevreden over de plusklas. Leerkrachten geven aan dat de plusklas aansluit bij de leerbehoefte van de leerling en het Handelingsgericht werken in de klas.

Uit hetzelfde onderzoek blijkt dat een plusklas het welbevinden van de leerling bevordert. Maar liefst 89% van de leerlingen geeft aan dat hij/zij met meer plezier naar school gaat sinds deelname aan de plusklas. De leerlingen kunnen ook heel goed verwoorden waarom het plezier toegenomen is. Opvallende punten: ik verveel mij nu niet meer, ik heb nu klaaropdrachten en door de plusklasopdrachten heb ik nu meer te doen op school.

Ook de literatuur geeft aan dat een plusklas met de juiste doelstellingen het welbevinden van de leerling kan bevorderen. Meer motivatie, een betere ontwikkeling, groei van de persoon en minder verveling zijn doelstellingen die men hoopt te bereiken per leerling, door deelname aan de plusklas (Mooij, T. 2007). Hieruit zou je kunnen opmaken dat een plusklas het welbevinden van een leerling kan bevorderen indien de doelstellingen behaald worden. De plusklas lijkt zoals beschreven in mijn onderzoek aan te sluiten bij de wensen en behoefte van de hoogbegaafde leerlingen en bevordert het welbevinden, maar hoe zit dat nu met het onderwijs in de reguliere klas?

Uit mijn praktijkonderzoek komt naar voren dat er wel degelijk verbeterpunten zijn. Wat betreft de plusklas is dit voornamelijk aansluiten van de plusklasopdracht op de groepsstof en het verbeteren van de communicatie. Hierover meer in de aanbevelingen. Bij de reguliere klas is er sprake van minder aansluiting bij de wensen en leerbehoefte van de hoogbegaafde leerling en kan ik spreken van verminderd welbevinden gezien het hoge aantal gevallen van verveling in de klas. Uit mijn onderzoek blijkt namelijk dat maar liefst 58% van de leerlingen zich regelmatig verveelt. Verveling treedt vooral op als het werk klaar is (38%), als er stof uitgelegd wordt die de leerling allang snapt en bij bepaalde vakken. Verveling als het werk klaar is, lijkt te maken te kunnen hebben met het feit dat de plusgroepopdracht niet is opgenomen in de weektaak bij meerdere leerlingen. Daarentegen verhoogt de plusklas het plezier om naar school te gaan bij 89% van de leerlingen! Er zijn dus nog wel degelijk verbeterpunten op het gebied van leeraanbod in met name de reguliere klas.

Tot slot: De mate waarin het kind in interactie met zijn omgeving zijn basisbehoefte kan vervullen, is essentieel voor zijn welbevinden. Een school, een goed functionerende groep/klas en de leerkracht kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan het welbevinden van de leerling.

Aanbevelingen voor de Rehobothschool te Woudenberg

In het protocol hoogbegaafdheid en het beleidsplan op de Rehobothschool wordt geen aandacht geschonken aan de verschillen op de beide scholen (Rehobothschool en Willem van Oranjeschool). Er lijkt geen eenduidig beleid met betrekking tot het aanbod aan de hoogbegaafde leerling. Ook ontbreekt het aan een protocol met betrekking tot de plusklas. Dat een plusklas meerwaarde heeft en het welbevinden kan bevorderen is wel gebleken uit mijn onderzoek. Om de plusklas voort te kunnen zetten en het welbevinden van de leerlingen in de reguliere klas te bevorderen heb ik een aantal aanbevelingen opgesteld.

Aanbeveling 1: Plusklas op de Rehobothschool handhaven en indien mogelijk uitbreiden. Uit mijn onderzoek blijkt dat de plusklas het welbevinden van de (hoog)begaafde leerling bevordert. Wel 89% van de leerlingen die meegewerkt hebben aan mijn praktijkonderzoek gaat met meer plezier naar school sinds zij deelnemen aan de plusklas!

Aanbeveling 2: Opstellen protocol met betrekking tot de plusklas. In dit protocol wordt opgenomen:

- Inleiding, korte beschrijving van de deelnemende scholen en visie
- Doelstellingen
- Theorie m.b.t hoogbegaafdheid en de denkprocessen bij hoogbegaafden
- Signalering en diagnose
- Plan van aanpak in de klas (verrijken/compacten/verdiepen) na duidelijke afstemming tussen beide scholen ontstaat een eenduidig beleid
- Plusklas: a: selectiecriteria, b: doel en werkwijze van de plusklas, c: hoe te evalueren.

Omdat er op de Rehobothschool nog niets is vast gelegd over de plusklas en er mogelijk sprake is van voortzetting cq. uitbreiding zal ik in de bijlage ook een stappenplan toevoegen met betrekking tot de oprichting van een plusklas.

Aanbeveling 3: Aanpassen van het protocol hoogbegaafdheid. Adviezen toevoegen met betrekking tot het aanbieden van onderwijs en onderwijsmaterialen aan de (hoog)begaafde leerling op beide locaties, zodat er een eenduidig beleid ontstaat op het gebied van leeraanbod aan de (hoog)begaafde leerling. Hierin wordt ook het thema onderpresteren opgenomen.

Aanbeveling 4: Aanpak communicatie (zie ook conclusie grafieken in mijn praktijkonderzoek). Communiceren naar ouders en leerkrachten. Elke 6 weken een nieuwsbrief met hierin onder meer opgenomen; de te behandelen onderwerpen voor de komende periode en behandelde onderwerpen en opdrachten van voorgaande periode. Daarnaast vindt er minimaal twee keer per jaar een evaluatie plaats met ouders en plusklasleerkracht en met groepsleerkracht en plusklasleerkracht.

Aanbeveling 5: Aanpassen weektaak (zie ook conclusie grafieken). Plusklasopdracht wordt vast onderdeel van de weektaak.

Aanbeveling 6: Aanpak verveling bij de (hoog)begaafde leerling schoolbreed (zie ook conclusie grafieken). Betere afstemming in de klas op de leerbehoefte van de (hoog)begaafde leerling. Door onder andere: voorkomen van teveel herhaling; herhaling is overbodig indien de leerling de stof al goed beheerst, compacten en verrijken af te stemmen op de individuele leerling, meer uitdagende materialen aanbieden, zoals Acadin, maar denk ook aan het stimuleren van het zelfontdekkend leren. Plusklasopdracht wordt een vast item van de weektaak, daarnaast zorgt de leerkracht voor voldoende

(aanvullende, verrijkende opdrachten en geen saaie, extra opdrachten om de tijd te vullen!) klaaropdrachten voor de leerlingen. Tot slot meer aandacht voor het leren-leren. Door dit alles ook op te nemen in het hoogbegaafden protocol ontstaat er een eenduidig beleid; zie ook aanbeveling 2.

Tot slot: hoewel steeds meer scholen onderwijsaanpassingen voor (hoog)begaafden realiseren (zoals versnellen, compacten, verrijken binnen en buiten de eigen groep), is nog niet iedere leerkracht op de hoogte van de mogelijkheden. Om de onderwijsaanpassingen voor de doelgroep (hoog)begaafde leerlingen te optimaliseren is (bij)scholing van leerkrachten noodzakelijk, net als een duidelijke visie en draagvlak binnen het team. Bij bijscholing denk ik ook aan bijscholing op het gebied van leerkrachtvaardigheden. Ik ga er vanuit dat de begeleidende leerkracht van de plusklas over de door mij beschreven leerkrachtvaardigheden beschikt om optimale begeleiding aan de hoogbegaafde leerling te kunnen waarborgen.

Ik hoop dat mijn aanbevelingen overgenomen worden door de Rehobothschool, zodat de plusklas en het onderwijs nog beter kan aansluiten bij de wensen en behoefte van de (hoog) begaafde leerling. Aanbeveling 3 tot en met 7 zijn ook van toepassing op de Schakel te Leersum.

Nawoord

Tot slot wil ik hieronder nog kort aangeven hoe ik het werken aan dit onderzoek ervaren heb en mijn dank uitspreken naar enkele mensen die mij gesteund hebben en het mogelijk gemaakt hebben om dit onderzoek te schrijven.

Ik heb dit onderzoek ervaren als een waardevolle opdracht. Ik kan concluderen dat de plusklas meerwaarde heeft en het welbevinden van de (hoog)begaafde leerling bevordert. Daarnaast heb ik als aankomend leerkracht veel geleerd op het gebied van onderwijs geven aan de (hoog)begaafde leerling. Vooral de hoofdstukken: leerkrachtvaardigheden, onderpresteren en het Top-down leren hebben mijn aangesproken. Onderwerpen waar ik voor het schrijven van mijn afstudeeronderzoek te weinig van af wist. Bij de uitkomsten van het praktijkonderzoek schrok ik van het feit dat wel 58% van de leerlingen zich regelmatig verveelt in de klas en een deel van de leerlingen helemaal niet de kans krijgt om in de reguliere klas te werken aan de plusklasopdrachten! Ik zal in mijn klas dan ook zeker meer rekening gaan houden met verveling. Met de aanbevelingen van de leerlingen, zoals beschreven in mijn praktijkonderzoek kan ik verveling in mijn klas voorkomen door onder andere voor klaaropdrachten te zorgen en niet overbodig te herhalen. Het voorkomen van vervelen en het aanbieden van het Topdown leren zijn één van mijn eerste speerpunten in de praktijk, naast het zorgen voor een juiste, passende aansluiting van het onderwijsaanbod aan de (hoog)begaafde leerling door middel van compacten en verrijken. Hierbij houd ik in mijn achterhoofd, dat verrijken geen vorm is van extra en meer tijdsvullende opdrachten en onnodig herhalen. Ook blijkt dat niet alleen het leeraanbod, maar ook de leerkrachteigenschappen een belangrijke rol spelen bij beleving van de (hoog)begaafde leerling. Ik zal door deze uitkomsten nog beter letten op mijn leerkrachteigenschappen.

Lastig vond ik het feit dat ik veel tijd in dit onderzoek moest steken, dit zorgde er soms voor dat ik echt opgepept moest worden om dit onderzoek af te maken. Daarnaast heb ik gemerkt dat het lastig is om af te bakenen. Door het onderzoek doen komt er zoveel informatie op je af! Het blijkt dat ik meer een praktijkmens ben dan een onderzoeker. De onderzoekende en nieuwsgierige houding is er zeker wel, maar de gegevens vervolgens uitwerken op papier is niet mijn ding. Ik hoop dat een en ander wel zodanig geschreven is, dat het leesbaar is en de lezer nieuwe en/of aanvullende informatie oplevert.

Mijn dank gaat uit naar:

Allereerst mijn man, die er altijd voor mij was, geen ding was hem teveel. Hij heeft mij enorm gesteund en mij veel werk uit handen genomen heeft, zodat ik mij volledig kon richten op mijn onderzoek.

Mijn ouders, schoonouders, overige familieleden en vrienden voor de vele oppasuren op mijn kinderen en alle steun en oppeppende woorden.

Mijn begeleider Drs. Han Schipper voor alle steun, deskundige en prettige begeleiding tijdens mijn onderzoek.

De plusklasleerkrachten van de Schakel en de Rehobothschool

De leerlingen, leerkrachten en ouders die hebben meegewerkt aan mijn onderzoek

Tot slot, mijn medestudenten die meedachten over de opzet en uitvoering van mijn onderzoek, maar ook voor het uitwisselen van de ervaringen. Immers wij zaten allemaal in hetzelfde schuitje en steunden elkaar tijdens de laatste loodjes van de opleiding.

Literatuurlijst

- Nederstigt. (2003). *Hoogbegaafdheid een gave?* Amersfoort: CPS.
- van Gerven, E. (2007). *Professioneel omgaan met hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs*. Assen: Van Gorcum.
- van Gerven, E. (2009). *Handboek hoogbegaafdheid*. Assen: Van Gorcum.
- Lammers-van Toorenburg, W. (2008). *Hoogbegaafdheid nou én?* Amsterdam: Samsara uitgeverij bv.
- van Gerven, E. (2008). *Slim beleid; Keuzes en consequenties bij beleid voor hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs*. Assen: Van Gorcum.
- Whitley, M.D. (2001). *Bright Minds, Poor grades*. New York: Perigee Books.
- Mooij, T. (2007). *Succescondities voor onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen, orthopedagogiek: Ieren en Ontwikkeling*. Nijmegen: Radboud Universiteit.
- Wolters, P. (Praxisbulletin 26, april 2009). *Wat kunnen we onze hoogbegaafde leerlingen bieden*, 's-Hertogenbosch: Malmberg.
- Koning, L. (Praxisbulletin 27, oktober 2009). *Het moet anders met hoogbegaafden*. 's- Hertogen Bosch: Malmberg.
- de Boer, E. (juni 2011). *Hoogbegaafde leerlingen over competenties van leraren*. Nijmegen: Scriptie CBO: Begrijp je me?
- Hoogeveen, H. (2004). *Onderwijsaanpassingen voor hoogbegaafde leerlingen*. Nijmegen: Radboud universiteit.
- van Molen, W. (2005). *Omgaan met hoogbegaafde leerlingen in de basisschool*. Apeldoorn: Garant
- Griffioen, G. e.a. (2002). *In de klas superslim*. Alphen aan den Rijn: Kluwer
- Brouwer, G. (2011). *Knappe koppen in de klas, wat (hoog) begaafde leerlingen nodig hebben in het onderwijs*. Amersfoort: CPS
- Hogeboom, B. (2012). *Excellentie in ontwikkeling, hoe bestuurders werk maken van cognitief talent*. Amersfoort: CPS
- Mulder, A. (2010). *Plusgroep- passend onderwijs voor hoogbegaafde kinderen op de basisschool*. Helmond: Onderwijs Maak Je Samen
- De Bruin-de Boer, A. e.a. (2010). *Protocol voor signalering en diagnosticering van intelligente en (hoog)begaafde kinderen in het primair onderwijs*. Drachten: Eduforce
- Veltkamp, C. e.a. (2011). *Eindrapportage R&D-project: evaluatie plusklassen*. Amersfoort: CPS
- Stevens, L. (1997). *Overdenken en doen: een pedagogische bijdrage aan adaptief onderwijs*. Den Haag: Procesmanagement Primair Onderwijs

- Engels, N. e.a. (2000). *Het welbevinden in de schoolsituatie bij leerling secundair onderwijs: representatief onderzoek naar factoren die het welbevinden van leerlingen in Vlaamse secundaire scholen beïnvloeden*. Brussel: VUB
- Whitmore, J. (1986). Understanding a lack of motivation to excel. *Gifted Child Quarterly*.
- Philips, N. e.a. (2006). Motivation in gifted students. *High Ability Studies*, 17,1.
- Balledux, M. (2005). *Werken aan welbevinden*. Amsterdam: SWP
- Derksen, R. (2011). *Gelukkig hoogbegaafd*. Steenwijk: 248media uitgeverij
- Freeman, J. (1998). *Educating the very able. Current international research*. Londen: The Stationery Office
- Protocol/beleidsplan hoogbegaafdheid en plusgroep van CBS de Schakel 2012
- Protocol Hoogbegaafdheid Rehobothschool 2011

Websites geraadpleegd van juli 2012 t/m april 2013. Bij controle in april 2013 zijn de websites allen nog actief en up-to-date.

- SLO.(2012-2013).*Informatie hoogbegaafdheid*. Opgehaald van <http://hoogbegaafdheid.slo.nl/hoogbegaafdheid/algemeen/>
- Onderwijs maak je samen.(2010). *Passend onderwijs voor hoogbegaafde leerlingen op de basisschool*. Opgehaald van <http://www.onderwijsmaakjesamen.nl/actueel/plusgroep/>
- *Plusklas*, Den Bosch. (2013).Opgehaald van <https://docs.google.com/viewer?a=v&pid=sites&srcid=ZGVmYXVsdGRvbWFpbnxzcG9tc3RldW5wdW50aG9vZ2JlZ2FhZmRoZWlkfGd4OjRkYjQ1YWUzYjhmYzA1MjA>
- *Informatie over digitale leeromgeving Acadin*. 2013. Opgehaald van <http://www.acadin.nl/over-acadin/ruimte-voor-talent/>
- Landelijk informatiecentrum hoogbegaafdheid. (2013). Opgehaald van http://www.lich.nl/lich2/site.php?domein=onderwijs&p=wat_is_hoogbegaafd
- Dekker, M.(2002). *Hoogbegaafdheid*. Almere. Opgehaald van <http://home.kpn.nl/fm71508/wat%20is%20hoogbegaafdheid%20artikel.htm>
- Henkens, L. (juni 2010). *Het onderwijsaanbod aan hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs*. Utrecht: inspectie van onderwijs. Opgehaald van http://www.onderwijsinspectie.nl/binaries/content/assets/Actueel_publicaties/2010/Het+onderwijsaanbod+aan+hoogbegaafde+leerlingen+in+het+basisonderwijs.pdf
- Leiding plusgroep. *De plusgroep*. Dordrecht: Basisschool de Meridiaan. Opgehaald van <http://www.slimpuls.nl/artikelen/plusklas.htm>
- Mönks (1985). *Meerfactorenmodel van Mönks*. Opgehaald van http://www.hoogbegaafdvlaanderen.be/01_Hoogbegaafd/definities_in_lit.html

- van Gerven, E. na 2007. *Omgaan met ontwikkelingsvoorsprong in de groep*. Opgehaald van http://blackboard.hszuyd.nl/bbcswebdav/institution/Onderwijs%20en%20Onderzoek/Onderwijs/Orthopedagogiek/Meervoudige%20intelligentie/SlimmeKinderen_Gerven.pdf
- Leraar24. 2009. Video: *Hoogbegaafdheid-PO- plusklas*. Opgehaald van <http://www.leraar24.nl/video/99>
- Helios. 2012. *Hoogbegaafdheid*. Oldenzaal. Opgehaald van <http://www.helios-rt.nl/hoogbegaafdheid.html>
- Plusklas. 2012-2013. Capelle aan den IJssel. Opgehaald van <http://www.hoogbegaafd.nu/plusklas>
- Groeneveld, E. 2005. *Motivatatieproblemen op school*. Opgehaald van <http://www.motivatatieproblemenopschool.nl/index.php?section=Schoolomgeving>
- Gerven, E. e.a. 2013. *DHH; Digitaal Handelingsprotocol Hoogbegaafdheid*. Opgehaald van <http://www.dhh-po.nl/body.asp?parenttaal=nl&id=48&moduleitemid=49>
- De Klokbeker. 2013. *Hoogbegaafdheid en plusgroep*. Zwolle. Opgehaald van <https://sites.google.com/site/chrsdeklokbeker/hoogbegaafdheid>
- Derksen. R. e.a., *Informatie m.b.t. hoogbegaafdheid en plusgroep*. Zwolle Opgehaald van <http://www.gelukkighb.nl/gelukkighb-training/>
- SLO. 2013. *Voorbeelden plusklas, waaronder plusklas Den Bosch*. Opgehaald van http://hoogbegaafdheid.slo.nl/onderwijs/voorbeelden/Plusklas_Den_Bosch.pdf/
- Choochem. 2013. *Hulp bij onderpresteren*. Amersfoort. Opgehaald van http://www.choochem.nl/nl/78_Onderpresteren.htm
- De Maeyer, S. e.a. *Onderzoek naar kenmerken van effectieve scholen (Werken aan welbevinden van leerlingen)*. Opgehaald van <http://books.google.nl/books?id=UhGjdqLMNCYC&pg=PA148&lpg=PA148&dq=toetsing+welbevinden+leerlingen&source=bl&ots=-pjcllbFk4&sig=fM-U0jjdeZP0zOp7SvFJGnt0his&hl=nl&sa=X&ei=yC5IUZDPGcbcOb3lgagG&ved=0CCwQ6AEwAA#v=onepage&q=toetsing%20welbevinden%20leerlingen&f=false>
- Van Dale woordenboek. 2013. Opgehaald van <http://www.vandale.nl/opzoeken?pattern=welbevinden&lang=nn>
- Peer, K. e.a. *Vragen en antwoorden onderzoeksmethoden*. 2013. Opgehaald van: http://members.home.nl/jreij/onderzoeksmethoden_vragen_en_antwoorden.pdf
- *Lesmateriaal voor hoogbegaafden*. 2013. Opgehaald van: <http://www.lesmateriaalvoorhoogbegaafden.com/index.html>

Bijlage 1: signaleringslijst onderpresteren

Sidi 3

Signaleringslijst onderpresteren

Formulier 6.B.

U kunt deze lijst invullen bij een vermoeden van onderpresteren.

Naam leerling:

Geboortedatum:

Leeftijd:

Groep:

Leerkracht:

Invuldatum:

- ☐ * 1. Lage test-/toetsresultaten
- ☐ * 2. Presteert op of onder niveau in lezen, taal of rekenen
- ☐ * 3. Dagelijks schoolwerk niet of slecht af, inclusief huiswerk
- ☐ * 4. Superieur in begrijpen en onthouden (eventueel selectief) van begrippen
- ☐ * 5. Grote kloof in kwaliteit tussen schriftelijk en verbaal werk
- ☐ 6. Grote feitelijke kennis
- ☐ 7. Grote fantasie, creativiteit, verbeelding, is inventief
- ☐ 8. Voortdurend ontevreden met geleverd werk, ook in expressievakken
- ☐ 9. Probeert nieuwe activiteiten te vermijden, is perfectionistisch, wil mislukkingen voorkomen
- ☐ 10. Toont initiatief in het voortzetten van eigen keuze projecten
- ☐ * 11. Heeft breed interessegebied en mogelijke speciale deskundigheid op een bepaald gebied.
- ☐ * 12. Toont negatieve zelfwaardering door terugtrekken of agressief gedrag, negatieve zelfprojectie op anderen
- ☐ 13. Functioneert niet gemakkelijk en/of constructief in een groep, doet niet graag mee aan groepsactiviteiten
- ☐ 14. Geeft blijk van scherpzinnige, sensitieve gevoeligheid en waarneming van problemen ten opzichte van zichzelf, anderen, levensvraagstukken, waaruit blijkt dat hij/zij ver vooruit is
- ☐ 15. Heeft onrealistische zelfverwachting, te hoog of te laag
- ☐ 16. Geen voldoening over leerstofaanbod, houdt niet van instampen, geheugenwerk
- ☐ 17. Is gemakkelijk afleidbaar, kan zich moeilijk concentreren op een taak
- ☐ 18. Onverschillige of negatieve houding tegenover school
- ☐ 19. Biedt weerstand tegen pogingen van de leerkracht om hem/haar te motiveren
- ☐ 20. Heeft moeilijkheden in vriendschapsrelaties, in het sluiten van vriendschappen
- ☐ 21. Lijkt lui, zich te vervelen, is met andere dingen bezig, maar weet bij navraag toch waar de les over gaat

Scoreverloop

*(bij 10 aangekruiste vakjes, inclusief de * vakjes is er zeer waarschijnlijk sprake van onderpresteren)*

Aantal aangekruiste items:

Aantal aangekruiste items met een *:

Sprake van onderpresteren: ja/nee*

*) Invullen wat van toepassing is

U kunt de resultaten van dit onderzoek overnemen in het resultatenblad.

Bijlage 2a:

Samen werken met hoogbegaafden

Bijlage 2: Vragenlijst voor de groepen 3 t/m 8

Geef aan welke van de onderstaande uitspraken wel (= ja) of niet (= nee) van toepassing zijn op de leerling. Vul zo mogelijk altijd ja of nee in.

	<i>ja</i>	<i>nee</i>
Is snel van begrip.		
Beschikt over een brede belangstelling, kan over veel dingen meepraten.		
Heeft een hekel aan routinematig werk en herhalingsopdrachten.		
Wil van alles weten en is volhardend in het doorvragen, met name in het stellen van 'waarom-vragen'.		
Ziet verbanden die de meeste kinderen niet zien.		
Spreekt in goed opgebouwde zinnen en toont daarbij een rijke woordenschat.		
Zegt, vraagt of maakt dingen die niet altijd door de andere kinderen begrepen worden.		
Komt met ongebruikelijke, oorspronkelijke oplossingen.		
Heeft een fijnzinnig gevoel voor humor.		
Is graag alleen met iets bezig.		
Is vindingrijk.		
Beschikt over een rijke fantasie.		

Voldoet de leerling aan 10 of meer criteria (10 × ja) van de vragenlijst?

Kan het kind zelfstandig werken?

Is dit een leerling die echt onvoldoende uitdaging aangeboden krijgt in de groep?

Wil de leerling deze extra uitdaging zelf ook?

Kun je voor deze leerling een deel van de basisstof laten vervallen, zodat hij/zij tijd en mogelijkheden heeft voor de meegekregen opdrachten tijdens zijn weektaak?

Bijlage 2b: voorbeeld van een deel van de vragenlijst voor de leerkracht van groep 3-8, van het SiDi-R protocol

Stap 3. De leerkrachtdiagnose		
11. Maakt een taak volgens planning af	a b c d	Werkt 'hap-snap', impulsief aan een taak
12. Leert gemakkelijk, kan soms leerstappen overslaan, heeft weinig herhaling nodig en leert van eigen fouten	a b c d	Kan geen oefenstof overslaan, heeft herhaling nodig
13. Werkt geconcentreerd aan een opdracht	a b c d	Houdt de aandacht onvoldoende vast bij een opdracht
14. Past kennis in nieuwe situaties toe	a b c d	Kennis blijft beperkt tot reproduceren
15. Komt met initiatieven	a b c d	Is teruggetrokken
16. Gaat goed/leuk met andere kinderen om	a b c d	Gaat niet goed/leuk met andere kinderen om
17. Kan omgaan met kritiek en tegenslagen	a b c d	Kan slecht tegen kritiek en tegenslagen
18. Zet zich in om een bepaald ideaal na te streven	a b c d	Heeft gemiddelde ambities
19. Heeft een hekel aan routinematig werk en herhalingsopdrachten	a b c d	Heeft geen hekel aan deze opdrachten
20. Toont zelfvertrouwen	a b c d	Is onzeker
21. Uit zich over wat in hem/haar omgaat	a b c d	Uit zich niet over wat in hem/haar omgaat
22. Levert verzorgd werk af	a b c d	Levert slordig werk af
23. Heeft interesse voor de uitleg en de oplossingswijze van een probleem	a b c d	Is alleen in de uitkomst geïnteresseerd
24. Neemt op een scherpzinnige manier waar	a b c d	Neemt op een 'normale' manier waar
25. Heeft een leidersrol in de groep	a b c d	Heeft geen leidersrol in de groep
26. Gaat graag naar school	a b c d	Gaat niet graag naar school
27. Stelt reële eisen aan zichzelf	a b c d	Stelt mauwelijk/geen eisen aan zichzelf
28. Heeft het gestelde werk royaal binnen de tijd klaar	a b c d	Krijgt het werk met moeite of niet binnen de gestelde tijd af
29. Is uit zichzelf door het werk op school geboeid	a b c d	Doet het werk omdat het moet of om beloond te worden
30. Toont over een brede belangstelling te beschikken, kan over veel dingen meepraten	a b c d	Toont een beperkte belangstelling en is niet breed geïnteresseerd
31. Zoekt contact met oudere kinderen	a b c d	Zoekt contact met jongere kinderen

Alja de Bruin-de Boer & Jan Kuipers | Eduforce

[illegible]

Bijlage 3: interview plusklasleerkracht de Schakel en antwoorden op de gestelde vragen aan plusklasleerkracht van de Rehobothschool.

Interview met leerkracht van de plusklas de Schakel

Hoe en wanneer is de plusklas opgezet, wat is er aan vooraf gegaan, welke behoefte was er, kwam een en ander voort uit een hulpvraag/behoefte van leerkrachten en wat is het doel??

Antwoord: De plusgroep is 5 jaar geleden gestart. 1 x in de 2 weken op woensdagmorgen voor de groepen 6,7,8. Het aantal leerlingen varieerde van 6 t/m 12. Ze kregen 1 1/2 uur les. Nu komen de leerlingen elke woensdagmorgen 1 ¼ uur naar de plusgroep en er is een nieuwe groep bijgekomen namelijk groep 4/5. Er komen maximaal 18 leerlingen bij elkaar. Dit alles is mogelijk door samenwerking met CBS de Hoeksteen. Er komen leerlingen van twee scholen bij elkaar.

De behoefte aan een plusgroep is ontstaan omdat de meer intelligente leerlingen niet genoeg uitdaging bleken te hebben aan de verrijkingsmaterialen zoals aanwezig binnen de klas.

Het doel: de leerlingen worden uitgedaagd om te leren leren en te leren onderzoeken en samen te werken. Daarnaast speelt het contact met gelijken een belangrijke rol.

Voor wie is de plusklas opgezet, wat zijn de voorwaarden voor deelname?

Antwoord: Om in de plusklas te mogen moeten de II op CITO A+ scoren en bij de methode gebonden toetsen goed scoren. Dit op alle gebieden. Als een leerling getest is op hoogbegaafdheid komt die direct in de plusklas. Bij vermoeden van hb nemen we de dhp(digitaal hoogbegaafdheidsprotocol) af.

Wat is de meerwaarde van een plusklas op de basisschool??

Antwoord: Uitdaging, samenwerken met gelijkgestemden, behouden van motivatie en zie doel bij vraag 1.

Wat vinden de kinderen die deelnemen aan de plusklas van de plusklas, kan je enkele voorbeelden noemen???

Antwoord: Kinderen genieten, bloeien op en je ziet nieuwe talenten tot ontwikkeling komen.

Wat is jouw visie met betrekking tot de plusklas?

Antwoord: Zie antwoord vraag 3. Het heeft zeker meerwaarde, je ziet de kinderen opbloeien. Zie ook vraag 4.

Kortom (waarom) zou elke school dit volgens jou moeten aanbieden??

Antwoord: Ja, waarom zie overige antwoorden.

Antwoorden van de plusklasleerkracht van de Rehobothschool

Hoe en wanneer is de plusklas opgezet (aanvullende vragen: wat is er aan vooraf gegaan, welke behoefte was er, kwam een en ander voort uit een hulpvraag/behoefte van leerkrachten en wat is het doel?)?

Antwoord: De plusklas is dit jaar opgestart, maar in 2006 was er al sprake van het opzetten van een plusklas. Dit is toen niet gedaan. Wel is er toen een en ander aangepast voor plusleerlingen, waaronder het routeboekje voor rekenen (verrijken en compacten) en compacten van de lesstof. De opzet van de plusklas is een voorstel van de directeur om het aanbod aan de (hoog) begaafde leerling te maximaliseren, daarnaast bleek er aan één leerling ondanks versnellen te weinig uitdaging geboden te kunnen worden in de klas. Er is toen besloten, in overleg met ouders, leerkracht en IB-er om na de zomer meteen te starten met de plusklas voor deze leerling. De hulpvraag kwam hier van de ouders en leerkracht. In overleg met de IB-er en leerkrachten zijn er nog 5 kinderen geselecteerd, hierbij is naast de selectiecriteria gekeken of de kinderen bij elkaar passen. De doelstelling is dat de (hoog)begaafde leerling in de plusklas uitgedaagd wordt in hun manier van denken. Daarnaast wordt er aandacht geschonken aan het leren-leren door onder andere te leren een opdracht te beginnen (plannen) en afronden. De plusklasleerkracht is gekozen, omdat zij ervaring heeft in het begeleiden van (hoog) begaafde leerlingen. De kinderen komen één keer per 2 weken samen op dinsdagmiddag van 13.15-14.30.

Voor wie is de plusklas opgezet, wat zijn de voorwaarden voor deelname?

Antwoord: De leerling heeft gemiddeld A+ niveau en behoefte aan uitdaging.

Wat is de meerwaarde van de plusklas?

Antwoord: Het is nog een experiment. Het is vooral uitproberen, waar hebben de kinderen behoefte aan en wat is het resultaat. Het is een extra, een soort masterclass, waar moeilijkere leerstof aangeboden wordt. De gewone klas is te makkelijk. Kinderen lopen nu wel tegen grenzen aan en leren-leren en samenwerken. Daarnaast wordt er veel aandacht besteed aan filosoferen met als doel: nadenken over geloof, uitspraken doen en verwoorden.

Wat vinden de kinderen die deelnemen aan de plusklas?

Antwoord: De kinderen zijn enthousiast.

Wat is jouw visie met betrekking tot de plusklas?

Antwoord: Zie meerwaarde. De leerkracht heeft twijfels of de plusklas echt wel een toegevoegde waarde heeft, of dat het alleen maar leuk staat op papier. De kinderen krijgen bijvoorbeeld niet van elke leerkracht de mogelijkheid om in de klas te werken aan de plusklasopdracht. Zo is er dus geen doorgaande lijn van de plusklas naar de reguliere klas en heeft vijf kwartier plusklas eens in de twee weken weinig zin. Er is nog geen duidelijk, eenduidig beleid met betrekking tot de plusklas. Dit moet nog opgesteld worden, maar dit kan de leerkracht niet alleen en hier is weinig aandacht voor. Er komt niet duidelijk naar voren wat de wensen van andere leerkrachten en de school zijn. De leerlingen vinden het leuk en zijn enthousiast, maar weinig feedback van leerkrachten, zodat moeilijk te toetsen is of de plusklas een aanvulling is. Het heeft zin, als de leerling de opdrachten van de plusklas ook kan uitvoeren in de reguliere klas als aanvulling op de reguliere lesstof en er geëvalueerd wordt en kan worden op basis van vast gestelde doelen.

Bijlage 4: Vragenlijsten

4a. Interviewvragen plusgroep leerlingen

Beste leerlingen,

Jullie draaien nu een tijdje mee in de plusgroep en om nog beter te weten te komen, wat jullie van de plusgroep vinden, heb ik wat vragen voor jullie. Alvast heel erg bedankt!

Naam:.....

Groep:.....

1. Hoe vind jij het op school? Vertel er eens iets over.
2. Wat vind je goed aan de plusgroep?
3. Wat kan beter of wat mis je bij de plusgroep?
4. Noem 3 belangrijke “items” die je in de plusgroep geleerd hebt.
5. Wat zou jij anders willen zien in de lessen op school (de gewone klas)?
6. Verveel jij je wel eens op school? Zo ja, wanneer?
7. Zorgt de plusklas ervoor dat je met meer plezier naar school gaat? Waarom vind je dat

4b. Enquêtevragen leerlingen

Enquête plusgroep leerlingen

Beste leerlingen,

Jullie draaien nu een tijdje mee in de plusgroep en om nog beter te weten te komen, wat jullie van de plusgroep vinden, heb ik wat vragen voor jullie. Alvast heel erg bedankt!

Naam:.....

Groep:.....

1. Wat vind je goed aan de plusgroep?

2. Wat kan beter of wat mis je bij de plusgroep?

3. Noem 3 belangrijke “items” die je in de plusgroep geleerd hebt.

4. Wat zou jij anders willen zien in de lessen op school (de gewone klas)?

5. Verveel jij je wel eens op school? Zo ja, wanneer?

6. Zorgt de plusklas ervoor dat je met meer plezier naar school gaat? Waarom vind je dat?

4c: Enquêtevragen ouders

Vragenlijst onderzoek plusgroep ouders

Naam:.....

Datum:.....

1. Bent u tevreden over de plusgroep?
2. Wat is uw mening over de plusgroep? Wat werkt positief en zijn er verbeterpunten?
3. Wat is volgens u de meerwaarde van de plusgroep?
4. Zorgt de plusgroep ervoor dat uw kind met meer plezier naar school gaat?
 - ☐ Ja
 - ☐ Nee
 - ☐ Niet van toepassing

Toelichting:

5. Is of was er sprake van verveling bij uw kind op school? Kunt u dit toelichten en merkt u verandering op dit gebied sinds uw kind gestart is in de plusgroep?

4d: Brief aan ouders van de plusklasleerlingen

Beste ouder(s)/verzorger(s),

Mijn naam is Marjolein de Man. Op dit moment volg ik de opleiding leerkracht primair basisonderwijs (pabo). Voor mijn afstudeeropdracht ben ik bezig met een onderzoek over de meerwaarde van de plusklas en het effect van de plusklas op het welbevinden van de deelnemende kinderen van de plusklas. Voor dit onderzoek heb ik een vragenlijst opgesteld. Ik zou het erg op prijs stellen als u deze vragenlijst wilt invullen. Na het invullen kunt u deze lijst uiterlijk 26 maart meegeven aan uw kind in een gesloten envelop, zodat hij/zij het kan inleveren bij zijn/haar leerkracht. Ik zorg ervoor dat de lijsten door mij opgehaald worden bij de leerkracht.

Naast de vragenlijst, wil ik graag een kort gesprek voeren met de kinderen uit de plusklas. Ik zal in dit gesprek een aantal vragen stellen over de ervaring en beleving van de kinderen in de reguliere klas en de plusklas.

Voor nadere informatie kunt u contact opnemen met Marjolein de Man via de mail: familiedeman@kpnplanet.nl. Natuurlijk kunt u mij ook altijd aanspreken op school of bellen op 033-2863085.

U kunt erop rekenen dat de gegevens uiterst zorgvuldig en vertrouwelijk worden behandeld.

Alvast vriendelijk bedankt voor uw medewerking,

Marjolein de Man

4e: Enquête leerkrachten de Schakel en de Hoeksteen

Enquete plusgroep

Naam:

Groep:

1. Draagt de plusgroep bij aan het Handelingsgericht werken in jouw groep:

- Ja
- Nee

Motivatie

2. Hoe ervaren de leerlingen uit jouw groep de plusgroep?

3. Krijg je wel eens respons van ouders over het werken in de plusgroep en zo ja, zou je deze willen beschrijven?

4. Is de interne communicatie wat betreft de plusgroep voldoende ?

- Ja
- Nee

Motivatie

5. Is de externe communicatie wat betreft de plusgroep voldoende ?

- Ja
- Nee

Motivatie

6. Hoe zouden we de plusgroep verder kunnen verdiepen? Je kunt daarbij denken aan meer samenhang met het werk in de groep enz.

7. Heb je verder nog vragen, opmerkingen of suggesties, we horen ze graag

Alvast bedankt voor je tijd en moeite, de uitkomsten van deze enquête worden besproken op een GPV.

4f: Aanvullende vragen leerkrachten

Vraag 1: Wat is de meerwaarde van de plusklas? Leg uit.

Vraag 2: Kan een plusklas het welbevinden van de (hoog) begaafde leerling bevorderen? Leg uit.

Vraag 3: Vind jij het leeraanbod voor de (hoog) begaafde leerling op school voldoende? Leg uit.

Bijlage 5: Stappenplan oprichten plusklas

Stap 1: Overleg met het team. Wie gaat de plusklas opzetten en op welke manier?

Stap 2: Beleidsplan opstellen. Dit is een taak van de IB-er en of directie. In dit beleidsplan wordt rekening gehouden met: doelen, doelgroep, budget, ruimte, tijden plusklas, werkwijze, materialen, selectiecriteria en het missen van de reguliere lesstof.

Stap 3: Selectie leerlingen

Stap 4: Opstellen programma plusklas aan de hand van de opgestelde doelen in het beleidsplan

Stap 5: Informatiebrochure schrijven, informatie opstellen voor website

Stap 6: Informatieavond

Stap 7: Start plusklas

Stap 8: Evaluatie plusklas